چیرۆک

داوەتی کۆچەرییان

حەمە کەریم عارف

2005

- ناوی کتێب: داوەتی کۆچەرییان
- بابەت: چیرۆك
- نووسەر: حەمە کەریم عارف
- تایپ: رزگار حەساری
- چاپی یەکەم – 2005
- چاپی دووەم-
- هەڵەچن: سەرگوڵ محەمەد ئەمین

پێرست

له جیاتی پێشەکی

ئاوازی نەمری

سێبەری دەنگ

چیرۆك

کۆچ

داوەتی کۆچەریان

کەحلان

سەربهوردی ناوێك

ده چیرۆکی زۆر کورت

کەوه ڕێ

که ویستم ببم

له جیاتی پێشەکی

گەشتێکی بلەز بە جیهانی چیرۆکڤانیی حەمەکەریم عارف دا

ن: جـــــــەلال

زەنگابادی

و:

حەمەکەریم عارف

(1)

چیرۆکنووس و وەرگێڕو نووسەر حەمەکەریم عارف کەرکووکییەو لە ساڵی 1951 لە کەرکووك لە دایکبووە. کۆلیجی ئەدەبیاتی لە بەغدا تەواو کردووە. یەکەم بەرهەمی شیعرێکە لە ژێرسەرناوی (هەڵبەستێکی هەتیو کەوتوو) کە لە ژمارە (170)ی رۆژنامەی هاوکای ڕۆژی 8/6/ 19873دا بڵاو بووەتەوە..ئیدی لە نیوەی دووەمی دەیەی هەفتاکانی سەدەی رابردووەوە بەبەردەوامی سەرقاڵی کار ئەدەبی و رۆشنبیرییە.. نۆساڵی هەرەتی لاوی لە پێشمەرگایەتیدا بردووەتەسەر. لە زۆربڵاوکراواندا کاری کردووەو بە ناوی خۆی و ناوی خوازراوەوە بەرهەمی بڵاوکردووەتەوە. حەمە کەریم عارف لە نووسەرو وەرگێڕە پڕ بەرهەمەکانی بواری رۆشنبیریی هاوچەرخی کوردییە:بەتایەتی وەرگێڕان لە زمانی فارسییەوە. ژمارەی بەرهەمەکانی چ وەکو نووسین و ئامادەکردن ،چ وەکو وەرگێڕان پتر لە هەشتا کتێب دەبن، کە زۆریان چاپ نەکراون، ئەمە جگە لە چوار کۆمەڵە چیرۆك بەناوی: تیرۆژ، کۆچی سوور، داوەتی کۆچەرییان،و لەخۆبێگانەبوون..ناوی ئەم بەرهەمانەی کە قەترە لە دەریان، نیشانەو بەڵگەی هەمەجۆری کارو دروستی هەڵبژاردنن لە لای چیرۆکنووس: نینا، رۆمانی سابت رەحمان، (نامۆ) رۆمانی ئەلبێر کامۆ، (قوربانی) رۆمانی هیرب میدۆ، (دووره وڵات) رۆمانی ع.قاسمۆف. (هاوماڵەکان) رۆمانی ئەحمەد مەحموود. (ئازادی یا مەرگ) رۆمانی کازانتزاکیس. (شکست) رۆمانی ئەلکساندەر فەدایەف. (بێناسنامەکان) رۆمانی عەزیز نەسین. چیرۆکەکانی سەمەدی بیهرەنگی. (زندە خەون) کۆمەڵە چیرۆکی چیخۆف. (فاشیزم چییە؟) کۆچیرۆکی یەڵمازگۆنای, (دادپەروەران)و (بەدحاڵیبوون) ئەلبێر کامۆ. (جولەکەکەی ماڵتە) کریستۆفەر مالرۆ. (ریچاردی سێیەم) شەکسپیر.

(2)

بەمجۆرە بۆمان بە دیاردەکەوێت کە ئەم ئەدیبە ،هەم لەئاستێن خودی وئەخلاقی هەم لە ئاستێن نەتەوەیی و مرۆڤانی خۆبەخۆو بێ هیچ وابەستەگییەکی ئایدۆلۆجی تەسك کەسێکی پەیامدارو پابەندە: رۆسۆ گوتەنی(ئەوانەی زەنگ لێدەدەن، بەشداری لە رێپێوانی ئاهەنگەکاندا ناکەن!) ئەگەر شلیگل وای بۆدەچوو کە" مێژوونووس پەیامبەرێکە و دەڕوانێتە رابردوو " ئەوا ئەدیبی هونەرمەندی داهێنەر پەیامبەرێکە دەڕوانێتە ئایندەولەوێندەرەوەش دەڕوانێتە ئێستا، واتە بەپێچەوانەی سیاسەتوانەوە کە زۆربەی کات خۆی بە ئێستای سنووردارەوە بەستووەتەوە، هەر لێرەوە گرفتی نێوانیان هەڵدەقوڵێت و جیّدەبێت.

بێگومان ئەدیبان و هونەرمەندان ئەگەر هەر لایەنی چاکەی سەردەمی خۆیان بەرجەستە بکەن و خراپەکانی پشتگوێ بخەن، ئەوا گەورەترین خیانەت دەکەن: وەکو چۆن لەسەردەمی کۆمۆنیستی وسۆسیالیستیدا، کاتێ ریاکاری رۆشنبیریی پەرەی سەندو باوی پەیدا کرد،وبەشداری لە هەڵکەندنی گۆڕی ئەو سیستەمەدا کردو تابوتەکانیانی بزمار ڕێژکردا.

کەواتە ئەرکی بەرو دوای ئەدیبان و هونەرمەندان هەر راستگۆییە: دەبێ پەردەی پیرۆزایەتی لە رووی هەموو نادروست و ناراستێك هەڵماڵن و دابدڕن: بۆیە لامارتین جارێکیان هاواری کرد:"شەرمەزارییە مرۆڤ لەو کاتەدا گۆرانی بڵێ کە رۆما دەسوتێ!"هەر لەم روانگەیەشەوە ماریۆ بارگاس یۆسا دەڵێت:" ئەرکی ئەدەب هەمیشە پیلانگێڕییە".

(3)

ئەم پێشەکییە تارادەیەك خۆی لە داسەپاندنی حوکم و داوەری پێشوەختە دەبوێرێت و نایەوێت لەزەتی خوێندنەوەی ئازاد لەبار بەرێت، بەڵکو گەرەکییەتی هەندێك باری سەرنجی ئەوتۆ تۆمار بکات کە هەوڵێك بێ بۆ وەڵامدانەوەی ئەم پرسیارە: ئایا حەمەکەریم عارفی چیرۆکنووس جیهانی هونەری تایبەتی هەیە، ئەگەر هەیەتی سیماکانی ئەو جیهانە کامانەن؟

وەڵامی بابەتیانە (بەرلەوەی بڵێین:-بەڵێ) وا دەخوازێ ژمارەیەك لە چیرۆکەکانی لە هەردوو ئاستی نێوەرۆك و هونەرییەوە بخەینەبەر خوێندنەوەیەکی ورد... جا فەرموون لەگەڵما بۆ ئەم گەشتە بلەزو خێرایە. چیرۆکنووس لە چیرۆکێن (سێبەری دەنگ) و(ئاوازێك نامرێت)و (کۆچی سوور) و(نیگا)داجەنگ و جەنگین ودەرهاوێشتەکانی شەڕ مەحکووم دەکات،ئەو شەڕو جەنگەی دەبێتە مایەی ئەوەی کە مرۆڤ لە مرۆڤایەتی بکەوێت وهەموو بەهاکانی بشێوێت و خولام و نۆکەران لە بەردستاندا ببن بە ئاغاو دەسەڵاتدار، و ئاژاوە ببێتە پێوانەو خەمساری و هەلپەرستی بڵاو ببێتەوە، ئەمە جگە لە ریاو ریاکاری و گەندەڵی ،کەڵکەڵەی بە بەردبوون لە چیرۆکی (ئاوازێك کە نامرێ)دا ئەو پرسیارەی وەیادهێنامەوە، کە (لیۆنتس)لە پەیکەرە خەیاڵییەکەی (هرمیۆن)ی ناو چیرۆکی (چیرۆکی زستان)دا دەیکات و دەڵێت:-" ئاخۆ بەرد، لەبەر ئەوەی لە بەرد بەردترم ، سەرکۆنەم ناکات؟"

لە چیرۆکی (سێبەری دەنگدا)مرۆڤ بەرادەیەك دووچاری غوربەت و بەشتبوون دەبێت، دەبێ بە تاپۆ، هیچی لێنامێنێتەوە جگە لە سێبەرو دەنگ.. لەگەڵ ئەوەشدا کۆڵنادات و نابەزێت، بەڵکو دەسبەرداری خەبتین دژی هێزە شەڕانییە ستەمکارەکانیش نابێت، کە هەڕەشەی تالان کردنی سێبەرکەشی لێدەکەن! لەم چیرۆکەدا (م) بەبەرچاوی ریاکارانی راپۆرتنووس و پیلانگێڕەوە دەکوژرێت: ئیدی مینای خێزانی دەبێت بە نێچیری تەنیایی و دەردی بە سوێی تەنیایی.. چیرۆکنووس (مینا)ی کردووە بە رەمزی دارستانە ژنێکی کۆست کەوتووی مەینەتبار، چیرۆکەکە بەشێوەیەکی ناماقووڵ خۆی بە دێوان دەسپێرێت. ئەوەتا دڕندەیی و دڕی (مینا)ی نێچیر بەجۆرێ سەردەکات و تۆڵەیەکی یەکجار سامناك و ناماقووڵ لە پیاوانی پیلانگێڕی گوند دەسەنێ و تاقەسوارە شەبەیخونیان دەکاتە سەر، شەبەیخونێك کە هاوتای پەلاماری ئەو میلیشیایەیە کە(م)ی مێردیان کوشت.

لە چیرۆکی (زمان)دا رەخنەیەکی یەجگار توند لە بیرۆکراتییەت و درندەیی نەوکیسەو تازەپێیاکەوتووەکان هاتووەتە گرتن، لە(پیشانگا)شدا نارەسەنی و قەڵپی واقیعی هونەری خراوەتە روو.

لە (قەڵەمباز)دا ستایشی قەڵەمی سەربەرزی ئابروومەندی خۆراگر لەبەر هەر هەڕەشەو تەماح خستنە بەرێك کراوە.

(نەخشە) سەرەتای هەستی نەتەوەیی لای نەوەی نوێی کورد دەنوێنێ. لە (هونەرمەند)دا ئارەزووی گەڕانەوەی مەحاڵ بۆ بێگەردی و خۆبەخۆیی منداڵییەتی بەدی دەکرێت و پیشاندراوە.

لە (تاژی)دا چیرۆکنووس توانیویەتی دەلالەتی ئاسایی تاژی وەکو حەیوانێکی پەسند لابات و بیکات بە رەمزی نۆکەری بێگانە.

هەروەها (تابوت) بەسەرچاوەی ئەدەبی بەرگری کوردی دژی شۆڤینیستانی فاشیست دەژمێردرێ، ئەوا زۆربەی چیرۆکەکانی دی ، لە مەملەکەتی بەرددا ،لە بەردستاندا، هەموو شتێکی نارەسەن و رەفتارێکی شێواوی دژە مرۆڤ ریسواو مەحکوم دەکەن و پەردەیان لەروو لادەبەن، ئەو بەردستانەی لە کۆنەوە تا رۆژگاری ئەمرۆ مەڵبەندی هەڵهێنانی دکتاتۆرو خاینان بووە، لە چیرۆکی (ئاوازێك نامرێ)شدا پرسیارێکی بێ وەڵام خۆی قوت دەکاتەوە:-" ئەمە چ سرێکە مرۆڤ بەمەرگی یەکدی دەژین و بە ژیانی یەکدی دەمرن؟!"ئا بەو جۆرە لە کوێ بۆمان هەبێ لە واقیعێکی سوریالی لە بنەرەتدا نا مەعقوول، داوای مەعقوولییەت بکەین، یان مەعقوولییەت بدینین؟!

فرە قارەمانی و هەمەکەسی بەسەر چیرۆکەکانی حەمەکەریم عارفدا زاڵەو لەم رووەوە چیرۆکنووسێکی کوردی دیکە نایگاتێ و هاوتای ناکاتەوە، قارەمانەکانی لە تەمەنی جیاوازو سەر بە توێژو چینی کۆمەڵایەتی جێوازو هەردوو رەگەزی نێرو مێن و، هەڵبەتە چیرۆکنووس لایەنگرێکی مەبدەئی ئافرەتەو دژی چەوساندنەوەی ئافرەتە، لە هەمان کاتدا چاوپۆشی لە ئافرەتێن خراپ ناکات، بۆ وێنە بەلایەوە فەرقێکی یەکجار فرە لە مابێنی (مینا)و(پاکیزە)و (سارا)دا هەیە.

جاری واهەیە لە یەك چیرۆکدا دوو کەسایەتی زۆر جیاواز هەیە. لە (وێڵستان)دا لەلایەکەوە (یوسف)ی رۆشنبیری غەرقی بیرکردنەوەو خەیاڵ هەیەو، لە بەرانبەریدا (حاجۆ)ی سادەو واقیعی هەیە.

زۆر کەرەت کرانەوەی گرێیەکانی بەمەرجێن حەتمییەوە گرێ دەخۆن و رەگەزی کوتوپڕی بەگەڵ دەکەوێت و کۆتاییەکانی زۆر کاریگەرانە دەکەونەوە، هەروەکو لە (سێبەری دەنگ)و (تاژی) و(ئاوازێك نامرێ)دا دەردەکەوێت و نیشاندراوە. زۆرجار کۆتایی چیرۆکەکانی تەئکیدە لەسەر نەشونماو گەشەکردن و پەرەسەندنی قارەمانەکانی. ئەو کۆتاییانەی مەگەر بەدەگمەن کۆتایی سەرڤەسەرڤەو وشکیان تێبکەوێت. لە کۆتایی (زاوا)دا (رێحان)ی گەوجی دڵڕەق لەوانی دی پتر بۆ کوڕە خنکاوەکەی دەگری: چونکە هەست بەتاوانباری خۆی و ئازاری ویژدان دەکات. لە (سێبەری دەنگ)دا (مینا)ی ناسکە مرۆڤ دەگۆڕێ و دەبێ بە دەڵەدێویکی درندە. لە (ئاوازێك نامرێ)دا (پاکیزە) دەبێ بە کەوێك و پاش خوێندنی خۆشترین ئاوازی خۆی فەوت و فەنا دەبێت، لێ لە ڕاستیدا فەنا نابێت: چونکە بیری خۆی لە ئاوازێکی نەمردا بەرجەستە کرد.

(4)

چیرۆك و كورتیله چیرۆكەكانی حەمەكەریم عارف لە چوارچێوەی تەكنیك و وبونیادێن هونەری پتەوو هەمەجۆردا بەرجەستە كراون.پێدەچێت بونیادی پشت بەستوو بە (فلاش باك) بەسەر زۆر چیرۆكیدا زاڵ بێ وەكو لە چیرۆكێن (زمان)، (گومان)، (تابووت)و (وێڵستان)دا دیارە.

چیرۆكنووس لە (نیگا) دا دژە فلاش باكێكی داهێناوەو دیمەنێن ناو چیرۆكەكە بەمجۆرە كەوتووەتەوەو رێككەوتوون (ئیستا-ئایندە-ئێستا). لە چیرۆكی (گومان)دا شتێكی داهێناوە دەتوانین ناوی بنەین دەقاندەقی خەیاڵی (التناص الخیالی)و چیرۆكنووس لێهاتووانە، وەستایانە كورتیلە چیرۆكێكمان لە نێو كورتیلە چیرۆكێكدا پێشكەش دەكات و گوتیار(راوی) لە رێگەی قارەمانەكانەوە دەمانبات بۆ ناو كورتیلە چیرۆكی (گومان)ی ناو رۆژنامەكە.

چیرۆكی(ئاوازێك نامرێ) نەقڵێكی فۆلكلۆری تازە داهێنراوە، گێڕانەوەی نەقڵەكە لە دوو شێوازدا پیشاندراوە: ئاسۆیی (بەزمانی گوتیار)ەوە، ئەستوونی (بەزمانی قارەمانەكان و دەنگی قارەمانەكانەوە).

چیرۆكنووس حەمەكەریم عارف بە زەبری توانای خەیاڵەوە، دیمەنێن هاماجی چیرۆكەكانی دەخوڵقێنێ، ئەو دیمەنانەی تەژی دینامیكییەتی وێنەن و ، ژینگەی كوردی بە سروشت و بەشەرو حەیوانییەوە زاڵە تیایدا، چیرۆكنووس خودان شێوازێكی كورتبڕو ئیختیزالییە لە وێنەگرتنی قارەمان و كەسایەتییەكاندا، بەم شێوازەش زیاترلایەنە هەرە پێویستەكانی سیماو خەسڵەتی دەروونی و فیكری قارەمانەكان نیشان دەدات تا لایەنە بەدەنییەكانیان، ئەم شێوازەش كورتبڕی لە وەسفدا دەخوازێت.

وەكو دەزانین دەستپێكی چیرۆكی كورت قورسترین بەشییەتی ، كەچی لەگەڵ ئەوەشدا لە زۆربەی چیرۆكەكانی حەمەكەریم عارفدا خۆشدەست و ئیشتیا بزوێنە، بەڵكو هەندێ جاران دەگەڕێتەوەو چیرۆكەكەی پێ كۆتایی دێنێ وەكو لە (وێڵستان)و (تابووت)دا دیارە. بەڵام چیرۆكەكانی حەمەكەریم عارف لە باری هونەری ئەستاتیكەوە وێنەی كۆمەڵگەیەك دەنوێنن، كە ناكۆكیو شەڕەنگێزی ئەنجن ئەنجنی كردووە. هەڵبەتە ئەم دیاردەیە كار لە چارەنووسی هەر تاكێكی ناو ئەو كۆمەڵگەیە دەكات. ئەم چیرۆكانەی تەژی كاراكتەرو قارەمان و كەسانی شەڕەنگێزو شەڕزەدەن (ئیدی قارەمانی راستەقینە بن یان زادەی خەیاڵ) ئاشكرایە ئەو زۆرانبازی و ململانێیەی مرۆڤ دەستی دەداتێ ، كەسایەتی ڕاستەقینەی ئەو مرۆڤە بەدیار دەخات و بەرجەستەی دەكات. بەڵام قارەمانی ملایم و بێوەی وبێلایەن لە پۆرترێت بەولاوە چیدی نییە. ململانێ جۆری هەیە ،هەم لەئاستی كۆمەڵ و هەم لە ئاستی تاكدا هەیە،و لەوەشە هەردووكیان یەكانگیر ببن، جۆرە ململانێیەك هەیە مرۆڤ لەگەڵ خودی خۆیدا دەیكا و بەزۆری لایەنی دەروونی و ئەخلاقی دەگرێتەوە، ئەم ململانێیە لە نێوان كەڵكەڵە لێك دژەكاندا روودەدات وەكو لە (گومان)دا دیارە. جۆرە ململانێیەكی دی هەیە لەگەڵ بەرانبەردایە، لەگەڵ سروشتدایە، ئەم جۆرەیان ململانێیەكی دەرەكییە.

ململانێ لەگەڵ بەرانبەردا، كە هەندێ جار ململانێ لەگەڵ خوددا شەفاعەت و پاكانەی بۆ دەكات، بەسەر چیرۆكەكانی حەمەكەریم عارفدا زاڵەو زۆرجار شێوەیەكی درامی توند وەردەگرێت چ لە شێوەی كردارا و چ لە بیرو هزراندا، چ لە دیالۆگدا بێ، ئەمەش دەبێتە مایەی ئەوەی چیرۆكەكانی تەژی بزاڤێن پێشڤەچوون بكات، ئەو ململانێیە رەگەزی هەڵچوواندنی لێدەكەوێتەوە،و تانوپۆی گرێ دەچنێ و

بەهێزو خێرای دەکات.. جا من لێرەدا لایەنی پراکتیکی بۆ خوێنەری بەڕێز بەجێدێڵم: با بەخۆی ئەم لایەنە گرینگە لە چیرۆکەکاندا دیاری بکات.. چونکە دیمەنێکی دیکەی هونەری چیرۆکنووس وردەگرم، کە لە دیمەنەکانی نوێئاوەرییەو پەیوەندی پتەوی بە ململانێوە هەیە یان گەلێك لە ململانێیەکان لە چوارچێوەو لە میانەی ئەوەوە بەدیار دەکەوێت و بەرجەستە د ەبن، ئەویش بۆلیفۆنیزمە (فرەدەنگی) جا بۆلیفۆنیزم (چ وەکو دیالۆگ و چ وەکو مەنەلۆگ) بەشدارییەکی کاریگەر لە گەشە سەندنی دیمەنێن چیرۆکەکان و هەڵدانەوەی ناخی قارەمانان دەکات و ئازادی تەواویان دەداتێ تا گوزارشت لە تایبەتمەندی خۆیان بکەن، بۆ وێنە دستڕەنگینی چیرۆکنووس لە بەکارهێنانی بۆلیفۆنیزمدا لەم چیرۆکانەدا بەدیار دەکەوێت: (گومان،سێبەری دەنگ، قەڵەمباز، وئاوازێك نامرێت)کە لێرەدا گوتاری گێڕانەوە بەیەکانگیری دەنگە جیاوازەکان تەواو دەبێت.

لە چیرۆکی (سێبەری دەنگ)دا کە بەشێوەیەکی گشتی بونیادی حیواری بەسەردا زاڵە، ئەم دەنگانە هەن:

1- دەنگ (بریتییە لە دەنگی گوتیار)
2- دەنگی یەکەم (دەنگی "م"ی کوژراوە کە مێردی مینایە)
3- دەنگی دووەم (دەنگی مینای ژنی "م"ی کوژراوە)
4- دوادەنگ (دەنگی نووسەر- گوتیارە)کە خۆی بەناو دەنگەکاندا دەکات و گونجان و سازانی کاسارسیسزم"پاکبوونەوە" دەشکێنێ.

بەمجۆرە قارەمانان و کاراکتەران لە بۆلیفۆنیزم:ئازادانە گوزارشت لە خۆیان دەکەن: دەنگیان بەرزدەبێتەوە، بەرەبەرە دەنگی چیرۆکنووس پاشەکشە دەکات و دەسەڵاتی بنجبڕی باوکانەی نامێنێ تا قەناعەتە تاکڕەوانەکەی خۆی بەتۆبزی بەسەر هاماجی چیرۆکدا بسەپێنێ : ئیدی ئاوازی ریتمی ئەگەرایەتی و گومانئامێز زاڵ دەبێت و کێشەو گرفتی کاراکتەرەکان لە هەموو ئاستێکدا بەرجەستە دەکات: ئینجا خوێنەر بەناو هەزارتوێی ئەو گرفتە مرۆڤانییانە دەکەوێت کە کاراکتەرەکان پێوەی دەناڵن: نەك بۆ ئەوەی لە پێودانگی باڵادەستی، یان هاوسۆزییەوە یەکبگرن لەگەڵیاندا، وەکو چۆن ئەمە لە رۆمانی تقلیدیدا باوبوو، بەڵکو لە پێودانگی کەشفخوازییەوە، کە وادەخوازێت بەروونی لە هەڵوێستی رۆمان بەدەربێت، (بڕوانە د. صبری حافف، القصە العربیە والحداپە ص 188، چاپی بەغدا، 1990)

بۆلیفۆنیزم لە دوا قۆناغ و لە دوا ئاکامدا بەشداری لە وەلاخستنی تاکڕوانگەیی، تاکدەنگی و تاکبۆچوون دەکات، کە لە ڕێگەی رووداوەکانەوە دەگێڕدرێتەوە.. ئەمەش خۆی لە خۆیدا دەکاتە یەکخستنی گرێی تەقلیدی ،وفۆرمی هونەری چیرۆکەکان ئازاد دەبێت و تەژی دینامیکییەت دەبێت.

هەر بۆیەش زۆربەی چیرۆکەکانی ئەم نووسەرەمان شایستەی ئەوەن بکرێن بە شانۆنامەو فیلم.

(5)

بێگومان زمان رەگەزێکی هەرە گرنگی هونەری چیرۆکی نوێی هاوچەرخە و بگرە دەشێت ببێت بەکۆڵەکەی هەرەسەرەکی رەگەزەکانی دیکەی رۆنانی هاماجی چیرۆکڤانی.

حەمەکەریم عارفی چیرۆکنووس زمانێکی جیای هەیە. زمانی لە نێوان هەموو هاوسونحانی خۆیداو لە چیرۆکی هاوچەرخی کوردیدا دیارە، کەم کەس لە تەقاندنەوەی توانای شاراوەی وشەدا دەیگاتێ و شان لە شانی دەدات. دەلالەت و چەمکی نوێ بە وشە دەبەخشێت و دەلالەتە کۆن و باوەکان وەلاوەدەنێت. دارشتنی زمانەوانی تازە لە رێگەی وەکارهێنانی ئاوەڵناو و ئاوەڵناوی کراو وخواستنی فرمانان و تەواوکردنەوە دێنێتە ئاراوە، کار دەگەیەنێتە رادەیەك بە وشەێن تازە مانای تازە بخولقێنێ و پاشگرو پێشگر و لێکدانی دوو وشەو خوازە بکات بە کەرەستەی خولقاندن، بۆ وێنە بروانە وشەێن: (قەڵەمباز، دۆزەشت،شۆرشگێ، دەموچاوی مزر، دارستانە ئافرەت).

شایانی باسە ئەم ئەدیب و وەرگێرە بەوە راهاتووە کە وشەی تازە بەزمانی کوردی ببەخشێت، لەوانە: (گوتیار= راوی)، سالیاد،هونەراندن، بەدحاڵی بوون). بێگومان ئەم خولیای تازە خوازییە زادەی سەرگەرمکردن و رابواردن و گەمەی کوێرانە بە وشە نییە، بەڵکو زادەی ئەو پێداویستییەیە کە زمانی ئاسایی دەرەقەتی نایەت و زمانی ئاسایی کۆڵە لە دەربرینی، واتا ئەو پێداویستییە وادەخوازێت چوارچێوەی قسە تێك بشکێ، باو لەرەواج بکەوێ، تا ئەوە بلێت کە لەسەرووی توانای قسەوەیەو گوتاری مەبەست بێتە دی. رەنگە هەر ئەم کەڵکەڵەیە وای لە چیۆکنووس کردبێ، کە بایەخێکی یەکجار زۆر بە هۆزانییەتی زمانی چیرۆکڤانی خۆی بدات. هیچ زێدەرۆیی نییە گەر بڵێین زمانێکی شیعری ئەوتۆی هەیە کە هاوتای شیعرییەتی باشترین شاعیرانی هاوچەرخمانە!. شیعرییەتی زمانەکەی لە کورتبرییدایە، زمانێکی چرو گورج و بلەز و دوور لە هەر داوەشین و ئینشانووسییەکی دەڵبە،(ئەزرا پاوەند) گوتەنی "زمانێکی تا ئەوپەری توانا ئاوس بە چەمك و مانا".

بۆیە هیچ سەیر نییە لێرەو لەوێ رستەو دەستەواژەی شیعری جوانی ئەوتۆی بەگەڵ بکەوێت کە گوزارشت لە هەست و هزری کاراکتەرو کەسانێ بکات وەکو چۆن چیرۆکنووس تامەزرۆیەتی و حەزی لێدەکات. لێرەدا چەند نموونەیەك دەخەینە روو:

-" ئەم دەرو بەرە دارستانێکە لە ژنانی خەمین"چیرۆکی (سێبەری دەنگ).

-" هەرکەسێك خاکی نەبێ، دەبێ گۆرِی خۆی بە کۆڵدا بدات و بە ئاوارەییدا بیگێرێت!"چیرۆکی (خاك).

- "دڵیشی نایەت لە کەمینی پرسیارانی بخات" (چیرۆکی عوزرخوایی)

- "کەسێك ئەڤینی لەسەردا بێ، لە دێو ناپرینگێتەوە" چیرۆکی (عوزرخوایی)

- "دەستی وەڵامدانەوەی تێکەڵ بە دەستەکانی کرد" چیرۆکی (هەستێکی ورِوژاو)

- "چاوی خۆشەویستی بروایی نەدەهات" چیرۆکی (هەستێکی ورِوژاو)

- "چنگی ،راست لە ڤژی ئاسمان گیر دەکرد" چیرۆکی (شێتخانە)

- " ئەم کەللە سەرە چییە پێت؟ - ئەمە فەرهەنگێکی وێنەدارە" چیرۆکی (شێتخانە)

- " وەتەن ئەگەر بنجە درکێکیش بێ ، هەر شیرینە!." چیرۆکی (ئاخ وەتەن)

- "مرۆڤ گیانی بەوەیە کە بۆخۆی گۆرێکی قووڵە، وساتەکانی خۆی لە خودی خۆیدا دەنێژێت" چیرۆکی (ئاوازێك نامرێت)

- "..ئـەقڵ هەربەرد،ویـژدان هـەر بـەرد، سۆز هـەر بـەرد، مێـژوو هەربەرد،ئـەم بـەرد پەروەرییـە تـیرەی بەشەری وێڵ کردووە.." چیرۆکی (ئاوازێك نامریّ).

شـیعرییەتی زمـانی چـیرۆکنووس هـەر لـەم رادەیـەدا ناوەسـتیّ ، بـەڵکو هەنـدیّ جـار دەگاتـە رادەی شیعراندنی سەرانسەری کورتیلە چیرۆکەکە وەکو لە (بـەرد و لـە وێڵسـتان)دا دیـارە. یەکـەمیان کورتیلـە چـیرۆکێکی شـیعری رەمزییـە و دووەمیـان چـامەیەکی شـیعری ئیرۆتیکییـە لـە زۆربـەی دیمەنـەکانیا، هەروەها کۆتایی چیرۆکی (ئاوازێك نامریّ) دەبێت بە چامەیەکی زۆر جوانی هێمائامێز..

بێگومـان ناکرێـت لێـرەدا هـەموو دیمـەن و وێنـە شـیعرییە پـەرش و بڵاوەکـانی نـاو چـیرۆکەکانی نووسەری کەم وێنەمان دیـاری بکـەین ، کـە لێکچوون و خواسـتن و رەمـزو تەورییـە و خـوازەی ناسـك و زیندوو تانوپۆیەکەی دەهۆنێتەوە، زندوویەتی پـتر بـە رسـتەو دەسـتەواژەکانی دەبەخشـێت.. بـەڵام چـار نییە دەبیّ لە ئاستی (ئیلتیفات) لەلای برای نووسەرمان هەڵوەستەیەك بکەین (پێویسـتە لێـرەدا ئامـاژە بۆ ئەوە بکـەم کـە بـۆ ئـەم مەبەسـتە هانـام بـۆ تێـوری و پراکتیکـی سـەعید غـانمی لێکۆڵـەرەوە بـردووە، بڕوانە (دەمامکێن دەق) بەغدا- 1991)

ئاشکرایە کە(ئلتیفات) وەکو مەبەستێکی رەوانبێژی لە شیعری کۆن و نـوێی عەرەبیـدا بـاو بـووە کـە دەکاتە : (ئاماژە بۆ کەسێك بە راناوێکی نەگونجاو..) بـۆ وێنـە وەك ئـەوەی کەسـێك بـە رانـاوی یەکـەم و دووەم و سێیەم کەسی تاك خۆی بدوێنیّ : چونکە ئیلتیفات لە نێوان هەرسـیّ رانـاوی یەکـەم و دووەم و سێیەم کەسدا دیّ و دەچێت، بۆیە پرۆسـەی گەیانـدنی ئاسایی لـەنگ دەکـات و دەشـێوێنیّ ، بـە تایبـەتی پەیوەنـدی نێـوان هـەردوو دیـوی نـاوەوەو دەرەوەی زمـان : بۆیـە ئـەرکی ئیلتیفـات بـەزۆری بریتییـە لـە گـومڕاکردنێکی بـە ئانقەسـت، وەکـو دەمامـك کـردن وایـە. بـەزۆری بەشـێوەیەکی خۆڕسـك جـۆرە غوربەتێکی لێدەکەوێتەوە: جا بەم پێیە "چونکە ئیلتیفات کەسێکی دی بـانگ دەکـات و خـۆی دەدوێنـیّ و خودی مەبەستە، بۆیە مەحکوومە بە دووفـاقی و، غوربـەتی لێدەکەوێتـەوە" ئەمـەش وادەگەیـەنیّ کـە ئیلتیفـات دەبێـت بـە دوو لقـەوە، ئیلتیفـاتی بەرجەسـتەکاری (تەشخیسـی) وئیلتیفـاتی رووتـەڵکاری (تەجریدی) یەکـەمیان لەسـەر بنـەمای تواندنـەوەی مرۆڤـان (کـە هـەردووکیان ئیفـتیرازین) چێدەبێت. دووەمیـان لەسـەر بنـەمای غوربـەت و بەشـتبوون دروسـت دەبێـت، کـە هـەردووکیان دەرهاوێشـتەیان لێدەکەوێتەوە (ئەگەر ئیلتیفاتی بەرجەستەکاری لە رێگەی بانگکردنی شتێن نائاقڵەوە بێتـە دی : ئـەوە ئیلتیفاتی تەجریدی لە رێگەی وەسفکردنی خود بەغەیرو دوواندنی بە ڕاناوی سێیەم کەسـی تـاك دێتـە دی، جـا لێـرەدا رانـاوی سـێیەم کەسـی تـاك نەکەسـێکی واقیعییـەو نـە کەسـێکی گریمانەییـە، بـەڵکو وێنەیەکە لە وێنەکانی دیکەی "مـن" کـە ئیلتیفـات گوزارشـتی لێدەکات" جـا بـەم پێیـە هـەردوو جـۆرە ئیلتیفاتەکـە لـە چـیرۆکەکانی حەمەکـەریم عارفـدا بـڵاون و زۆر بـە لێهـاتووی و سـەرکەوتووانە بـۆ وەدیهێنـانی مەبەسـتە هـزری و هونەرییـەکانی بـەکاری دێنـیّ . جـا لێـرەدا وەکـو نموونـە بـۆ ئلتیفـاتی (تەشخیسی) ئاماژە بۆ چیرۆکێن (بوکەڵە، بەرد،و تاژی) دەکەین. سەبارەت بە ئیلتیفاتی تەجریـدی ئـەوا لە زۆربەی چیرۆکەکانیدا هەیە وەکو (زمان، گومان،تابووت و شێتخانە).

لڤێریّ هەر سـەبارەت بـە زمـانی حەمەکـەریم عـارفی چیرۆکنووس، دەبـیّ ئامـاژە بـۆ مەبەسـتخوازی هەڵبژاردنی ناوەکان بکریّ کە دەورێکـی یـەکجار گـرینگ لـە بەرجەسـتە کردنـی نێـوەرۆکی چیرۆکەکانی

دەبینن. خوێندنەوەیەکی ورد، ئانقەستی هەڵبژاردنی ناوی قارەمان و کاراکتەرو کەسەکانیمان بۆ بەدیاردەخا کە ئەنقەستییەکی دوو لایەنەیە.

- مەبەستی جووت هاتنەوە (جووت بوون لە نێوان(دال و مەدلوول)دا واتە ناوەکە خۆبەخۆ مەبەستەکە بگەیەنێ ،واتە ناوەکە پڕ بە پێستی مەبەستەکە بێ وەك (گزنگ= بەرەبەیان)، (مینا= شووشەی ساف و بێگەرد)، (پاکیزە= پاك و بێگەرد)، (سارا= بیابان)، (ئەنوەر)، (فەهد) ،(مەدەن) و (مستۆ) لە رۆمانۆکی (کۆچی سوور)دا..هتد. ئەم جووت بوونە دەلالییە دەگاتە رادەی رەمزاندن وەك (مەهدی= فریارەس، چاوەڕوانکراو) لە چیرۆکی (سەربهووردی ناوێك)دا

- مەبەستداری دوورکەوتنەوە (داماڵینی دەلالی لە ناوەکە کە زیاتر داماڵینی پیرۆزیی لە هەندێ شتێن کەلەپورو باو دەگرێتەوە) وەکو (یوسف، خەجێ ،حاجۆ، تاژێ، و مەحموود).

- بەڕاستی زمانی ئەم چیرۆکنووسە مەیدانێکی بەپیت و دەوڵەمەندە بۆ لێکۆڵینەوەێن تازەی وەکو بونیادگەری و تەفکیکی و تەئویلی ، لێ ئیدیعاچیانی رەخنەی لای ئێمە نەك هەر لەم دەسکەوتە گەورەیە غافڵن، بەڵکو لە بنەڕەتدا لێی حاڵی نابن و دەرەقەتی نایەن: تا لەسەر ماشینەوەی بەرهەمێن کەسانی دی و، بەناوخۆکردنی بەرهەمێن خەڵکانی دی و پینەوپەڕۆ و کەسایەتیکاری قێزەزەوەر وشەرماوەر و سووك بڕۆن، هەر ئەمە حاڵیان دەبێت و مەگەر تەنیا ئەو شاعیرۆکانە هاوتایان بکەنەوە کە وەکو مێش و مێشوولان پورە دەبەستن و تەنانەت زۆربەیان ناتوانن بەباشی بەزمانی کوردی بخوێننەوە!..

لێرەدا بەداخەوە ئەو گوتەیەی (ئۆکتاڤیۆ پاز)م بیر دەکەوێتەوە کە دەڵێت: ***"گەلی بێ شیعر، گەلێکی بێگیانەو، نەتەوەی بێ رەخنە نەتەوەیەکی کوێرە" بەڕاستی ئێمە نەتەوەیەکی بێ رەخنەین،چونکە بەشی هەرە زۆری کەلتووری ئێمە بەزەقی سواوە،لە کاتێکدا ئۆگوستینۆنیتۆی شاعیرو تێکۆشەر گوتەنی: "ئێمە تەنیا کەلتوورەکەمانین" .***

(6)

لەکۆتاییدا نەهەقی ناکەین گەر بڵێین ئەم چیرۆکنووسە گەورەیە هێشتا هەر زۆر غەدرلێکراوە، بەهۆی نەبوونی رەخنەی راستەقینەو جددی لە قۆناغی ئەمڕۆی ڕۆشنبیریمان و هەروەها بەهۆی ئەو تەرجەمە ناکامانەی بەرهەمەکانییەوە- کە پڕن لە هەڵەی زۆر زەق- دەنا دیارترین چیرۆکنووسی هونەرمەندو بێهاوتایە لە نێوان هاوسونحانی خۆیدا، و چاوەڕوانی داهێنانی پتری لێدەکرێت لەم بوارەدا، بگرە هەقە نەوەکانی داهاتووی بواری چیرۆکی کوردی، لە دەسکەوتە ئەدەبییەکانییەوە فێربن.

ژێدەر: ڤل الصوت و قصص اخری، تقدیم و ترجمە: جلال زنگابادی

ئاوازی نەمری

(1)

هەر كە چاوم دادەخست، روبارێكی بە لرفەلرف و پڕ هاڕەو هاژەی خوێن بە بەرچاومدا تێدەپەڕی، ئای كە سامناك بوو، پێدەچێت مێژووی تیرەی بەشەر بە خوێن تۆمار كرابێ، دیسان شەڕ، گوڵمحەمەدی لە باوەشی كەسوكارو خێزان هەڵبواردو برۆ بۆ مەیدان.. پاكیزی ژنی بە تەنێ مایەوە.. ئای كە تەنیایی دەردێكی گرانە. ژنی تەنیا زۆر زوو پیر دەبێت وەكو باخی بێ ئاو سیس دەبێت. پاكیز ناچار ما لەگەڵ ماڵی شوبراكەیدا بژی. چونكە هەندێك بەرچاوی بوو، شوبراكەی تەماحی تێكرد، زۆری هەوڵدا، بێهودە بوو... ژن قەڵایە قەڵا، ئەگەر خۆی مەیلی نەبێت بە كەس ناگیرێت. دەستی دەگەڵ شوبراكەی تێكەڵ نەكرد. ئەشقی راستەقینە وەكو قۆزاخە خاوەنەكەی لە خۆ دەگرێت، دەیپارێزێت، مەگەر بە مەرگ ئەو قۆزاخەیەی لێ بكەیتەوە. ئەشق جۆرێك لە گەورەیی بە مرۆڤ دەبەخشێت و بە ئاسانی رام نابێت

نـا. شـوبراکەی کەوتـە بوختـان بـۆ کـردن، ئـەدی چـۆن بچـووکی خـۆی وەشـێرێت! لـە تاریکـە شـەوێکی ئەنگوستە چاودا، دوور لە ئاوەدانی، بە تەگبیری کەسوکار سەنگەسار کرا، لـە چـۆڵەوانی و لـەبن کەڵەکـە بەردانـدا جێهێڵـرا، شـەرەفی ماڵباتێـك كرِدرایـەوە! مرۆڤێـك كـرا بـە گـاو گـەردوونی ئالۆشـی نـاو گـەڵی پیاوێك.

درەنگە شەوانێك، کاروانێکی وێڵ بەوێندەرا رەت دەبێت. ناڵەناڵێك دێتە گوێ، دەچـنە سـەر سەرچـاوەی ناڵینەکە، لەبن کەڵەکە بەردێکی گەورەوە دەهات، سەر کاروان دەستووری بە کاروانچییان دا دەریبێـنن.. روح لە جێیەکی سەختەو بـە ئاسـانی دەرنایـەت. ئـازای لەشـی خڵتـانی خـوێن بـوو. بازرگـان، حـەکیم و لوقمانی بۆ پەیدا کرد، پاش ماوەیەك لە تیمارو دەرمان کردن، چاکبووەوە، بازرگـان بـە دەم قۆناغانـەوە لێی پرسی:

- ئەرێ پێم ناڵێیت حاڵ و حیکایەتی تۆ چییەو چۆنە!؟.
- حەز دەکەم هیچم لێ نەپرسیت.

بازرگان، هەستی کرد ئەگەر پێ لەسەر ئەوە دابگرێت، چاکەکەی بە ئاوا دەدات و ئـەو مرۆڤـە ناچـار دەکـات دان بـە شـتێکدا بـنێ کـە نایـەوێت. یـان بـە کۆمەڵـە درۆیـەك خـۆی دەپەرێنێتـەوە. بـەوەش راستگۆیی مرۆڤێك لەکەدار دەکات.

بازرگان، گەیشتەوە ماڵێ، میوانەکەشی لەگەڵ بـوو. ئـەم میوانـە زۆر بـە خێرایـی لەگەڵیانـدا تێکـەڵ بـوو. وەکـو یـەکێك لـەو خێزانـە رەفتـاری دەکـرد. ئەمـە دڵـی ژنـی بازرگـانی کرمـێ کـرد.. میـوان، میوانیان گوتووە، ئەمە لە خاوەن ماڵ سەربەست ترە. ناشێت بازرگان بـە دزی ئەمـەوەو ژێـراو ژێـر مـارەی کردبێـت! پیـاو بـێ ئامانـە، چـەند خـۆتی بدەیتـە بـەر، هـەر کـە تـەواو بـوو، دەبێتـەوە بـە هـەرزەکارێکی هـیچ نەدیتکـەو هـەر تۆپەڵـە قـژێك بـدینێ ئیـدی حـاویچ دەبێـت و ئالۆشـی تـێ دەکەوێتەوەو دانامرکێتەوە. ئا لەو ساتە لـە جڵەو نەهاتووانـەدا پیـاو خـۆی بـە ئـاوو ئـاگردا دەدات، هەرچییەکی بەسەر دێت لەو کاتانەدا بەسەری دێت.

کابرای بازرگان، کورێکی پاڕۆکەی دەبێت، ئەمە خـوو دەداتـە پـاکیز و هـۆگری دەبێـت. تەنانـەت لـە باوەشی پاکیزدا نەبوایە نەدەخەوت. رێك لەسەری بانی بووەوە، لە تۆ وایە دایـك و فرزەنـدن.. ژنـی بازرگان دەهری بوو، ئەم بەڵایە چ بـوو! چـۆن رزگـاری بـێ. ئـەم منداڵـە بۆچـی بـەو ئاوایـە هـۆگری بوو!.... نا دەبێت لە کۆڵی خۆمی بکەمەوە.

هەرچـی کـەتن هەیـە لـە ژێـر بـاڵی شـەودا کـراوەو دەکرێـت. بریـا رۆژێ لـە رۆژان، دەرونـی شـەو دەکرایەوەو خۆی بۆ ئەم دنیایە هەڵدەرشت، ئەوجا دەدیترا چۆن هەزاران هـەزار هاوکێشـە ژێروبـان دەبوون. فریشتەو پەرییان دەبوون بە خوێنرێژو شەیتان، و پێچەوانەش دەبوونە پێچەوانە.. شـەو، کەم و زۆر پەیوەندی بـە هـەڵهاتن و ئـاوا بـوونی هـەتاوەوە نـەبووەو نییـەو نابێـت. شـەو زەمەنێکـە مێ، ناتوانێت ئاوس بێ، بۆیە سەرانسەری شەیتان ئاوسی ئـەو گەردوونـە لـە خـۆی دەگرێـت، و هـەر ناتوانێت بزێت. هەر مێیـەك تـوانی بـۆ تاقـە جارێـك بزێـت، ئیـدی گیرۆدەی ئەوپـەڕی ئینسـانیەت دەبێت و زۆر زەحمەتە بتوانێت دەستبەرداری بێت.

کەچی ئەوەتا لە سایەی شەوا (سارا) دەخزێت، گیرۆدەی نەزۆکی شەو دەبێت و دەخزێت بۆ ناو باوەشێکی دایکانە، لەوێندەر، لەو باوەشەدا، جگەرگۆشەکەی خۆی گۆشاوگۆش سەربڕی و بە خەیاڵی نەزۆکی خۆی لە قەبێڵی مەرگی پاکیزی کرد. بەبێ خشپە بۆ ناو جێگەکەی خۆی گەڕایەوە! خەوی لێکەوت، کەسێك دەستی بچێتە خوێنی جگەرگۆشەی خۆی!.

کابرای بازرگان، سپێدە زوو رابوو تا بە دووی کارو کاسبی خۆی بکەوێت، بەر لەوەی لە ماڵ وەدەر بکەوێ، وەکو پیشەی هەمیشەی ژنەکەی گاز کرد کە بچێ منداڵەکەی بۆ بێنێ و هەندێك گەمانی دەگەڵ بکات و چاوو دڵی خۆی پێ روون بکاتەوەو ئەوجا بچێت بەلای کاری خۆیەوە... ژنە وەڵامی دایەوە: وازی لێ بێنە، خەوەکەی خۆشە، با گڕومان لێ نەگرێت.

کابرای بازرگان هەر چاوەنۆڕی کرد تا بە خۆی خەبەری بێتەوە. کەچی هەر هەڵنەستا، سەبری سوا. دووپاتی کردەوە:

- بڕۆ منداڵەکە خەبەر بکەوەو بیهێنە با بەر لەوەی بڕۆم.

بەبێ خشپە خۆی وە ژوورەکەی پاکیزدا کرد. تا گەرووی گرتی هاواری کرد. مێردەکەی بە دەنگییەوە چوو. چ قەوماوە!.

بازرگان، کە منداڵەکەی بەو دەقەوەوە بینی، ژان چووە دڵی. باشە خۆ ئەمشەو هەر خۆمان بووین، کەس بە میوانیش رووی تێنەکردین! بە زەبری گوشاری ژنەکەی و، بە نەبەدڵی هەندێك گەڕان. کێردێکی خڵتانی خوێن دەنێو جلەکانی پاکیزدا بوو. نیگای پاکیز تەژی متمانەو راستگۆیی بوو، دەنگی ئاوێتەی داخ و کەسەر بوو:

- من نەمکوشتووە.

ژنی بازرگان: ئەی کێ کوشتویەتی؟! پاکیز بوو بە دەریایەکی ئارام و هاواری هەموو تۆفانەکانی لە خودی خۆیدا زندە بە چاڵ کرد. لە خۆیدا غەرقی کردن، غەرق.

بازرگانەکە، مرۆڤێکی ئاقڵ بوو. گوتی: ئیرادەی خوایە، خوا بۆ خۆی بردویەتییەوە، هەر ئەوەندەی بە ئێمە رەوا دیتوە. چار نییە دەبێ شوکرانە بژێر بین.

ئەوجا بە چپە گوتی: من ئێستا پاکیز لەگەڵ خۆدا دەبەم، دووری دەخەمەوە، هەنگی لە چۆڵەوانییەك دەیکوژم و دەگەڕێمەوە.

بە جووتە، بە سواری دوو هەسپان لە شار وەدەر کەوتن، گەیینە چۆڵەوانییەکی دوور دوور، بازرگانەکە گوتی: - من دەزانم تۆ نەتکوشتووە. بەڵام دەبێ بڕۆیت. گەردەلوولی کەرب و کینەی ژنەکەم بەو زووانە نانیشێتەوە. کەسێك دەستی بچێتە خوێنی منداڵێك، دەستی دەچێتە خوێنی هەموو تیرەی بەشەر. با تۆش نەکوژێت. هانێ ئەو کیسە پارەیەش لەگەڵ خۆتدا ببە، رەنگە بە کەڵکت بێ!.

ئەوسا بۆ ماڵ گەڕایەوە. ژنەکەی حاڵی کرد کە پاکیزی کوشتووە. پاکیزو ئەسپەکەی خۆیان بە رێگەی نادیار سپارد. گەییە ئاوەدانییەك، ئاپۆرایەکی هاڕوژاوی بینی. چووە پێشێ، بینی هەموو هەر سەر قاڵی کابرایەکی مەحکومی ئیعدامن... لە پەناوە لە یەکێکی پرسی:

- لەسەر چی ئیعدام دەکرێت؟

- قەرزارە، خودان قەرزان شکایەتیان لێکردووە، ئەویش نییەتی ئەو هەموو قەرزەی بداتەوە.
- جا چ قەوماوە، خۆ قەرزار قەرزاری نەکوشتووە؟
- وا ئەمجارە بۆ بێبەختی ئەو نەگبەت دایکە دەیکوژێ.
- باشە ئەگەر بیداتەوە ئیعدام ناکرێت؟
- نەخێر، دەیبەخشن.

پاکیز، قەرزەکەی بۆ دەداتەوەو ملی ڕێگەی نادیار دەگرێت.

کابرای مەحکوم، ڕەها دەکرێت زۆری پێ سەیر دەبێت! ئافرەتێك، ئافرەتێکی ڕێبوار بێرەدا تێپەڕی، قەرزەکەی بۆ دایەوەو ڕۆیشت. دیارە حەزی لێکردووم. دەنا لە پای چی ئەوە دەکات!.. دەچێت بە شوێنیدا، دەیدۆزێتەوە. یەخەی دەگرێت، تۆ بۆچی ئەو پارەیەت لە بری من داوە؟ ڕازێك لەم کارەدا هەیە! دیارە حەزت لێکردووم.

دایك چاك، باوك چاك، بێفایدە بوو. کەسێکی دی لە هەناوی سۆزمدایە، بێ سوود بوو... کردی بە کۆیلەی خۆی.

ئەقڵ هەر بەرد، ویژدان هەر بەرد، سۆز هەر بەرد، مێژوو هەر بەرد.. ئەم بەرد پەروەرییە تیرەی بەشەری وێڵ کردووە، لە ڕاستە ڕێگەی بە مرۆڤبوون لایدایەوە. ئیدی کاروانێکی سەر هەڵگرتووەو لەوەتەی هەیە کار بۆ ئەوە دەکرێت بێتەوە سەر ڕاستە ڕێگەو هەر نایەت... ئەو سەرگەردانییە سەرچاوەی هەموو کارەساتەکانە.. لە بازێری کۆیلەفرۆشیدا، هەرزان فرۆش کرا!.. لە پاپۆڕ بارکرا، کابرای خودان پاپۆڕ، کە کڕیارەکە بوو، شەوێ تاوی بەری دای لەسەری، بەڵام بێسوود بوو. پاکیز خۆی بە دەستەوە نەدا، چ پەیمان و سۆزێکی بەخۆی داوە! پەیمان هەڵوێستێکی ئەخلاقییە و ڕۆح تێر دەکات. مرۆڤانی مرۆڤ گاڤێ کامڵ دەبێت کە ڕۆحی تێر بێت. دەنا ئەم زەلکاوەی مرۆڤایەتی تێکەوتووە، و خۆی تێدا گێرە دەکات، بەرەنجامی برسێتی و برسی کردنی ڕۆحییەتی! ئافرەت قەڵایەکە، ئەگەر خۆی نەیەوێت، کەس نایگاتێ، بە کەس فەتح ناکرێت، کابرای پاپۆڕەوان لە سەندوقێکی ناو لە دەریای هاویشت. نەدەچووە هیچ ئەقڵێکەوە، جارێکی دی لە دنیادا بژی و بمێنێ. ژیان تەژی ڕێکەوتی باوەڕ نەکەردەنییە، لەو دەمانەدا بابایەکی ڕاوچی، خەریکی ڕاو دەبێت، تۆڕی هەڵداوەو بە تەمای ماسییانە. جووڵەیەك تۆڕەکەی لەرانەوە، تۆڕی ڕاکێشا. سەندوقێکی گەورەی پێوە بوو. ئۆیف، ئۆیف شتێکی چاکە، بە دیاری دەیدەمە حاکمی شار، خۆ ئەویش بەشەرە، ئەقڵی هەیە، خەڵاتێکی باشم دەکات. گەییە شار، عەرەبانەیەکی بەکرێ گرت، سەندوقەکەی بار کرد و کۆشکی حاکم خۆت بگرە وا هاتم. کابرای ڕاوچی بەڕێکرا. دەست و پێوەند سەندوقەیان کردەوە. چ ببینن! ئافرەتێکی جوان و جاحێڵ، ژیانی لێ هەڵدەقوڵا، تەنانەت دەریاش نەیتوانی بوو دای بمرکێنێتەوە!

حاکم گازی کرد: حاڵ و حیکایەتی تۆ چییە؟

پاکیز: تکایە وازم لێبێنە، با ڕابردوو بنێژین و هەڵینەدەینەوە. مرۆڤ گۆڕێکی قوڵەو ساتەکانی خودی خۆی تێدا دەنێژێت، دەنا بەرگەی نەدەگرت.

حاکم دیقەتی دا، قسەکانی بەجێن، بۆیە گوتی: کەیفی خۆتە.

پاکیز، تەنیا ژوورێکی لە حاکم داوا کرد کە تیای بهێورێ و بحەوێتەوە. ژوورێکی بۆ تەرخانکرا، چووە خەڵوەتی خودی خۆیەوە، شەوو ڕۆژ لە خەڵوەتی خودی خۆی نەدەهاتە دەرەوە. لە ناو خۆیدا بۆ بەهرەیەك دەگەڕا. بەهرەیەك لە دەستیا، لە چاوو نیگایدا، لە ڕۆحیدا، بەهرەیەکی شەفابەخش کە هەر نەخۆشێك رووی تێکرد، بتوانێ چاکی بکاتەوە. خۆزی خواست هەموو ئەوانەی کە ئازاریان دابوو و خراپییان دەرهەق کردبوو، بە نەخۆشی ڕێیان تێی بکەوێت و تەنیا ئەو شەفابەخشیان بێت. هەستی دەکرد بەهرەیەك لە ناخی ناخییەوە، لەسەر هەڵداندایەو دەیەوێ خۆی بنوێنێ. بەهرە جڵەو ناکرێت... حاکم پاسەوانی بۆ دانا.پاکیز جلکی مێرانی لەبەر کرد، کەوتە کاری لوقمانی، ناوو شۆرەتی بە هەر چوار نکاڵاندا ڕۆیی. جا دەست سووك و شفابەخش.

(2)

کێو بە کێو ناگات، لێ چاو بە چاو دەگات. گوڵمحەممەد گەڕایەوە. کەسوکارو دۆست و ئاشنا، هاتنە سەردان و هەواڵپرسین... کە قەرەباڵغی نیشتەوە، گوڵمحەممەد و براکەی مانەوە. گوڵمحەممەد لەو چەند ڕۆژەدا هەر چاوی لەوە بوو پاکیز پەیدا ببێ، کەچی هەر نەبوو، زۆر دەترسا هەواڵی بپرسێت، نەبادا قەوماوێکی دڵتەزێن قەومابێ و ئەم بەرگەی نەگرێت. خۆشەویستی رەگی لە بن پەڕەی روحەوەیە. کە قەرەباڵغییەکە نیشتەوە، ڕۆژێك فیروسیای کردو پرسی: ئەرێ پاکیز نابینم؟!

براکەی بە زمانێکی تەژی دڵسۆزییەوە گوتی: -هەر باسی مەکە... ئافرەتێکی باش نەبوو... زۆر جار لە ماڵ وەدەر دەکەوت، دەمانگوت چ قەیدییە دڵی تەنگەو با لەو دەشت و دەرە خەمی خۆی بە با بدات. وردە وردە گومانمان لێی پەیدا کرد. تۆمەز ئەمە دەستی دەگەڵ بێگانە تێکەڵ کردووە. ئیدی سەربەرزی خۆمان پێ گەورەتر بوو لە مانی ئەو. سەنگسارمان کردو لێی گەڕاین. گوڵمحەممەد، نە باوەڕی خۆی بە بێدەنگییەك سپارد عەینی بێدەنگی بەرد.

براکەی گوڵمحەممەد، نەخۆشییەکی گران دەگرێت. هەرچی حەکیم و لوقمانە پەی بە نەخۆشییەکەی نابەن. ئەوجا خۆ دەگەیەننە لوقمانەکەی لەمەڕ حاکم.. سەیر دەکەن زۆر قەرەباڵغە کۆمەڵێك نەخۆشی لایە، ژنە بازرگانێك، کابرایەکی لە سێدارە خەلەسیو.. یەك قسەی بە هەموویان گرتبوو: لە ڕێوە هاتوون، چەند ڕۆژێك چاوەنۆڕ بکەن، تا ماندوویەتی ڕێگەتان دەردەچێت، هەنگێنێ... چەند ڕۆژێك بووری.. براکەی گوڵمحەممەد کە لە پاش هەموو ئەوانی دییەوە گەیی بووە جێ، بەر لە هەمووان خرایە بەر مالیجە!.

خرایە ژوورێکەوە. بەردێکی سپی وەك چۆڕی شیر لەوێندەر دانرابوو. گوڵمحەممەد و براکەی دانیشتن. بەسەرسامی دەیانڕوانییە ئەو بەردە. لوقمان وەژوور کەوت:

- دەی نەخۆش، تۆ سروشتت شێواوە. کاری لە گیانت کردووە. تەنیا یەك شت چاکت دەکاتەوە، دەبێ بە ئاشکرا دان بە دزێوترین کاری خۆتدا بنەیت، ئەو کارە لە مرۆڤایەتی خستوویت. بە موو لە راستی لانەدەیت ها؛ خۆت بخەوە ئەو دۆخەی کە کارەکەت تێیدا کردووە، چونکە تەنیا راستی و راستگۆیی دەتوانێت هەست و تەبیعەت بخاتەوە سەر سکەی خۆی و هاوسەنگی پێ

ببەخشێت. خۆت بۆ ئەم بەردە رووت بکەوە. هێدی هێدی خۆتی بۆ بگێڕەوە. تۆ ترساویت دەبێ ترست دەربکرێت.

هەموو نیگای یەکتریان کرد. سام و سیحرێکی سەیر باڵی بەسەر ژوورەکەدا کێشا. براکەی گوڵمحەمەد، تا ئێستا خۆی، تەنانەت بۆ هیچ رووبارێك رووت نەکردۆتەوە. خۆی بۆ هیچ دارو بەردێك نەگێڕاوەتەوە. غەرقی ترسێکی ئاڵۆز بوو، هەستیدەکرد خەریکە دەخنکێت، کە مندالْ بوو، بە قوڕقوشم ترسیان دەردەکرد. قوڕقوشمەکەیان بە دیار سەرییەوە دەتواندەوە، لە هەر شتێك ترسا بوایە، قوڕقوشمەکە شێوەی ئەو شتەی وەردەگرت... هەستی دەکرد قفڵێك لە زمانی درا. بە ئامان و زەمان ناکرێتەوە.

ئەم قوڕقۆشمە جیایە، بێگومان وێنەو شێوەی گوڵمحەمەد وەردەگرێت، ئاخر چۆن لەبەر چاوی ئەودا. هەندێکی لەبەر وەستا.

- دەترسیت! شەرم دەکەیت؟! تا ئەو ترسە لە دڵت دەرنەچێت رۆژ بە رۆژ خراپتر دەبێت. هەر کە ترس و شەرم یەکیان گرت مرۆڤ دەکوژێت. من سەربورو بەسەرهاتەکەت دەزانم، بەڵام ئەگەر من بیگێڕمەوە دەتکوژێت... دەبێ خۆت بیگێڕیتەوە، هەنگێ سوکناییەك بە دڵتا دێت، ئۆخژنێك بەسەراپاتا دەگەرێت، هەست بە جۆرە پاك بونەوەیەك دەکەیت... دەنا دەمریت.

براکەی گوڵمحەمەد چاوی نوقاندن، لێوی کەوتنە تەتەڵە. ژیان شیرینە! هەموو کەوتنە نیگاکردنی... هەرچییەك بوو، بوو. دەنگی دەلەرزی. ئەم وڵاتە دوا بڕاوە، لەوەتەی هەیە هەر شەڕ و کانگای شەڕ بووە. ئاخ شەڕ، ئەوپەڕی گەوجێتییە، هەموو شتێك دەلەوتێنێ. مرۆڤ لە مرۆڤایەتی دەخات. دەیکا بە تۆفانێکی پڕ رق و کینەی ترسنۆکی و پەلاماری هەموو بەهاو ئازایەتییەك دەدات و رایدەماڵێت. هەرچی ئازایەتییە دەیسڕێتەوە. ئیدی قەدەری خەڵکی ئەم دەڤەرەیە؟ گەوجێتییە؟! هەرچییەکە وا ئاوایە. بە بیرەوەری من، باب و باپیری من، هەر شەڕەو نەبڕاوەتەوە.. ئاخر تەمەنی بەشەر چەندە تا بەم بێ رەحمییە بکرێت بە ئاگری شەڕدا و بڵێسەی پێ بدات!.

ئەوجا وەکو کەسێك تاك بکەوێتەوەو خۆی بدوێنێ، گوتی: ژیان زۆر کورتە، بەشی ئەوە ناکات مرۆڤ فێری زمانی ژیان ببێ، هەرسی بکات، شارەزایی لێ پەیدا بکات. مرۆڤ هەر بە مندالی دەمرێت. بۆیە هەر رەفتارێکی دەگریت هەر نەفامانەیە،... کاتێ بێدار دەبێتەوە مەرگ بەر دەرکەی پێ گرتووە.. ئەوە بوو جەستەم لە تاریکایی ئارەزوویەکی سەر شێتدا، گەرای مەرگی دەخست، غەرق بووم، غەرق بووم لە غەرقبوونا... ژیانم چۆڵ بوو، تا چاوی خەیاڵ هەتەر دەکات، هەر چۆڵی و چۆڵەوانی، غەریبی لە چۆڵەوانی رۆحم ئالا، بووم بە خواوەندێکی ئاوەدان و تەنیایی تێم ئالا، نەخۆم و نە ئاینەکەم باومان نەما، ڤیروسیا لە خۆم، بریا هەر ئاینەکەم باوی مابا، لە ئیحتوبار نەکەوتبا، ئیدی خەڵکی بە تۆبزی زیندوویان دەکردمەوە. دوای ئاینەکەم دەکەوتن، ئەمە چ خوایەتییەکە، رۆژگاری بگاتە ئەو رۆژەی کەس دووی نەکەوێت.. مەسەلەکەم دژوارە، دەردی بێ دەرمانە، گیرۆدەی خۆم بووم. تەوقی خۆمم لە گەردن ئاڵاوە... کەنگێ لە خۆم رزگار دەبم. ئەم خۆمە سات بە سات زیاترم دەلەوتێنێ. رەنگە ئاوی هەموو دنیا پاکم نەکاتەوە.. مەگەر هەر پیسی، پیسی ببڕێت. لوقمانی دانا چی بێ لە تۆ نهێنی. جارێکی دی شەڕ لە بالای ئەم دەڤەرە نیشت. جەناب هەر دەڤەرێك بە شتێکی مەنشورە، لەوەتەی من

فامم کردۆتەوە، لەوەتەی دەبیستم، لەوەتەی بۆم دەگێڕدرێتەوە، ئێرە کانگەی هەڵهێنانی دیکتاتۆرو خاینان بووە. خەڵکەکە بەڕادەیەك دەقیان پێوە گرتووە، ئەگەر بەڕێکەت بۆ ماوەیەکی کورت ڕەفتاری خاینانەو چاوی دکتاتۆریانە وون بوو، خەڵکەکە خۆبەخۆ دەکەونە سۆراخیان، زندوویان دەکەنەوە، بە بیللا زندوویان دەکەنەوە.. عادەتە هەر شتێك بوو بە خوو و عادەت ئیدی نەك ویژدان نابزوێنێ بەڵکو ویژدان و هۆش بەنج دەکات.. ئاخر پێم ناڵێیت تەمەن چەندە تا بەرگەی ئەم هەموو پەشیمان بوونەوەیە بگرێت. تۆ بیهێنە بەرچاوی خۆت، عەیامێکی زۆر هەوڵبدە، متمانە بە دروستی هەڵوێستی مرۆڤانی خۆت پەیدا بکە، ئەوجا لە پڕ بگەیتە ئەو قەناعەتەی کە لەوەتەی هەی هەڵخەڵەتێنراوی، دەی مرۆڤ شیری خاوی خواردووەو خۆی بە فەرامۆشی دەسپێرێت، ئەوجا بکەویتە خۆ هەڵخەڵەتاندنی بەکۆمەڵ.

بەهەرحاڵ شەڕ دەستی پێکرد. براکەی منیشی راپێچ کرد.. لوقمان دەغیلە، فریام بکەوە. ئەو هەموو دەنگە چییە لە مێشکم هاڕوژاوە. ئەوەتا دەڵێت:.. ئەشقی راستەقینە وەکو قۆزاخە خاوەنەکەی لەخۆ دەگرێت../ .. ئەوە دەنگێکی دیە:.. زۆرجار لەماڵ وەدەر دەکەوت. دەمانگوت چ قەیدیە دڵی تەنگە.. / .. دەیپارێزێت، مەگەر مەرگ ئەو قۆزاخەیەی لێ داماڵێت../ .. با لەو دەشت و دەرە خەمی خۆی بەبا بدات../ .. جۆرێك لە گەورەیی بە مرۆڤ دەبەخشێت و بە ئاسانی ڕام نابێت../ .. وردە وردە گومانمان لێ پەیدا کرد.. / .. کەوتە بوختان بۆ کردنی، ئەی چۆن بچووکی خۆی وەشێرێت!.. / .. تومەز دەستی دەگەڵ بێگانە تێکەڵ کردووە.. / .. لە تاریکە شەوێکی ئەنگوستە چاوا، دوور لە ئاوەدانی.. سەنگەسار کرا.. / .. ئیدی سەربەرزی خۆمان پێ گەورەتر بوو لە مانی ئەو.. / .. لە چۆڵەوانی و لە بن کەڵەکە بەردان جێهێڵرا، شەرەفی ماڵباتێك کڕدرایەوە!.. / .. سەنگسارمان کردو لێی گەڕاین.

ئامان لوقمان، دەستم دامێنت. ئەو دەنگانەم لێ دەربکە، کوڕە حا! ئەمە چ کافرسانییەکە! مردن لە کوێی؟! ئای کە بەلەزەتە، لەزەتی مەرگ لەوەدایە، ئیدی تۆ بیر ناکەیتەوە، خۆزی ناخوازی، بۆ هەتا هەتایە دەنووویت. گەر هەڵشوەڕێی، رەنگە هەر گەردیلەیەکت ئاوێتەی شتێك بێت، ئیدی تۆ نیت. کەسانی دی بە خوت و خۆڕایی لە جیاتیت بیر دەکەنەوە، ئەگەر فریا بکەون! خۆزیا دەخوازن، ئەگەر خۆزیایەك هەبێت.

نیگای پڕ تەم و مژی توڕدایە بەر پێی براکەی. زەبوونانەتر لە زەبوون، زمانی بە وشە دەسپارد.. لوقمان، لوقمان.. ژمارەی خەڵك زۆر بووە، فریشتەی مەرگ تەنیا باڵەو فریا ناکەوێت، ئەمەش جۆرە فێڵ و دەهۆیەکە بۆ سواڵکردنی چەند رۆژێك تەمەنی زیادە.. ئەگەر فریشتەی مەرگ ئاقڵ بێ، ژنان و پیاوان نەزۆك دەکات. ئەگەر لەم ساتەوە ئەمە بکات، ئەوا تا هەشتا ساڵێکی دی، تاك و تەرا مرۆڤ دەمێنێ. باری سەرشانی زەوی سووك دەبێت، بە ئەقڵی من ئەمە جوانترین جەنگە، نە مەسرەفی تێدەچێت و نەهیچ، ئەمە جەنگێکی حەڵاڵ حەڵاڵە. با زەویش پشوویەك بدات. دوای هەشتا ساڵی دی کۆمەڵێك پیرو پەککەوتە شەڕ بە ژیان دەفرۆشن. ئاخ مردن لە کوێی؟!

لە پڕ شەقژنێك هاتە گوێ. براکەی گوڵمحەممەد لە بێدەنگیدا غەرق بوو. شەقژنەکە هەر لە شەقەی باڵی تەیران دەچوو. لوقمان غەرقی روناکییەکی سامدار بوو. بە ئاستەم لێوەکانی لەبەر یەك هەڵێنان: باڵندەکە فڕی... دەی نەخۆشەکەتان ببەنە دەرێ.

(3)

لوقمان، ئازای گیانی بوو بە گوێ، تینووی بیستن بوو، نەك هەر بـە قسـە، بـەڵكو ئامـادە بـوو بـە بـەهای گیان ورتە ورتێكی نـا مـەفهومیش بكرێـت. لەبـەر خۆیـەوە: ئەمـە چ سـرێكە! مـرۆڤ بـە مـەرگی یەكـدی دەژیـن و بـە ژیـانی یەكـدی دەمـرن. كـێ سـەر لـەم لێكـدی فەنابوونـە دەردەكـات! بـە دەنگێكـی غـەریقی گریانی بێدەنگ گازی كرد: كوا ئەو ئافرەتە بێننە ژوورەوە.

- دەی نەخۆش، تۆ سروشتت شێواوە، كاری لە گیانت كردووە، تـەنیا یـەك شـت چـاكت دەكاتـەوە. بێ پێچ و پەنا دان بە دزێوترین كاری خۆتدا بـنێ.. خـۆت بـۆ ئـەم بـەردە رووت بكـەوە، هێـدی هێدی خۆتی بۆ بگێڕەوە، تـۆ ترسـاویت، دەبـێ ترسـت دەربكرێـت.. تـەنیا بـەو جـۆرەش ترسـت دەردەچێت. خەمت نەبێت، تەنیا بەردەكە گـوێی لێـت دەبێـت و ئـەویش مـەحرەمی رازە، رازان دەبیستێ، نایگێڕێتەوە..

بـە كەساسـییەوە لێـوی لەبـەر یـەك هـەڵێنان و گـوتی: لوقمـان، جـەناب، چـی بـێ لـە تـۆ نهێنی، ئێـوارە وەختێكی درەنگ، مێردەكەم لە بازرگانی هاتـەوە، میـوانێكی لەگـەڵ خـۆی هێنـابوو. ئـافرەتێكی شـۆخ و شەنگ بوو. نیگای غەرقی سەربەستی بوو. زۆر بەلەز لەگەڵمان تێكەڵ بـوو، وەكـو یـەكێك لـە خێزانەكـە رەفتـاری دەكـرد. ئەمـەم زۆر لەبـەر گرانبـوو. ئـاخر میـوان، میوانیـان گوتـووە. ئـەو لـە خـاوەن مـاڵ سەربەست تر رەفتاری دەكرد. گومان دزەی كـردە نـاو رۆحـم، ناشێت مێردەكـەم بـە دزی منـەوە مـارەی كردبێت! ئاخ كە پیاو سپڵەیە، چەند خۆتی بدەیە بەر هـەر كـە تـەواو بـوو، دەبێتـەوە بـە هـەرزەكارێكی هیچ نەدیتكە، هەر تۆپەڵـە فـڕێك بـدێنێ ئیـدی حـاویچ دەبێـت، ئاڵۆشـی تێدەكـەوێت و دانامركێتـەوە.. ئافرەتەكە بێدەنگ بوو..

⋆ ⋆ ⋆

پێدەچێت ئیعتراف كردن ساری بێت. كەسێك لە كەسێكی دییەوە بیگرێـت. ئـەوەتا دەنگێكـی دی لـەودیو ژوورەكەوە، وەك بە دەم شنەی بـاوە بێـت، دێـت و خـۆی وەنـاو قسـەكانی سـارادا دەكـات: مـن مـەحكومی ئیعدام بـووم. ئـافرەتێكی غـەوارە، لـە رێگـەی نادیـارەوە هـات بەسـەردا، هـۆی ئیعـدام كردنەكـەی پرسـی بووم، كە زانیبووی مەسەلە قەرزارییە، قەرزەكەی بـۆ دابـووم و رۆیـی بـوو. رەهـا كـرام. زۆرم پـێ سـەیر بوو، ئافرەتێكی رێبوار، قەرز بۆ بەندە بداتەوە، نەخێر ئەم ماستە موویەكی تێدایە، مەگـەر هـەر ئەشـق كاری وا بە مرۆڤ بكات. چووم بـە دویـدا، پرسـیار، تاقیـب، لێـرە بـۆ ئـەوێ، دۆزیمـەوە، یەخـەم گـرت: تـۆ بۆچی ئەم كارەت لە پێناوی مندا كردووە، هەبێ و نەبێ حەزت لێكـردووم و ئاشـقم بوویـت زۆری گـوت: دایكت چاك، باوكت چاك، خۆ رێگەی چاكە نەگیراوە. من كەسێكی دی لە هەناوی سۆزمدایە، لـێم گـەڕێ بە دەردی خۆمەوە. بێ سوود بوو...

(4)

ئافرەتکە بێدەنگ بوو. لوقمان گوتی: بەردەوام بە. ئافرەتەکە گوتی: ئاخر دەنگێکی دی، دەنگی پیاوە، لە دوورەوە، وەك ئەوەی شەپۆلی با دەگەڵ خۆی بیهێنێ، تێکەڵ بە دەنگی من دەبێت. لوقمان گوتی: گوێی مەدەیێ بەردەوام بە...

... بەڵێ جەنابی لوقمان، ئا لەو ساتە لە جلّەو نەهاتووانەدا پیاو خۆی بە ئاوو ئاگردا دەدات، هەرچییەکی بەسەر دێت لەو کاتانەدا بەسەری دێت. کوڕێکی پاڕۆکەمان هەبوو. ئەم ئافرەتە خووی دایە منداڵە، منداڵیش هۆگری بوو. لە باوەشی ئەو ژنەدا نەبوایە نەدەخەوت، لە تۆ وایە دایك و فرزەندی راستەقینەن. چت لێوەشێرم. دەهری بووم، هەر پرتەو بۆڵەم بوو: ئەمە چ بەلایەك بوو، چۆن لێی رزگار بم..

دەنگەکەی دی: ... بێسوود بوو. کردم بە کۆیلەی خۆم.. لەم کوفرستانەدا، لەم بەردستانەدا، ئەقڵ هەر بەرد، ویژدان هەر بەرد، سۆز هەر بەرد، مێژوو هەر بەرد، لەم دەڤەری بەرد پەروەرییەدا، لەوەی پتر چاوەنۆڕی چ دەکرێت. بردمە باژێری کۆیلە فرۆشی، هەرزان فرۆشم کرد. لە پاپۆڕ بار کرا، هەر کە ئەو بارکراو ئەسپاردەی رێگەی نادیار کرا، خورپەیەك وەنێو دڵ و دەروونم کەوت، تا رۆژم بەو رۆژگارە گەیی کە بە چاوی خۆت دەمبینی. لە پێستی خۆم نا هێورم، نازانم چۆن لە خۆم رزگار بم، نایەڵێت بحەوێمەوە، گۆڕی جەستەم لەوە ئاڵۆزترو جەنجاڵترو لەوتاوترە کە خۆمی تێدا بدۆزمەوە. کوانی رۆح لەوێندەر پاك دەبێتەوە... موستەهەقم، گوتیان: دەست لە کەڵەشێری سپی نەدەی، دام. گوتیان: گوڵ لە چڕەپکان هەڵمەبزڕکێنە، هەڵمبزڕکاند. گوتیان نانی تیری مەشکێنە، شکاندم.. بەگژ غوربەتی خۆمدا چووم، بەلام بێهوودە، تاراوگەی ژیان هێندەی دی تەرەی کردم. دەرەقەتی غوربەتی خۆم نەهاتم و ئەوەتا لەم گۆڕستانی جەستەیەم دا، روحم لێ ونبووە.

دەنگەکە نەما. لوقمان لەبەر خۆوە گوتی: پەلە مەکە، من پاشماوەی قەدەر و چارەنووسی ئەو ئافرەتەت بۆ دەگێڕمەوە.

((5))

... ئەمە چ بەلایەك بوو، چۆن لێی رزگار بم. ئەم منداڵە بۆچی بەم ئاوایە هۆگری بوو! نا، دەبێت لە کۆڵی خۆمی بکەمەوە... شەوێك، ئای کە لە شەو دەترسم لوقمان. شەوێك خزیم، وەکو ماری بێ ئیجازە خزیم، بۆ ناو باوەشێکی دایکانە خزیم. لەو ئامێزە پڕ میهرەدا، جگەرگۆشەکەی خۆم گۆشاوگۆش سەربڕی، جگەرگۆشەکەی خۆم لە قەبێڵی پاکیز کرد، ئەو ئافرەتە بە خۆی دەگوت پاکیز. گەڕامەوە ناو جێگەکەی خۆم. هەستم دەکرد لە ناو خۆمدا جێم نابێتەوە.. بەیانی شووەکەم رابوو کە بە دووی کارو کاسبی خۆی بکەوێت... بەر لەوەی لە ماڵ وەدەر بکەوێت وەکو هەمیشە داوای کرد کە منداڵەکەی بۆ بەرم و هەندێك گەمانی لەگەڵدا بکات و چاوو دڵی خۆی پێ روون بکاتەوەو ئەوجا دووی کارو کاسبی بکەوێت.. زۆرم بیانوو بۆ هێنایەوە کە واز بێنە، منداڵەکە خەوەکەی خۆشە، با گرومان لێ نەگرێت.. مێردەکەم هەر چاوەنۆڕی کرد تا منداڵەکە بە خۆی خەبەری بێتەوە.. سەبری سوا. ئەوجا دووپاتی کردەوە:

- ژنەکە برۆ منداڵەکە بێنە.

چارم نەما، بێ خشپە خۆم وە ژوورەکەی پاکیزدا کرد، هاوار گەرووی فەتح کردم. شووەکەم بکێشی دەنگم بوو. بە زۆری من و بە نەبەدڵی هەندێك گەڕاین، کێردێکی گەورەی خەڵتانی خوێن، کە من لە جلەکانی پاکیزدا دامنابوو، گەواهی قەتڵێکی نادیاری دەدا. پاکیز بەوپەڕی خەمساردییەوە گوتی: من نەمکوشتووە. خۆم لێ سوور کردەوە ئەدی کێ کوشتوویەتی؟! پاکیز ورتەی نەکرد. شووەکەم گوتی: ئیرادەی خوایە، هەر ئەوەندەی بە ئێمە ڕەوا دیتووە، چار نییە دەبێ بینێژین و شوکرانە بژێر بین.

ئەوجا بە چپە گوتی: ژنەکە من پاکیز لەگەڵ خۆدا دەبەم و لە چۆڵەوانییەك دەیکوژم و دەگەڕێمەوە.. بە جووتە و بە سواری دوو هەسپان لە شار وەدەر کەوتن.. پاشان مێردەکەم هاتەوەو گوتی: هەر بەینی خۆمان بێ کوشتم و بڕایەوە.. بەڵام روحی من، دڵی من ناحەوێنەوەو دەڵێن ئەو ئافرەتە زیندووە، زۆرجار بە خۆی و ئەسپێکی سپی وەکو چۆڕی شیر، شمشێرێکی بە دەستەوەیە، هێندە بە برسیك و هۆڕە، هەترەشی مرۆڤ دەبات، بەو ئاوایە دێتە بەرچاوم، دەڵێت من هاتووم، ئیزنم پێیە و دادگایی گوناهباران دەکەم.. دەمەوێ پڕی بدەمێ، کەوشە شڕەکانی پای ماچ بکەم، کەچی ون دەبێت، کەس نازانێت عاردی قووتی دەدات، یان ئاسمان هەڵیدەکێشێت.

سارا، کەوت. زمانی لەگۆ کەوت. لوقمان لەبەر خۆوە، ئەم سەربورە بۆ تۆش تەواو دەکەم.

((6))

لوقمان: گوێ بگرە نەخۆش. گوتت لە باژێری کۆیلە فرۆشیدا هەرزان فرۆشت کرد. لە پاپۆڕ بارکراو ئەسپاردەی ڕێگەی نادیار کرا. خورپەیەك وەنێو دڵ و دەروونت کەوت. رۆژگارت بەم رۆژگارە گەیی.. جا چاك بزانە پاپۆڕەوانەکە شەوێ خۆی تاقی کردەوە، بەڵام بێ سوود بوو، پاکیز خۆی بە دەستەوە نەدا، پەیمانی بە خۆی دابوو، پەیمان هەڵوێستێکی ئەخلاقییە، رۆح تێر دەکات، مرۆڤانی مرۆڤ وەختێ کامڵ دەبێت کە رۆحی تێر بێت. ئەم زەلکاوەی مرۆڤایەتی تێی کەوتووە و خۆی تێیدا پاگیرە دەکات، بەرەنجامی برسێتی و برسی کردنی رۆحیەتی!... کابرای پاپۆڕەوان لەسەندووقێکی ناو لە دەریای هاویشت.. نەدەچووە هیچ ئەقڵێکەوە جارێکی دی بژی و لە دنیادا بمێنێ. ژیان پڕە لە ڕێکەوتی باوەڕ نەکردەنی. لەو دەمانەدا بابایەکی راوچی خەریکی راو دەبێت، تۆڕی هەڵداوەو بە تەمای ماسییانە. تۆڕەکەی هەڵدەکێشێت، تەماشا دەکات سەندووقێکی گەورەی پێوە بوو. لەبەر خۆیەوە گوتی: ئۆیف، ئۆیف، شتێکی چاکە، بە دیاری دەیدەمە حاکی شار، خۆ ئەویش بە شەرە، ئەقڵی هەیە، بلێی خەلاتێکی باشم نەداتێ! گەییە شار، سەندووقەی لە عەرەبانەیەك بار کردو کۆشکی حاکم خۆت بگرە وا هاتم. کابرای راوچی بەرێکرا. دەست و پێوەند سەندووقەیان کردەوە. چ ببینن؟

ئافرەتێکی جوان و جاحێڵ، ژیانی لێ هەڵدەقولا، تەنانەت دەریاش نەیتوانی بوو دای بمرکێنێتەوە! حاکم گازیکرد:

حاڵ و حیکایەتی تۆ چییە؟

پاکیز دەڵێت: تکایە وازم لێبێنە، با رابردوو بنێژین و هەڵینەدەینەوە. مرۆڤ گیانی بەوەیە کە بۆ خۆی گۆڕێکی قوڵەو ساتەکانی خۆی لە خودی خۆیدا دەنێژێت، دەنا دڵی لە ژیان دەتۆراو قەت بەرگەی ژیانی نەدەگرت. حاکم کە دەبینێ قسەکانی بەجێن، وازی لێدێنێ و ژوورێکی بۆ تەرخان دەکات.

(7)

لوقمان هەناسەیەکی هەڵکێشا: سارا لەگەڵ تۆمەو گوێت لێبێ. گوتت: ون دەبێت. کەس نازانێت عاردی قووتی دەدات یان ئاسمان هەڵیدەکێشێت نەخێر، نە عاردی قوتی دەدات و نە ئاسمان هەڵیدەکێشێت... مێردەکەت لەگەڵ پاکیزدا لە شار وەدەر کەوتن، گەیینە چۆڵەوانییەکی دوور، پێی گوت: من دەزانم تۆ منداڵەکەت نەکوشتووە، بەڵام تۆ دەبێ بڕۆیت، گەردەلوولی کەرب و کینەی ژنەکەم بەو زووانە نانیشێتەوە. ئەوەی دەستی بچێتە خوێنی منداڵێك، دەستی دەچێتە خوێنی گشت تیرەی بەشەر. با تۆش نەکوژێت. هانێ ئەو کیسە پارەیەش لەگەڵ خۆتدا ببە، ڕەگە بە کەڵکت بێ.. ئیدی مێردەکەت گەڕایەوە بۆ ماڵ و وای تێگەیاندی کە پاکیزی کوشتووە و بڕایەوە.. ئەسپەکەشی لەگەڵ دا کوشتووەو ناشتویەتی.. بەڵام پاکیز و ئەسپەکەی خۆیان بە ڕێگەی نادیار سپارد. گەییە ئاوەدانییەك، ئاپۆڕایەکی زۆری بینی، چووە پێشێ. بینی هەموو سەرقاڵی کابرایەکی مەحکومی ئیعدامن. لە پەناوە لە یەکێکی پرسی: - لەسەر چی ئیعدام دەکرێت.

- قەرزارە، خاوەن قەرزان شکاتیان لێکردووەو ئەویش نییەتی قەرزەکەی بداتەوە.
- جا چ قەیدییە، خۆ خاوەن قەرز قەرزاری نەکوشتووە؟
- وا ئەم جارە بەخت و یەغبالی ئەم نەگبەتە، دەیکوژێت.
- باشە ئەگەر بیداتەوە، ئیعدام ناکرێت؟
- نەخێر، دەیبەخشن.

پاکیز قەرزەکەی بۆ دەدات و ملی ڕێگەی نادیار دەگرێت. باقی سەربورەکەشی ئەو دەنگە بوو کە تێکەڵ بەدەنگ و قسەکانی تۆ دەبوو... ئەوە بوو حاکمی شار ژوورێکی بۆ تەرخان کرد.
پاکیز چووە خەڵوەتی خودی خۆیەوە. هەستی کرد بەرە بەرە بەهرەیەکی شەفابەخش لە ناخی ناخییەوە قوڵپ دەدات و لە سەرهەڵدان و تەقینەودایە و دەیەوێت خۆی بنوێنێ، بەهرە جڵەو ناکرێت. ئیدی حاکم پاسەوانی بۆ دانا. پاکیز جلکی پیاوانی لەبەر کرد، کەوتە کاری لوقمانی. ناوو شۆرەتی بە هەر چوار نکالدا بڵاو بووەوە، دەست سووك، روح سووك، دەم و لەبز لە هەنگوین شیرینتر و تا حەز بکەیت شفابەخش.

جا ئێستا تۆ ئەو پاکیزە ببینی دەیناسیتەوە، فەرموو چاو لە دوڕ چاوانم ببڕە...
چاوی لە چاوانی بڕی، سیحری نیگای بەنجی کرد. لوقمان لەبەر چاوی ئەو بەرە بەرە چووە پێستی کەوێکی زۆر جوانەوە، ناسییەوە. ویستی هاوار بکات، پڕی بداتێ، بەڵام پاکیز لە پێستی کەودا لە شەقژنی باڵی دا و لە بەندەنەکەی بەرانبەریاندا نیشتەوەو دوو جاران بای باڵی داو کەوتە خوێندن. خوێندنێکی هێندە بە جۆش، هێندە بە خرۆش لە تۆ وایە بەسۆزترین گەرمەشینە و پێشوەختە بۆ مەرگی خۆی دەیگێڕێت.

هەولێر - 2002/5

سێبەری دەنگ

دەنگ

زەردەپەڕی ئێوارەی $5/2$ بوو. لەگەڵ چەند دەستڕێژێکی چاوەڕوان نەکراودا، هەزاران خۆزگە هەڵوەرین.

شتێك لە ناخی مینادا هەرەسی هێنا. ئەو چەند دەستڕێژە ناوەختە درێژەیان کێشا.. هەموو شوێنێکیان گرتووە... لانەیان بە رۆح چۆڵ کرد

★ ★ ★

سەعات یازدەی شەو بوو گوند لە ژوانی خامۆشیدا غەرق بوو بوو. لە دەرگا درا. "م" لە جێگە دەرهێنرا، دەستڕێژێك، تاکو ئەمرۆش لە روحی مینادا، بە گڕیاندا دەچێت، شەپۆل هەر دەڕوات و دروێنەی ژیان دەکات. مینا هەر ئەوسا هەستیکرد، لە چەند ساتێکدا بە ئەندازەی هەزار ساڵ پیر بوو... پیری و تەنیایی هاوتای یەکدین. روحی لاولاو ئاسا لە دڕکەزی تەنیایی ئالاّ.. مرد. بوو بە لاشەیەك. بۆنی تێگەڕا. تەنیایی وەکو دارو بەرد تێی وڕوکا. بوو بە خەنجەرێکی کول کولّ، دەمی ژەندە روحی، تێر نەدەبوو و نەدەبوو. وەکو شوشەیەك لە ناوی ناوەوە شکا. وردو خاش بوو. بەهیچ شتێك کۆ نەدەکرایەوە. هەستی کرد ژیان باری کرد، رۆیی... ئەمیش دەست دەست لە تەنیایی خۆیدا دەتوایەوە. هێشتا ئەوەی بیر مابوو کە بەر لە دە مانگێك گیرۆدەی یەکەم نیگا بوو. عەشق روحی فەتح کرد.

دەنگی یەکەم

دەمی مینا زاری رۆحی تینوتت بنێ بە فێنکایی سێبەرەکەمەوە، دەنا بەم زوقمە شەوە، کە فرمێسکت لێ قەدەغەیە، نیگات دەیبەستێ، فرمێسك بار دەکا، دەتۆرێ، پاکبونەوە نامێنێ، دەی خۆت، روحت لە سێبەرەکەم هەڵکێشە، دەی خۆت بسمیل بکە، دەدەی چاوەنۆڕی چیت!.. سێبەرەکەم بپێچەوە، بیکە بە وڵاتی خۆت، دەتوانی وەکو جانتا بۆ هەر کوێت بوێ دەگەڵ خۆتی ببەی، تەنیا لەوێندەر جەستەت دەهێوڕێ، روحت ئارام دەگرێت. دەگاتە ترۆپکی لەزەت، عەودالّی نەمری دەبێت و بۆ خۆی مژوڵ و سەرقاڵ....

دەنگ

هەرکە بەرایی لەشکری مرۆڤدژی خان فەخری خان گەییە ئەوێندەر، یەکسەر لە کونی ژوورەوە دەریان هێنا... کرا بە نێچیرێکی غەدر لێکراوی خەڵکی گوند. هەر ئەوان کردیان بە بەلاوەگێڕی خۆیان... بەو زوقمەشەوە لە ناوەندی گونددا پێستیان گروو، کایان تێئاخنی، ئەوی پێستگورواو ئەم پێ و ئەو پێی دەکرد. بە دەم ریتمی ئازارێکی بێڕەزاوە دەڕەقسی.. دیار بوو کە رەقسی مەرگە، یان مەرگی رەقسە، لە تۆ وایە بەپێی پەتی بە سەردەمی گوێزاندا دێت و دەچێت دەتگوت بۆیە وا دەکات تا ئۆق لە زار نەیتە دەرێ. ئای کە حەزی دەکرد، نیگایەکی مینا بکات، لێ نەدەوێرا... نەبا ئەو دوا نیگای ئەشقەی بکوژن و ئیدی تۆوی ئەشق لە وڵاتدا ببڕێتەوەو وڵات ببێ بە چۆڵگەیەکی بێ ژیان و ژیار.. نەبادا بەوهەیڤە شەوەی ئەم زوقمستانە سێبەرەکەی تاڵان بکەن و ئاوێتەی روحی مینا نەبێت.

دەنگی دووەم

گێلینە، ئاخر ژنی بێ مێرد، وەکو گیا سیس دەبن، دەپوکێنەوە، مەمکیان دەبێت بە هەرمێ سیسەی بارِنی بێگیان، سمێڵان دەردەکەن، گەرمیان نابێتەوە،. بە تایبەتی زستانان، مێیاتیان گشت لە گشت دەسڕێتەوە. دەبنە کارگەی منداڵسازی و بەس. ئاخر بۆ ئەم گەوجێتییەتان کرد. هاکا دنیا غەفقی تاریکی بوو. عەشق باری کرد. ژیان لە سکوزا کەوت. ئیدی دڵڕەقی دەڕوێت.

دەنگ

کۆتەڵی مێردەکەی لەبەر چاوی خەیاڵی بەرجەستە دەبوو، دەهاتە زمان، هاواری دەکرد: کەسێك کە پێ بە کۆت و زنجیر لە قەفەز نرابێ، پەڕو باڵ بە چ دەچێت! هێندەی دی مرۆڤ نائومێد دەکات. ئەوە نائومێدی گەورەی پێدەگوترێت

دەنگی یەکەم

دە خێراکە دەی، من لەبەر خاتری تۆیە کە نامرم، خێراکە سێبەرەکەم هەڵگرەوە، لە خۆتییەوە بپێچە، دەنا پێ بحەسن بە تاڵانی دەبەن، هەرزان فرۆشی دەکەن. ئیدی دەبن بە گەپچاڕی ئاشنا و بێگانە، درەختی ژیان زڕ دەبێت، بەر ناگرێت، ژیان دەمرێت! ئا هەرزان فرۆشی دەکەن، بە کێ؟! بە ئەهریمەنی دەفرۆشن.

دەنگ

ئەوجا تا هێز لە لاقیدا بوو پێی وەغارێوەنا.. ئازارەکی بەرجەستە دەکرد.

دەنگ

خەم و خەفەت وەکو خۆرە جەرگ و دڵیان دەخوارد.. گوێی بە دەنگێکی ئاشنا دەزرینگایەوە: کەسێك کە یەکەمین خزین لە راستە ڕێ دەریکرد، خێرا لە کوێرە ڕێگایاندا وێڵ دەبێت. سات بە سات پتر روو لە لێژی دەکات. چ ئەستێرەیەك نایهێنێتەوە سەر راستە رێگا، رۆ دەچێت. دەبێت بە کانگای بوغزو تۆڵە.

دەنگی دووەم

شەوێکی سامناك، با دەیلوراند، بارانەکەی دەگەڵ خۆیدا گێژ دەدا. لە تەنیا تەنیاتر، ترسم لە نوێنە ساردو سڕەکەم پەیدا کرد..

دەمویست ئەو تەنیاییەم بنێژم، لە ناخی دڵمدا ناشتم، دامپۆشی، بەخۆم دامپۆشی، روحم بە سەریدا دا.. دڵم تێك هەڵدێ پیری وەکو دزێکی جەربەزە دەمرڤێنێ.. ئەوەتا رۆژانە لەوتانی روح چەشنی شەپۆلی لاسار بەرەو قوڵایی خۆ هەڵخەڵەتاندنمان دەبات، درۆ، دوو زمانی و بوختان بووە بە ڕۆژانە وەرزشی دەرونمان،، ئیدی نۆرەی مەرگە مەرگ..

دەنگ

پیاوانی خان فەخری خان هاتن. شەوێکی درەنگ بوو، هاتن، ریتمی دەنگیان، رەفتاریان دیار بوو. ترسنۆکییان لێ دەباری.. دەنگی پێی ترسنۆکییان سەعاتە رێیەك دەڕۆیی. هەر بەوەدا دیار بوو کە کەتنێکیان لەبن سەردایە، بۆنی ترس بەو ناوەدا بڵاوبووەوە، تاقە کەسێك لەو شارە دێیەدا لە جێی خۆی نەبزووت، ترسنۆکی گرتبوونی! چۆن نەیانگرێت، هەر خۆیان ئەو داوەیان بۆ "م" نابووەوە، دەبوایە وا بکەن، "م" وەکو ئەوان نەبوو، هەر ئەم جیاوازییە سەری خوارد، سەر ئەوی خواردو رۆژی مینا بەم رۆژگارە گەیی.

دەنگ

ماڵەکەی چۆڵکرد. غەیب بوو. کەس نەیزانی کێوە چوو. کەس نەیدەوێرا بەلای ماڵە چۆڵ و هۆڵەکەیدا بچێت "ماڵی چۆڵ سامدارە. دەڵێن روحی "م" پاسەوانی دەکات" چ شتێك هێندەی روحی مەزڵوم دڕندە نییە، نەکەی خۆتان لەو ئاقارەی بدەن.

دەنگ

هەر پاش کوژرانی مێردەکەی سەرمایەك چووە لەشییەوە، وەکو تەم لە دەوری روحی ئاڵاو دەرنەچوو و نەچوو، دەڵێن کە مردیش هەر بەو سەرمایەوە مرد.

غەیب بوو، عەودالی پیاوێك بوو کە ئالۆشی ئارەزووە هەڵایساوەکانی دابمرکێنێتەوە. پیاوێك تینوێتی خۆی بەو بشکێنێ و تینویەتی ئەو بە خۆی پاراو بکات. "م" یان پێ رەوا نەبینی، دوایان دەبڕێت، تۆڵەی مێیاتی لە نازخراوی خۆی دەستێنێ.. ئەو کەرو گایانە بۆچی باشن!... ئاخر ژیان بەبێ خۆشەویستی مانای نامێنێ، لە گرێژەنە دەردەچێت.. دەبێ بە شەڕو شەڕگەیەکی بێ بڕانەوەو کۆتایی.

دەنگی دووەم

... نازانن هەرچی ژانی ئەو دنیایە هەیە لە گوینە لە قوڵپی ماچێکی گەرمدا بتوێتەوەو نەمێنێ.

دەنگ

ئەگەر گیانێك رەگی لە خاکی عەشقدا نەبێ، لە ژیان ناگات... دوایان دەبڕێتەوە، هەر شەوەی یەکێکیان دەفڕێنێ، تا تاقەتی دەچێت خۆی پێ گەرم دەکاتەوەو ئەوجا دەیخەسێنێ، لەبەردەم ئاواییدا هەڵیدەواسێت و غەیب دەبێت... هەر دەڕوات و دەگرمێنێ، دەبۆڵێنێ، دەشت و چیا دەنگدەداتەوە، ئەمانە دژمنی روناکین، خەتەرن، دەیانەوێ هەموو دنیا لە ژیانە مەرگیدا غەرق بکەن. گوناحکارن "هەر شوێنێ لە گوناحی گەورەدا غەرق کرا، ئیدی ژیان لەوێندەر وشك دەکات، تەڕایی تێدا نامێنێ.

دەنگی یەکەم

ئەم دەوروبەرە دارستانێکە لە ژنانی خەمین، چاوانی درشتیان لە ئاسمانی بێ هیواییدا، وەك بڵێی تامەزرۆی نیگابن، نیگای دنیایەك کە بە حاڵ نوزەی نێرایەتی تێدا مابێ، حەیف بۆ ئەو دارستانە ژنە، کە خەریکە لە چاوەڕوانیدا ووشك دەکات. ئەی نابینی چۆن پیری دزە بۆ سیمایان دەکات.. سەرو قژیان لە تۆز نیشتووە، بەوەی چاکە نائومێدی هێشتا بە تەواوەتی فەتحی نەکردوون..

ئەوەتا لە دڵی خۆدا هاوار دەکەن: تەنێ خۆشەویستی و ئەشق کۆڵەکەی ئەم ژیانەیە.. هەرگیز کوشتن و بڕین یاسای ژیان نەبووە، کە کوشتن و بڕین بووە یاسای هەر دەڤەرێك، مێیاتی لە وێندەر بار دەکات، هەنگینێ ژیان دەخەسێت و هیچ بەرێك ناگرێت..

دەنگ

بنیادەم شیری خاوی خواردووە. زۆرجار لە پێناوی وەدەست هێنانی شانازی ساختەدا تووشی سەرگەردانی و گومڕایی دەبێت. مرۆڤ بوونەوەرێکی سەیرە، هێندەی لەزەت لەخۆ فریودانێ دەبینێ، لەزەت لە راستی و حەقیقەت نابینێ! بڵێی ئەمیش یەکێك بێ لەوان، نا، مینا دەزانێ چ دەکات. دەیەوێت تۆڵەی مێیاتی خۆی بکاتەوە، ئەو مێیاتییەی لە لەزەتی ویساڵ مەحروم کرا..

دەنگ

ئەوجا تا هێز لە لاقیدا بوو پێی وەغارێوە نا ئازارەکەی بەرجەستە دەکرد.

دەنگ

لەو شەوە بەدواوە ئیدی ترس لە ئاوایی نیشت.. پیاوان زاتیان لە دەست دا. هەر شەوەی یەکێکیان دەفڕێنرا.. چ سامێکی هەیە ئەم فڕان فڕانە!..

ئیستا شەوە، دەنگی پێ دێت. خامۆشی تاریکە شەوەکە دەخواتەوە، ئەگەر چی دەنگ بۆخۆی ئاوەدانییە. سەرگەردانی و تەنیایی مرۆڤ دەخواتەوە، کەچی ئەم دەنگە ترس لە ناخدا ریشاژۆ دەکات، ترس مەیلی پیاو دەبزوێنێ، دەیهاڕوژێنێ عەینی ووشتر حاویجی دەکات.

ئەوەتا شەبەنگەکە بەدیار کەوت، هەر ئەوەیە کە بووە بە داستان و کەوتۆتە سەر زاری خەڵکی. دوو لۆ لەبن کۆڵێك چیلکەو داردا کۆماوەتەوە.. لە ئاسۆگەکەی سەروی ئاواییەوە بە بۆڵە بۆڵ دادەگەڕێ، قژی بەسەر هەنیەو دەموچاویدا شەپۆل دەدات.

دەنگ

کە پیاو دەبینێ، لەبەر چاوی دەبێت بە ئەندامێکی ناشیرین، حاویج.. لەشی خۆی نیشان دەدات، هێندەی دی حاویجی دەکات.. ئەوجا لە ناخاڵیدا رایدەڕفێنێ، دەیبات بۆ ئەشکەوتەکەی سەرووی ئاوایی، لەوێندەر خۆی لێ ئاشکرا دەکات، لە خۆی دەنێت تا دەگاتە نزیکی لوتکەی لەزەت، ئەوجا لە پڕ خۆی لە ژێریدا دەردەفرتێنێ، دەیکات بە نێرەکەری نیوە زەڕ.. سیس و ملەوەس لە پیاوەتی دەکەوێت. تا بەرەبەیان بەم شێوەیە پێی رادەبوێرێ، دەیگەیەنێتە نزیکی لەزەت و لەوێندەرەوە بە هەڵدێری سوێبوونەوەدا هەڵیدەدێرێت.. ئەگەر شەویك بۆ ساتێکی بلەز دەماری مێیاتی لە گیاندا بێدار بێتەوە، ئەوا هەموو ئارەزوویەکی مێیاتی لەخۆیدا دەکوژێت و بەبێدەنگی لە جەستەی خۆیدا دەینێژێت. لە بەرەبەیاندا دەبێ بە نێرایەتییەکی رژدو تۆڵە ئەستێن، ئەو پیاوە دەکوژێت و تەرمەکەی جێ دێڵێ تا بۆگەن دەکات، ئەوسا لە درەنگە شەوێکی ناوەختدا تەرمەکەی لە قەراخ گوند فڕێ دەدات..

دەنگ

هەر کێیەك هەیت، بۆت هەیە بە ئارەزووی خۆت، ئەو دەنگانە پاش و پێش بکەیت، یان تێکەڵیان بکەیت، چونکە لە هەڕەتی هەڤبەندییاندا سەربەخۆن و لە گەرمەی سەربەخۆییاندا هەڤبەندن و لە هەموو حاڵەکانیشدا ئازادن..

چیرۆك

خۆت بە فرۆکەخانەکەدا کرد. دڵت نێچیری ترس بوو. کامیرای چاو زۆر زرنگ بوو، ئەم وێنەیەی دووبارە کردەوە. زەنگی دەرگای حەوشەکە لێدەدەیت. دەکرێتەوە. دوو هەنگاو یان شتێك پتر دەڕۆیت. بەلای دەستی چەپدا دەرگایەکی دی دەکرێتەوە.دەچیتە ژوورەوە. بەرانبەرت قەنەفەیەکی چوار کەسی ئەبڵەقی چاوەڕوانییە. بەلای دەستە راستدا پەنجەرەیەك بەسەر کورسییەکی دوو کەسیدا دۆش داماوە. بەلای پشتەوە تاقە کورسییەك، تەنیایی خۆی بەوانی دی دەسپێری. بەرانبەر پەنجەرکە، کتێبخانەیەکی پەرپووت، چوارخانە... خانەی یەکەم ئیسترۆیەك و چەند کاسێتێکی لە ئامێز گرتبوو. لە خانەی دووەمدا چەند تابلۆیەکی نەناسراو چاوشارکێ لەگەڵ میوانی شارەزاو نەشارەزادا دەکرد. لە خانەی سێیەم دا چەند شڕە کتێبێکی کوردی گازاندەیان لە بەختی خۆیان دەکرد. خانەی سەروترو دوا خانە بەنەوازەشەوە چەند کتێبێکی ئینگلیزی لە هەمێز گرتبوو. هەر خانەیێ رەنگدانەوەی دەنگی خۆی بوو. ئەمە دیمەنی ژوورێکی پەرپوتی ئەو ماڵە بوو!

(کە شوێنێکی نیگەرانی بەخش و ناڕەحەتە. دەمەوێ میزێك بکەم! مەعین میزتن نیگەرانی کەم دەکاتەوە!..)

هەستایتە سەرپێ. دەرگاکەت بڕی. بەلای چەپتدا پێچت کردەوە. دوو هەنگاو دەستیان گرتیت. لە گەرماوەکەدا... ئەوجا هەنگاوێکی دی و لە جێگەی مەبەستدا گیرسایتەوە... دوای ماوەیەك هاتیتە دەرێ. خوناو ئاوی باران پەڵەی ئاسمانی نیگای شینت بوو. هەنگاوێك لە راڕەوەکەدا بە دیوارەکانی ناساندیت. خۆت ناسی! دیوارەکانت ناسی، پەکوو کە مرۆڤ زۆر بزێو دروستکراوە، دەیەوێت هەموو شتێك بزانێت، هەر ئەمەش ماقوولییەت بە بوون و ژیانی دەبەخشێت، دەنا.. هەنگاوێکی دی، دەرگایەك لێت بە وەڵام هات:

- ئەمە ژووری نووستنە.
- ئێ چییە؟
- نابێ بیبینی
- بۆ؟!
- ناخۆشە
- تۆ نەخۆشیت
- چۆن؟!
- چاك
- ژمارەی تەلەفۆنی نەخۆشخانە چەندە؟
- 20785

پەنجەی دۆشاومژە، پێنج کەڕەت دەخیلی خڕۆکەی تەلەفۆنەکە کەوت، پزیشك نووستبوون...

- ئەوە چی دەکەیت؟
- تەلەفۆن بۆ نەخۆشخانە دەکەم.
- بۆ؟!
- ئەدی تۆ نەخۆش نیت؟
- نەخێر
- کێ دەڵێ بۆ تۆمە؟
- کەس... ئەدی قەشمەریم پێ دەکەیت؟
- بەڵێ...
- بۆ من مەزاقچی تۆم؟
- بەڵێ
- مێردەکەم ئاگادار دەکەمەوە.
- بۆ بڕوات بە مێردەکەت هەیە؟!
- بە تۆ چی؟!
- چۆن؟
- بزانێت یان نا، لە مەسەلەکە دەگۆڕێ؟
- زۆریش
- چۆن؟
- جارێ تۆ چیت؟!
- نازانم.

ژوورەکان هاتنەوە یەك. لە فڕۆکەخانەیەکی ئەم جیهانەدا خۆیان هەراج کرد. کەس بە پولێکی قەڵپ نەیکڕین... گرێی دەروون ئەم ماڵە پاکەی ریسوا کردووە، کە ڕوانییە بەرانبەر، ئافرەتێك و پیاوێك بە تەنیشت یەکەوە کاڵای ژیانیان هەڕاج دەکرد. باجیان بە یەکتر دەدا...

- راموسانێکی نادەیە من؟!
- دەڵێی چی؟
- هیچ....
- چۆن؟!
- کە گەوجی

زەردەخەنەیەك لە دەوری گوڵی لێوی خەرمانەی داو بە خێرایی ئاوا بوو.

- تێناگەم!
- هەڵبەتە...

مێردەکەی بەدەم ئازاری دەروونەوە خەفە بوو... بە دوو قۆڵی مانەوە. ئەو خۆی گێل کرد. ئارەزووە هەراسانەکانی بە بەنجی نمەك سڕ کرد. نیگای کاشییەکی هەڵدەلوشی. سەروو خوار، راست و چەپ

ژمـاردنی. حـەوت بـە نـۆ. نـاخی خـۆی یـاخۆ بـوو... دەبـیٰ لایـەك بم. یـان پرسـیار یـان وەڵام، لـەم عەدەمییەتە! ئەدی ناکریٰ هەم پرسیار و هەم وەڵام بم!.

- چەند دەکات!؟

ئەویش هەر وەستا. لەش و لاری پەیکەر ئاسایی، بە ئاشکرا بانگی ئەمی دەکرد.

- وەرە پێشەوە
- نا، ناتوانم. بۆ؟!
- من پیشلە نیم...
- پۆڵا دەناسیت
- کام پۆڵا؟!
- مندالّە رۆژنامە فرۆشەکە.
- بەڵێ... بەڵێ...
- خزمتە؟!
- بۆ؟!
- هەروا...

هەسـتی شەشـەم، خـەیالّ زۆر لاپـەڕەی بـۆ هەڵدایـەوە. هەڵبەتـە پـۆڵای هـەرزەکاری رۆژنامـە فرۆشـی قەلەندەرو هەژاری دەناسی. دەشزانێت چۆن کوژرا... چۆن بوو بە جۆگەلـەو هـەردوو کـەناری بـوون بـە نەیجەستان و لەگەڵ بچوکترین شنەدا، ئاوازی ئەفسونانی بەدەم باوە دەداو..

خۆتان لە چوار ریانەکەی نێوان ژووری میـوان و ئاشـخانە و هـۆڵ و ژووری نووسـتن دا لـە بـیر کردبـوو. بیٰ ئەوەی لە دەسەڵاتی خۆتدا بیٰ، چاوی نەوسنت دوا کاشی ژووری نوستنی بەسەر کردەوە.. بـە درێـژی بیست و بە پانی دە کاشی بوون، لە دڵی خۆتدا دەتگوت: زۆر گەورەیە... لەخۆت دەپرسی:

- بۆ؟!
- 20× 20= 400 سم
- باشە
- 10× 20= 200 سم
- ئیٰ زۆر گەورە نییە
- بۆ گەورە نییە.
- 2× 4= 8 م
- هەشت مەتر. جێگەی بیست ئاوارەی لیٰ دەبێتەوە. زۆریش بە ئاسانی.
- بەڵام بۆتی دەسەلمێنم کە گەورە نییە.
- چۆن؟!

چونکە قەوارەی تینووی ئێمە. گەلێك لە هەشت مەتر گەورەترە

- ئافەرین.

چوونە ژوورەوە. تۆ، ئەوو ئۆخەی ئەو. تۆی... سێ کەرەتی بانەوبانی یەك ئاودا هەر تێرتان نەخوارد... ئەویش لەولاوە خەوی دەبینی (گێلاس گیان... خۆشم دەوێی بڕوام پێتە هاوڕێکانی من هەموو سەگن لێیان ناترسم.. خزمەتیان بکەو هیچ سڵ مەکە... کە تەواو بوویت، کێشاتەوە، بەر لەوەی بیکێشیتەوە، ئۆخژنی ماچێکی قووڵ دوا دەمارەکانی لەشی بەسەر کردیتەوە... لە پڕ راپەڕیت.. تۆمەز یادگارێك بوو لەسەر شاشەی بیرەوەرییەکانت لێ دەدرایەوە، چاوت گێڕا، ئەملا، ئەولا، بەرانبەرت... خەمی گەورەت ئەوە بوو دوا چیرۆکت دنیای رووناکی نابینێ...جا بۆ نەیبینێ. بیخە سەنوقی پۆستەوە، بە ئەدەرسێکی نادیار! بۆ شوێنێکی ونی بنێرە گرنگ نییە.

دەقاو دەق روانیتە بەرانبەر، هەروا پۆلە ماچ بوو، لە گۆلی لێودا غەرق دەبوون و بێ ئەسەر و شوێنەوار.. لە دڵی خۆتدا دەتگوت: چۆن دڵیان دێت ئەم ناسکە ماچانە بنێژن؟ ئاخۆ زندوو دەبنەوە؟ بەرانبەرت لە خۆ گرت، تۆ دەبوویت بە پرسیارو ئەو دەبوو بە وەڵام. دیارە پێچەوانەش پێچەوانەیە.

-بەڵێ زندوو دەبنەوە. هەموو ناشتنێك ئامادەبوونە بۆ لە دایك بوونەوەیەکی دی.

- دەی سا زندوو نابنەوە.

- بۆ؟

- چونکە کێوی لەزەت سەختە... ئارەزوو یەك کەڕەت دەیگاتێ و گیان دەسپێرێت.

- تێناگەم!

کێوی لەزەت و گیانی ئارەزووش، لەوە چڕترن هەروا بەئاسانی خۆیان بخەنە باوەشی تێگەیشتنەوە.

- تۆ وەرە سەر چیرۆکەکەت..
- دەواز بێنە.

پەپوولەی چاو رەها بکە، با باخچەی ئەو دەم و لێوە بەسەر بکاتەوە... دەی با ئەو گوڵستانە بخاتە ژێر باوەشێنی باڵەفڕکەی کەساسییەوە.. تەماشا، باڵا ناز بەسە شۆڕە بیدا دەکات. مەمکی قوت و تورت. شەڕ بە هوا دەفرۆشێت. چاوی شین و مەنگ، بوو بە مامۆستای رەوتی ئارامی دەریا. دەم و لێوی کەمێك بف خواردوو هەڕەشە لە گەورەترین پاڵەوانی لەزەت و ئارەزوو دەکات.

ئەوا ئارەزووەکان وەکو حەس حەس هەراسیان لێ هەڵگیراوەو بێ هودە دێن و دەچن... سڵ دەکەنەوە، هەڕەشەکە لەوە گەورەترە بوێرن توخنی بکەون... نەخێر وا خەریکە دەستی تەسلیم بوون هەڵدەبڕن... ئەوا دەستیان بە سنگەوە گرت.. هەموو سواڵی یەك ئاوڕدانەوە، بگرە دزە نیگایەك دەکەن..

وەرە تۆ لە هەموویان چاکتریت..

بۆ؟!

واز بێنە، لای کەس دەنگ مەکە، بیخەرە جانتای چیرۆکەکەتەوەو دای بخە!

ئەدی لەوە دوا؟!

بێ سڵ کردنەوە، فڕێی بدە دەریای سپی ناوەڕاستەوە.

بەچی دەچێت؟!

بەلای کەمەوە ناکوژرێ.. مەرگی خۆی نابینێ.

ئاخر کەس نایخوێنێتەوە.. نە خوێندنەوەی، خۆی لە خۆیدا مەرگە.

- با، دەخوێنرێتەوە.

لێی تێ ناگەن.

بۆ؟!

بە کوردی نووسراوە!

کوردی!

بەڵێ.

باشە کوردی، پاسەپۆڕتی نییە؟

با

کامەیە

خەمە!

زەردەخەنەیەکی تاساو، تەمی سەرچاوەکانی بە ئاستەم ڕەواندەوە.

زۆر چاکە، بە چاکیش دەخوێندرێتەوە.

ئاخر کێ؟!

شەپۆڵ، چونکە شەپۆل زمانی خەم لە هەموو زمانێکی دی چاکتر دەزانێت.

سەرت هەڵبڕی، ئاهێکت پێدا هاتەوە. ئەو لە شینایی ئاسماندا بەبێ تاقەتی لاپەڕەکانی فەرهەنگی نهێنی هەڵدەدایەوە. گەیشتە لاپەڕەی (13)، تۆی بینی. بزەیەکی پڕ بەزەیی پێ بەخشیت. دڵت بەخۆت سووتا. ویستت بگری، ویستت پێبکەنی، لە خۆتت پرسی:

ئەرێ گریان لە پێکەنین تێدەگات؟

ئەی بۆ پرسیارەکە ئاوەژوو ناکەیتەوە.

قەیدی چییە!

.... ئەرێ پێکەنین لە گریان تێدەگات!

ئاسمان گەورەیە، نابڕێتەوە. ئەویش لاپەڕە سیازدە داناخاتەوە. دەیەوێ بە شنەیەکی فێنك و ئاستەمت بناسێنێ. تۆش وەکو منداڵ گڕو دەگریت. پێیە وردە ناسکەکانت لە عاردی دەخشێنێت. زرینگەی پاوانەکانت کاروانی ئومێدی دایکتی رادەگرتەوە.

کاروان لە شوێنی خۆی وەستا

خۆت پێ نەگیرا. لێت پرسی.

- بۆ لەم لاپەڕەیە ناپەڕیتەوە؟

بەلەمێکی نامۆی فرمێسك، خۆی دابووە دەم وردە شەپۆلی دەریای چاوە شینەکانییەوە

من چیرۆکم خۆش دەوێ!

مەبەستت چییە؟

کە دانیشتبووی قەڵەمەکەی دەستت، ناوکی چیرۆکێکی دەبڕی. بێشکەی کاغەزیش باوەشی بۆ گرتبووەوە، مامۆستای وشەش خەریك بوو ناوی لێ دەنا...

چۆنت زانی؟

چونکە من خۆم چیرۆکم.

ئێ چییە؟!

- چیرۆك، چیرۆك دەناسیت؟

- ....

- ئەرێ پرسیارێك؟

فەرموو.

باسی منت کردبوو.

- جا کردبێتم یان نا، چی لە مەسەلەکان دەگۆڕێ؟!

- دەزانی چی؟

- چی؟!

- دایکی ژیان هەرگیز روویەکی خۆشی نەداومەتێ!

واتا نازو و رووی خۆشت لە چیرۆکێکی من دەوێ؟

زەردەخەنەیەکی هەتیو، دەستی بە قژی ناخی هەڵقرچاوی دا هێناو سەری خۆشحاڵی لەقاند.

- ئەوەم لەگەڵدا دەکەیت؟!

- ئاخر چیرۆکی من ناخوێندرێتەوە!!

- وا مەڵێ... زۆر چاکیش دەخوێندرێتەوە!

- چۆن.

- جارێ تۆ بە چ زمانێك دەنووسیت.

- بە زمانی کوردی! نا ببوورە بە زمانی خەم.

گەشایەوە، نیگایەکی خێرای بەدەوری خۆیدا گێڕا. جگەرەیەکی داگیرساند. تۆپەڵە دوکەڵی مژی یەکەم، بەچاو تروکانێك لە ناخی سییەکانیەوە هاتە دەرێ. وەکو کاژە هەورێکی تەنك بەری مانگی رووی گرت. بەدەستە ناسك و خرپنەکەی، بە دەستی چەپی دوو کەڵەکەی رەواندەوە.

- چاکترین زمانە!

- چۆن؟

- گەورەترین جیهان لێی تێدەگات و دەیخوێنێتەوە.

بە شەرمەزارییەوە گوتت:

- من ئەو جیهانە ناناسم.

- ئەدی چۆن بۆ ئەو جیهانە دەنووسێت؟!

- من!

- بەڵێ..

- من بۆ کەس نانووسم!

- کەواتە نووسەر نیت؟!

- نازانم.
- نازانم، خۆی لە خۆیدا نووسینە.
- گریمان وایە، ئەدی کێ دەیخوێنێتەوە؟!

پێکەنی و:

- شەپۆل!!

نیگای مەلوولت تێبڕی. بە هەمان نیگا وەڵامی دایتەوە... نیگاکانتان ئالکاوی یەکدی بوون:

- ئەدەرسەکەتم نادەیتێ؟
- بۆ چییتە؟!
- هیچ.
- کەواتە بنووسە: گۆی زەوی، بە دەستی خا چیرۆك بگات.

فرمێسکێکی هێشتا نەڕژاو، داوای ئەدرەسەکەی لێکردیت.

- بنووسە، جیهانی چیرۆك، بە دەستی نازانم بگات.

پاشکۆی وشەکان، بە پەلە خۆیان گەیاندە سەر شاشەی لێوی

- چیرۆکەکەت نووسیوە؟!
- نەخێر...
- دەی نووسیت؟! لە بیرم نەکەیت؟!
- ....
- (جوانترین چیرۆك ئەوەیە هێشتا نەنووسرابێت).

★ ★ ★

کاروان هەر چەقیوە، کاروانە کاروانە، کاروان بۆ وابێ هەست و خوستێ؟!

- رۆڵەم، کوڕی شیرینم، بۆ نامناسیتەوە بۆ لێم نەبانی؟!
- هەقی خۆمە.
- بۆ؟!
- چونکو تۆ منت لە فەرهەنگی ناسینەوەدا سڕییەوە!
- چۆن!؟
- ئەگەر منت بناسیایە، هەرگیز لەخۆتت دانابڕیم؟
- لە دەسەڵاتی مندا نەبوو!
- منیش یەکەم کەس تۆم ناسی. یەکەم جاریش بە تۆ نامۆ بووم.
- (ئاخ یەکەم جار، خۆزگە هێندەم دەسەڵات دەبوو، یەکەم و یەکەمجارم لەسێدارەی نەبوون بدایە..)

دیسانەوە پێیە ناسك و وردیلەکانت لەعاردی خشاندەوە.زرینگەی پاوانەکانت.. شەدەی نامۆیی لە دەوری سەری دایکایەتی دایکت دەئاڵاند.

- دەڵێی چی؟!
- بە خوای لەزەتەکانت دەسپێرم!
- چیتر؟
- هیچ!
- بەڵام ئەم قسانەت بیر نەچێتەوە

کە کاشی خاڵخاڵ دەبینیت، ئارەزووە نەوسنەکانت، دەمەزەرد دەبنەوە. چوونە ژوورەوە. تۆ ئەو، ئەو تۆی سێ کەرەتی بانەو بانی یەك ئاوداو هەر تێرتان نەخوارد ئەویش لەولاوە خەوی دەبینی.

(گێلاس گیان خۆشم دەوێی. بڕوام پێتە.. هاوڕێکانی من هەموو سەگن، لێیان ناترسم... خزمەتیان بکەو هیچ سڵ مەکە.. کە کێشاتەوە، شپڵەی ناو لنگی تەڕ، شیوەنی بۆ ئەنجامی نەزاو دەکرد.

تاس بردیتیەوە.

- بەڵام ئەم قسانەت بیر نەچێتەوە!
- من وەکو تۆ نیم.
- چۆن؟!
- ئەو دوو جار سوار بوو، من یەکجار.
- ئەمە ئەوپەڕی ترسنۆکییە.
- چۆن؟!
- مرۆڤ دەبێ بە جەرگ بێ. خۆی ئەنجامی کارەکانی هەڵگرێ تۆ دوو بە یەك تاوانباری!
- چۆن؟!
- یەکێکی دیشت کردووە بە شەریکی تاوانەکانت!

بە جارێ وڕ بووی. گێلاس، زلەیەکی ئەسپایی لێدایت:

- ئەوە چیتە؟
- هیچ
- توخوا
- بەچاوی تۆ هیچ

چاوت بڕییە بن میچەکە. گیانی خا چیرۆك بە ئاسمانەوە سەمای دەکرد و بەمە دڵ خۆشی خۆی دەدایەوە:

(ئێستا لە چمکێکی ئەم جیهانەدا، ئەو دەگری. بەبێ هۆ دەگری).

چاوەکانت ئەبڵەق بوون. لێوەکانت تەتەڵەیان دەکرد. نیگای گێلاس بزاوتی لێوەکانی لە قافدا گرتیت.

- ئەدی ئەمجارەیان؟
- چی؟
- دەڵێی چی؟

(ئێستا لە کونجی شەودا کەسێك پێ دەکەنێ، بەبێ هۆ پێدەکەنێ، بە من پێدەکەنێ).

1982

کۆچ

ئێوارەیەکی ئاساییە. هەت وەوا رێبوارێکی ماندوو بەرەو کەل دادەکشێ. هەموو شتێك لەبەر چاوت رەنگ و دەنگی کۆچە، چ کۆچێك؟! لە نێو بزاڤێکی خێردا بەگشت لایەکدا رەو دەکەن. بەسەر یەکدا پێچ دەخۆن و بەرەو ئاسمان هەڵدەکشێن و هەڵم ئاسا لە سنووری چاو ئاوا دەبن. ساتی هارمۆنی رەنگ و هەست لەگەڵ رەوت و ریتمی زەماندا تێکەڵ دەبن و تاوێرە سەخت و لەسەر یەك هەڵنشتووەکان

دەلاوێنن.. تاوێرەکان دەڵێی تەراتێنی پتر هەڵکشانیان هەیە. هەر تاوێرێك لە ژێر قورسایی ئەوی دی دا دەنکێنێ. گەر کەسێك لێرەوە بڕوانێتە ئەم تاوێرە سەختانە، تۆزێ ورد بێتەوە، چاوی هەست ژێر بکاتەوە لەوانەیە هەست بە خاوی بزووتنەوەی زەمان لەم شوێنەدا بکات، چەشنی هەڵکەوتنەکەیان هاوار دەکا.

بریسکەی تاوێرەکان –پاش شۆردنەوەیان بە تاوە بارانێك- پانۆرامایەکی کەم وێنەی سروشت دەنوێنی. هەموو دەمەو ئێوارەیەك هەست بە هەناسە دانی ئەم تاوێرە بۆرانە دەکەیت. وەك بڵێی بیانەوێ بەسەرتا بدەن و هەناسەت لەبەر ببڕن. لەسەرەوە دەنواڕیت، دۆڵێکی باریك و بێ کۆتایی، بێ کۆتایی وەك ژیان، خۆی بە دیدەت دەسپێرێ. خانوچکەی پەرپوت بەم بەرو بەوبەری دۆڵەکەوەو بەقەد پاڵەکانەوە، مەل ئاسا بە شاخەکانەوە هەڵنیشتوون و هەڵکوڕماون. جۆری هەڵکوڕماندنەکەیان سەدای کۆچی قەتارچیانی نا ئومێد، بە گوێچکەی بینەر دەبەخشن. ئاخۆ بە ڕاستی مەلن! ئەدی بۆ بەم شوێنە سەختانەوە گیرساونەتەوە؟! ئەگەر باش زەین بدەی، ناو بە ناو لەدەوروبەری خانووچکەکانەوە هەندێ تارمایی بەدی دەکرێن. ئەگەر پەلەت بێ و بتەوێ زوو لە دۆڵەکە دەربچیت ئەوا تارماییەکان وەکو تەلاشە بەرد دەنوێنن. خۆ ئەگەر شەوت بەسەردا بێت و بە شەوارە بکەوی ئەوا باعەی مەڕو بەرخەڵ، هەو هەوی شوان، حەپەی سەگ، سوکنایی بەغوربەتی ناخت دەبەخشن و بۆ لای خۆیان بکێشت دەکەن.. خەڵکانێك دەبینیت، بە پیرتەوە دێن، زۆر لە باڵندە دەچن، بەڵام واشەی ژان و شەکەتیو ڕەنج بێوەری چنگی لە ناخیان گیر کردووە، هەڵوەستەیەك دەکەیت، لەولاوە پیرەمێرێك، یا پیرەژنێك، یا کوڕیژگەیەك، یا کچۆڵەیەك بە پیرتەوە دێت. حوزن و ماتەمێکی خۆڕسك تێکەڵ بە روو خۆشیانە.

ئەو ئێوارەیە هەر خۆت بوی. لە خانوچکەکەی پایینی دۆڵەکەدا گیرسایتەوە، بەرێکەوت ها! تروسکایی فوتیلە چرایەك بکێشی کردیت. کپی دۆڵەکەو خامۆشی شەو سامیان گران بوو، هەنگاوەکانتیان شل کرد. چەند جارێك وێستایت، زەینی بەردەم خۆت دەدا. تاریکی شەو، کێوەکانی هەڵلوشی بوو. نەخێر وەستان بێ سوودە، گەڕانەوە مەحاڵە. تەنیا ڕێگای چوونە پێشەوەت بۆ ماوەتەوە، ڕەنگە ڕەوتی ژیانیش هەر وابێ.. هێواش هێواش ڕێگاکەت بەردا، بە قەد پاڵەکەدا هەڵگەڕایت. کە لە خوارەوە بۆ سەرێ دەڕوانی وا هەست دەکەی ڕێگایەکی کەمت لە بەردەمدایە، کەچی... هەر ڕۆیشتیت، تفەنگەکەت لێ بوو بەبار، خۆت تفەنگ فڕێدان... لەلایەکی تریشەوە تاقە هاودەم و هاندەرت بوو: دزێ، ڕێگرێ، چەتەیە، جانەوەرێ.. گەیشتیت، چەند هەنگاوێکت مابوو بگەیتە خانووچکەکە، تارماییەك بە پەلە بەرەو خانووچکەکە چوو. تۆ بڵێی لێت ترسابێ! دەنگێکی ناسك و پەشۆکاو لە گوێچکەتدا گیرسایەوە:

- زەلامێك لەبەر ماڵماندا وێستاوە!

- ئەدی بۆ نایەتە ژوورەوە!؟

- نازانم.. ڕەنگە، د..ز..بێ.

خەم دایگرتیت، بەو شەوە ئەو بەستەزمانەت هەراسان کرد.

کۆکەیەکت کرد.

- ماڵێ، خاوەن ماڵ.. میوان ڕادەگرن؟

دەنگێکی کەرخی ئافرەتانە لە گوێچکەتدا گیرسایەوە.

- میوان بەخێربێ.. میوان خۆشەویستی خوایە..

دەرگایەکی شەق و شڕ تـرازا، کـزە تیشـکێك بـەر دالانـی خانۆچـکەکەی رونـاك کـردەوە. دوو تارمـایی بـە جووتە هاتنە دەرەوە:

- فەرموو برا بەخێربێی.

تفەنگەکەت لەشان داگرت. سەرت دانەوانـدو چـوویتە ژوورۆچـکەیەکەوە، دانیشـتیت. نـان و چـاو ژاژیـت خوارد. سەرت سوڕما، باشە ئەم ماڵە هەر ئـەم دایـك و کیـژەن؟! جـا کـێ دەڵـێ هـەوێ نـین! ئـەدی ئـەوە نییـە لـەم وڵاتـەدا هـەر کچۆڵەی چـواردە سـاڵەو بـە دەسـت حـاجی هەشـتا سـاڵەوە دیلـە. بـۆ وا سـەیرت دەکەن؟ ئەدی تۆ بۆ وا سەیریان دەکەی؟! رەنگە کەسانی نائاشنا بە یەکدی لە هەموو دنیادا هەر وابن!

- لە قسوورمان عەفوکە رۆڵە.. نانەکەمان نانی خەجاڵەتییە.

- خوا نەیبڕێ پورێ گیان..

سفرەکەت لەگەڵدا کۆکردنەوە. ئافرەتە منداڵکارەکە پتر سەرنجی دەدایت. ئاخۆ دەترسا! یا بۆنی پیاو..

- ئا بەستێ گیان چۆڕێ ئاوی خواردنەوە بێنە، ئەوە چییە بۆوا حەپەساوی؟

تۆ بڵێی لەگەڵ تۆی بێ؟! بڵێی بڵێ بۆ واسەیری کیژەکە دەکەی؟ نەیەتـە قسـان و بڵـێ: پیـاو نـابێ نمـەك حەرام بێ.

بەڵام کوڕم دەوێ خۆی بگرێ و سەیر نەکا. بەستێ هەر خـۆی بەسـتێیە! میانـە بـاڵا، گۆشـتن، مـەمك لـە سوخمەی کراسـا جـەڕیوو، خەناوکـەو مێخەکبەنـدی بـە شـیلانی سـووری درشـت قوبـە کـراو، لـە دەوری ئالاو، سمت و کەفەڵ لە شەرواڵی پیاوانەدا چەسپ، زوڵفی بە پێچ و ئەڵقەی جارجار بە سەر کوڵمی ئـاڵا لەرزان، چاوی ڕەشی خومار، برژانگی درێژی سەر نووك هەڵگەڕاو..

- بەستێ تۆزێ چاش بکە چاپەستەکەوە.

خەم و پەژارەیەکی قوڵی هاوتای ژیان لە سیمای بـەدی دەکـرا. بـۆنی خۆشـبەختیەکی شـاراوە لـە دەنگـی دەهات، خۆشبەختییەك کە تاقە داوێکی باریك بەدیمەنی رێبوارێکی نا ئاشـنایەوە گـرێ دەدا، وەك بڵێـی وردە وردە و بەبێ خشپە لەلایەکەوە بۆ لایەکی تری بەرێ...

بـیرەوەری کەوتنـە کەرویشـکەزێ، دیمـەن و شـێوە، روخسـارو وێنـە، ماڵەکەکـەتان، گەڕەکەکـەتان، ئـەو پەنجەرانەی زۆر جار، ناوت، دەنگت بەسەریانەوە هەڵدەواسی، ئەو دەرگایانەی هێشتا هەنگاوە هێـواش و خێراکـانتی فـەرامۆش نـەکردوون، هـەنگاوە سسـت و قورسـەکانی ئـاخرو ئـۆخری شـەوت، دیـواری ماڵـە کۆنەکەتان. درزەکانی قەد دیوارەکـە. هـەر ئـەوەتا بانگـت لـێ ناکـەن، لـە سوچێکەوە بـۆ سوچـێکی دیـت دەبەن. عەسرە کـۆڕی ژنـانی بـەر دەرگاکـەتان. گەمـەو شـەڕە منـداڵی مەیدانەکـە. دەنـگ و بـانگی پاقلـە فرۆش و لۆبیا فرۆش و شەکەرات فرۆشەکان دەژنەوی. فیکـەی هـەرزەکارێکی شـیك پـۆش بـۆ سـواڵکردن یا زەوتکردنی بزەی کیژە مەکتەبلییەکی درەنگ لـە مەکتـەب گـەڕاوە... شـەرمی کیژۆڵەیـەکی پـڕ سـۆزی گورج رۆ، ورشەو لـەرەی کـەوا قەدیفەکـەی، پـەردە لـە رووی بەشـێکی شـڵەژانەکەی هەڵدەداتـەوە. قاقـای سەرخۆشێکی سیامەستی وەستاو لەبن دارتەلێکی ئەلەتریکا دڕ بە کپی شەو دەدات.

خوانەکا بیرەوەری سەری بکرێتەوە، ئیدی وەکو دەنکە تەزبیح بە دووی یەکدا دێن، ئەوەتا لەلایەکی دییەوە جموجۆڵی بەیانی رۆژێکی نوێ، بەبەر دیدەی خەیاڵتدا تێدەپەڕێ. بانگی بەیانی لە بڵندگۆی سەر منارەی مزگەوتەکانەوە، گەڕەك و بان لە باوەشی خەو دەردێنێ. کرێکار، کارگوزار، کاسبکار، پاقلەفرۆش و نۆکاو و لەبلەبی فرۆش. دەنگەکان هێدی و ئارام پاشماوەی خەواڵویی دەتارێنن. جموجۆڵێکی میکانیکی کپ و بێ خشپە. رۆژباش و سڵاو دەبەخشرێتەوە، ئافرەتان لە پشت دەرگاو لە درزی پەردەو کوللەوە سەردەکێشن، رووی خۆش وەکو خەون، چاوانی تێر خەو دەکەونە گەشت، قژی ژاکاوی لە بۆنا هەڵکشاو، خۆی سازدەدا کە تاوێکی دی ئاڵکاوی شانە بێت. کراسی هاودامانی شەو، ناسك و تەنك و دەڵب، جار جار تاژوور زرانی هەڵکشاو پەردە لە رووی رازێکی زانراوی لە وتن نەهاتوو هەڵدەدەنەوە. گشت شتێك لە نێوان زاوزێی بیرەوەرییەوە دەبینرێ، ئەو بیرەوەرییانەی لە نێوان سنووری کاری شۆڕشگێڕیو خەون و ئاواتی دیداری عەزیزاندا دێ و دەچێت، جغزێکی جیاکەرەوە نابینرێ، هەموو بابەتەکانی تێکەڵن.

بەستێ بە فۆرییەکی لە دوکەڵا رەش هەڵگەڕاوەوە هاتە ژوورەوە. لە پاڵ ژنە سەرەکەدا دانیشت. ئاوی لە پیاڵەکان وەردا، چایەکی بۆ ژنەکە دانا، چاکەی بە سینییەکەوە بۆ تۆ دانا. سەری هەڵبڕی، بزەیەکی نیوەچڵ کەوتە سەر لێوانی و خێرا ئاوا بوو. بزەکە ناخی سمیت، دڵت داخورپا، هەستت کرد هەموو لەشت داغ دەبێ. خەیاڵ بردیتیەوە، بەستێ سەری وەپەنا گوێی ژنە ناو شتێکی بە گوێیدا چپاند. چایەکەت بیرکەوتەوە. دەستت بۆ چایەکەت برد، پیاڵەکە قڵپ بووەوە چاپەکە رژا، هێندەی دی پەشۆکایت. ژنەکە گوتی:

- دەی گوێ مەدەیێ. چا شیرینیە!

هیچت نەگوت، دەنگی ناسکی بەستێ وەئاگای هێنایتەوە.

- چەند ساڵە پێشمەرگەی!؟

نەهەقی نییە، هێندە پەشۆکاوو حەپەساوی، دەڵێی دوو رۆژە چەکت هەڵگرتووە.

بە دەنگی گیراوەوە گوتت:

- پێنج ساڵە.
- دیارە خەڵکی ئەم ناوە نیت؟!
- نەخێر خەڵکی کەرکووکم..
- ئەدی بۆ بەتەنێی؟
- لە هاوڕێکانم دابڕاوم رێم هەڵە کردووە.

بە خۆتدا شکایتەوە، دەترسایت وا هەست بکەن ترسنۆکیت، شلە شاریت، لە ترسی شەڕ خۆت دزیوەتەوە، بۆیە خێرا گوتت:

- نازانم چۆن پێیان بگەمەوە؟
- نیازی کوێتان هەبوو؟
- نیازی ئەو دیومان هەبوو، دەچینە همیدادی برا پێشمەرگەکانی ئەو دیومان.

بەستێ چایەکی دی لە بەردەمت دانا، بزەیەکی بە رووتادا، وەك بڵێی بە شۆخییەوە پێت بڵێ:
ئەمجارەش نەیڕێژێ کاکی گەرمیانی!.
سەرت داخست، کەوتیتە تێکدانی چایەکەت، سەرت هەڵبڕی:

- پورێ پرسیارێ بکەم عەیب نییە؟!
- پورێ لە دەوری سەرت گەڕێ بۆ عەیبە؟
- تۆ ناوت چییە؟

بە نەرمە پێکەنینێکی ئارام بەخشەوە گوتی:

- جا نێوی منت بۆ چییە بە کارەکەرت بم؟
- لەبەر ئەوەی زۆر لە دایکم دەچیت.

- خوا لە دایکی خۆت نەستێنێ... ئامان-ی کارەکەرت.
سەرت داخست، هێدی هێدی ئارام بوویتەوە. شەرم و غوربەتت کەم کەم دەڕەوەییەوە. ئێستاکێ لەم کوختە بەردینەدا گیرساویتەوە. کە گەیشتیتە ئەم ناوچە شاخاوییە، هەستت دەکرد لە نێو بەردەکانەوە هەڵقوڵاون، لە نێویانا گەورە بوون و ئێستا یاخی بوون و رەو دەکەن. بەردەکان قڵیشانەوەو ئێوەیان هەڵهێنا، دڵتن بە چەکەکانی شانتان خۆشە. رێگای سەختتان بڕی. شاخ، هەوراز و نشێو، گوند بە گوند و ئاوەدانی بە ئاوەدانی برسیەتی و ماندووبوونیان هەڵدەمژین. لەنێو تاوێرو لە پاڵ بەردەکانەوە هەڵدەقوڵێن و بە دزە خۆتان بە بەشێکی تری نیشتماندا دەکەن.
سەرت هەڵبڕی، بەستێ چاوە درشت و رەش و مەنگەکانی تێ بڕی بوویت، پورە ئامان وەنەوزی دەدا. بەستێ سەیرێکی ئەوی کرد و بزەیەکی ناسکی کرد... کچێتی؟! گونجان و هۆگرییەکەیان..

- باشە پورە ئامان بۆ پیاوتان لە ماڵ نییە؟!

راچڵەکی:

- شەیتان بە نەحلەتی خوا بێ... دەڵێی خەوی مەرگمە. دەم و چاوی هەڵگلۆفت:
- فەرمووت چی رۆڵە؟
- دەڵێم پیاوتان دیار نییە.

چاوت داخست، وا هەست نەکات نیازت خراپە!

- پیاوەکەم چووە بۆ ئەو دیو، بۆ دیدەنی کیژەکەمان، ماڵی لەو دیوە. هەر بە منداڵی لە کوڕە مامەکەی خۆی مارە کرابوو. کوڕەکانیشم ژنیان هێناوەو ماڵیان جیایە.

نیگایەکی پڕ لە سۆزی بەستێی کردو: هەر ئەم چۆلەکەیەم ماوە. ئێمە عادەتمان وایە... هەر زوو کچمان بە شوو دەدەین‌و ژن بۆ کوڕانمان دێنین... وا چاترە، درەنگ دادەکەون.. ئیدی هەر کە ماڵیان پێکەوەنا جیا دەبنەوە. وا باشە دوورو دۆست.
باشە پورە ئامان کەسێك نییە، بەیانی زوو لەگەڵما بێت، تا دەمگەیەنێتە هاوڕێکانم؟
کۆکەیەکی کرد:

- جا کەست بۆ چییە بە قوربانت بم. هاوڕێکانت ئەم عەسرە بێرەدا تێپەڕین، ئەسەح ئەوشۆ لەمیوانخانەکەی سەر شاخەکەی پشتمانەوە لایان داوە. سبحەی زوو نانت بۆ دەپێچمەوە و تا

دەرەوەی گوندی دەگەڵت دێم. بەکوڕی خۆم بڵێم، ڕێبواریش دایمە لە هاتووچۆدان، دەگەڵ خەڵکی ئەودیودا خزم و ژن و ژنخوازین...

تەواو گەشایتەوە. پتر هۆگریان بوویت، لەگەڵ ئارام بوونەوەتا، هەستت بە ماندوێتی دەکرد، حەزت دەکرد زوو بخەوی تا بەیانی زوو هەستیت و بە هاوڕێکانتا بگەیتەوە. لە کوێ بخەوێ؟ سەر دێنی و سەر دەبەی هەر ئەم ژووره ، بلێ ئەم کونە گورگەیان هەیە...

- هەر ئەم ژوورەتان هەیە؟!
- بەڵێ.
- باشە...

وەك چۆن هەندێ جار گولیلکە کێویلەیەك بۆ نیو نەخت خەزانی پیاز لەبەر چاو دەسرێتەوە، بزەیەکی کێویلەی عەمر کورتیش رژایە سەر سیمای ژاکاوی پورە ئامان و:

- دەزانم چ دەڵێی... نا کوڕی خۆم، بە قوربانت بم، چت خەم نەبێ... پێشمەرگە بۆ کوردان مەحرەمە.

پێکەنین و گریان لە ناختا کەوتنە زۆرانبازی..

- ئاخر من دەبێ ئێشك بگرم. پاسەوانی خۆم و ئێوەش دەکەم.

زۆر بە هێمنی گوتی:

- ئێشکی چی کوڕی خۆم... پێشمەرگەکانی سەر چیا ئێشکان دەگرن.. ئەگەر دڵیشت ئاو ناخواتەوە، ئەوا تفەنگەکەتم وێدە ئەمن ئێشکان دەگرم و تۆ ئیسراحەت بکە.

چۆن بتوانی تفەنگەکەتی بدەیە دەست! بەڵکو تەماح بیگرێ و ... تەماح زاڵمە، هەندێ جار پێوەندی دایك و فرزەندش پایەماڵ دەکا.. نا، نا... نابێ ئەم کارە بکەی، یەك بۆ یەکتر دۆزەخن، نە تۆ لە گرِی ئەوان، نە ئەوان لە گرِی تۆ دڵنیان...

پاش چەندو چوونێکی زۆر لەسەر ئەوە ڕێککەوتن کە دۆشکەڵەو پەتۆیەکت بدەنێ و لە تەنوورخانەکەدا بخەوێ...

⋆ ⋆ ⋆

لەسەر جێگاکەت راکشایت، بوویت بە بەشێك لە تەنورخانەکە، خەوت لێکەوت: شەرواڵە پیاوانەکەی فرێ دابوو، پشتێنێکی شل و مل هێندەی دی سمتو کەفەڵی بەرجەستە کردبوو. حەزی دەکرد و نازی دەکرد، بە جارێ ئالۆشت تێکەوت. دەستیت گرت و بە توندی راتکێشا. قریشەکەیەکی سووکی کرد. باوەشت پێدا کرد، هەردوو دەستت لە قەدی توند کرد، گوشیت بە خۆتەوە هەناسەی گەرمتان تێکەڵ بە یەکدی بوو. سێ چوار موچوڕکت پێدا هات...

- رۆڵە، کاکی پێشمەرگە.

چاوت هەڵبڕی، بەیان لە ئەنگوتندا بوو، پورە ئامان بە توێشە بەرەیەکەوە بە دیار سەرتەوە وێستا بوو. دانیشتیت، دەم و چاوت خستە نێو هەردوو لەپتەوە، هەستت بە شەرمەزاری دەکرد... تاقمەکەت بە پەلە خستە سەر کۆشت. چاوت هەڵگڵۆفت و... بە پەلە تاقمەکەت بەست و، تفەنگەکەت کردە شانت،

تویشه بەرەکەت لێ وەرگرت. هەر چەندە هەوڵتدا لەگەڵتا نەیەت و ئەو زەحمەتەی نەخەیتە بەر، ئاخری تا دەرێی گوند هەر هات. تا لە گوندیش دەرچوون قسەیەکتان نەکرد. لە کاتی خوا حافیزیدا گوتی:

- ئەگەر بەخێرو سەلامەت لەو سەرەوە، لێرەوە گەڕانەوە سەرمان لێ بدە. ماڵی خۆتە کوڕم.

شاخێکی بەرزی رووتەنت لەبەر دەمدایە، دەبێ بیبڕیت. کە بەسەر بەفرەکەدا هەنگاوت دەنا، خرمەخرمی بەفرەکەی ژێر پێت، غوربەتێکی سەیری لە ناختا بەرپا دەکرد. لەگەڵ هەر چەند هەنگاوێکدا ئاورێکت لە پورە ئامان دەدایەوە. ئەویش بێ چ ئاوڕدانەوەیەك هەنگاوی دەناو بە دڵنیاییەوە بە نێو بەفرەکەدا پشت لە تۆ دادەکشا. ناو بە ناو کزە بایەکە کۆڵوانەکەی دەخستە سەما. وردە وردە لەبەر چاوت بچووك دەبووەوە، نەتدەزانی ئەو تەنیایە یا تۆ. هەر نەشیپرسی ناوت چییە. جا ناوی تۆی بۆ چییە؟! ناو چ لە تەنیایی ئینسان کەم دەکاتەوە! وردە وردە هەنگاوت دەنا، لە شاخەکە نزیك دەبویتەوە، دوا ئاوڕت دایەوە، پورە ئامان لە چاو ون بوو بوو. ئیدی بە دڵنیاییەوە کەوتیتە رێ. تارمایی و جوڵە لەسەر شاخەکە پەیدا بوو، پێت هەڵگرت، تەواو نزیك بوویتەوە. هەندێ لە هاوڕێکانت ناسییەوە. ئەوە کاك ئاراسە. ئەوەش شێرزادە، هۆوەش سەربازە. سەرت داخست و ملی هەورازەکەت گرت. زومی خەیاڵت کەوتە سەر شەهید و شەهید بوون. شەهیدەکان ناوو کورتەی ژیانیان دەخوێنرێتەوە. رەنگە بۆ یەکەمجار ناویان بە پیتی چاپکراو بسپێردرێ.. شەهید بەڕێ دەکەین، رۆژگار تێدەپەڕن، لە بیریان دەکەین، کەممان زۆر کەممان دەنگی خنکاوی، چاوی لەبزە کەوتووی، هاواری نەبیستراوی، ژیانی ئەفسانەیی، دامرکانەوەی کڵپەی ژیانی شەهید بەسەر دەکەینەوە.

- رۆژێ دێ، پەیکەر بۆ هەموو شەهیدەکانمان دروست دەکەین.

لە قاقای پێکەنینت دا. زوومی خەیاڵ بردیتییەوە بۆ سەر گۆڕستانەکان. بەدوای گۆڕی شەهیدەکانا دەگەڕێی، چپە مێشکت پڕ دەکات. شەهید، بوونەوەرێکی ناسکی لەوەسف نەهاتووە.

پۆڵە مەلێك بە نزمییەوە بە سەرتا تێپەڕین، باوەڕ ناکەی گەر هەست بە تاڵی مەرگ بکەن جارێکی دی باڵ لێك بدەن. بە یەك ئەندازە ملکەچی هەردوو ژین و مەرگن! کەچی ئێوە رێ بە مەرگ دەگرن، بەرەو پیری دەچن. دەبێ ئەمە چ سڕێ بێ! تۆ بڵێی یاخی بوونی موتڵەق بێ! کە شەهید سنووری قورسایی و سەختی شەهید بوون دەبەزێنێ و چی دی رێگای دژوار و ئاڵۆز و نیگەرانی ژیان ناگرێتەبەر، لات دەبێ بە خەون و خەیاڵێکی ناسك. تاڵییەك بە حەرەکەی زەمانی تۆ دەدات، حەرەکەیەك هەموو کەس نایبینێت. هەندێ جار وا خەیاڵ دەکەی شەهید کۆترێکی سپی سپییە، بازنەیەکی سووری وەك خوێنی تازە رژاو لەملی ئاڵاوە. نازانیت بۆ وای دەبینی! سەرت داخستووەو هێدی هێدی رێ دەکەی. هەست ناکەی هاوڕێت بن! دڵت پێیان ناکرێتەوە، تۆ بڵێی "تاك" حەقیقەتە گەورەکە بێ! چار چییە، رۆڵەی میللەتی زۆر لێکراو مەحکومە بە پێشمەرگایەتی. کە سەرت هەڵبڕی لە سەرەوە بوویت.

- ماندوو نەبی موحسین.

- بۆ دوا کەوتیت؟!

چایەکەت خواردەوە، تویشە بەرەکەت لە سوچێکا جێهێشت، هەر دەنگەو لە گوێتا دەزرنگێتەوە:

- کوڕینە من مانگا بەکەڵ و ئێوە کەڵەگا، قوربانتان بم دوام کەون، بیرتان نەچێ دەست بە فیشەکەوە بگرن.
- دەبێ بیانکەین بە پۆڕی خوراو.
- ئای ئەمجارەش رووی گەرمیانمان سوور بکردایە.
- گەرمیان لە بەنزین نایە..

حەزت دەکرد قاقا پێکەنیت، بەڵام پێنەکەنیت...

★ ★ ★

دنیا لێڵە، هەور بە نزمییەوە بەری ئاسمانی گرتووە. شەپۆلی تەمو مژ خۆی لە ڕەوەز و گەردنی چیاکان دەسوێ. بە هانکە هانك خۆت گەیاندە پەنا بەردێك. موحسینەکەی جاران نیت. دەڵێی دەترسیت! نەکەی، ترس، برای مەرگە... خاوو تەمەڵ.. لەگەڵ دەستڕێژی گوللەدا پتر سەرمات دەبێ. گولله بەسەرتا گیزە دەکا. ناو بە ناو ریزە گوللەیەکی گڕدار بە دووی یەکا دەکشێت و دڵت دادەخورپێ. رەشاشچییەکانیان شارەزان! جوانی بەکار دێنن. شەڕ گەرم دەبێ، تەنیا هاژە دەژەنەویت. هەست دەکەیت شەپۆلی سەرما هەر لە جێوە، هاژەکە قووت دەدات، بە پرتاو خۆی بە نێو لقی رووتی دار بەڕو و رەزی قەدپاڵ و سەر گردەکاندا دەکات. کپی و خامۆشی بۆ چەند ساتێك باڵ بەسەر هەموو شتێکدا دەکێشێت، کپی و بێ دەنگی و سامی گۆڕستانت بیر دەخاتەوە. هاڕەی دەستڕێژو گیزەی هەندێ گوللەی لاسار پەردەی خامۆشییەکە دەبڕێ... دنیا تاریکە... شەڕ هێشتا گەرمە. کزە با ناخی بنیادەم دەسمێ، گێژەلۆکەی بەفر هەڵدەکا. شەڕە... تفەنگەکەت توند دەگریت، لەسەر پێیە، گوێت دەزرنگێتەوە:

- ... لە هاوڕێکانم دابراوم و رێم هەڵە کردووە.

بریا ئێستا بەستێ چاوی لێت دەبوو، بە چاوی خۆی دەیبینی کە ترسنۆك نیت. خۆت لە شەڕ نادزیتەوە، بگرە هەڵمەت دەبەی. خۆزیا دەیبینیت کە چۆن تەقان دەکەی، چتۆ پێشمەرگەیەکی. چۆن بەرگری لە خۆو لە وڵات دەکەی. چۆن قسەکانت بە کردار دەسپێری. جا توخوا نەهەقێتی بە ترسنۆکت بزانێ! بەستەزمانە وەکو ئاسکی خوێن جماو ئۆقرەی لەبەر براوو، بۆنی پیاو لە کەللەی دابوو. خەریك بوو بێتە ناو چاوتەوە. نیگا خومارەکەی، بزە ناسکەکانی، تاقە ئیشارەتێکی تۆی بەس بوو. وەختێ دایکی گوتی:

- .. دەی گوێی مەدەیێ، چای شیرینیە.

دەنگی ناسکی ئەو وەئاگای هێنایتەوە، وەك ئەوەی پێت بڵێ: داوەشێی ئەوەتا ئەو پیرەژنەش باسی شیرینی دەکات.. مەترسە، غیرەتت بێ و تاقە ئیشارەتێ...

بەڵام ئاخ بەستێ! شەرم، شەرم: لە لەزەت و لە ترس و لە زۆر شتی دی گەورەترە! ئەگەر ئەمجارە دەستێکم دەتگاتێ...

سەرماتە، چەندین دەنگ لە گوێتا دەگیرسێتەوە:

- خوێنی شەهیدان داوای تۆڵەمان لێ دەکات.

- داوای درێژە پێدانی ڕێگامان لێ دەکەن.
- پێشمەرگە ئەو شنەبایەیە کە ئالآی بوونی میللەت دەشەکێنێتەوە.
- سیاسەت دایك و باوکی نییە.
- شۆڕش بێ قوربانیدان نابێ..
- من مانگا بە کەڵ و ئێوە کەڵەگا... دوام کەون. بیرتان نەچێ دەست بە فیشەکەوە بگرن.
- ئەدی کوا؟ نا، نا بەدگومان مەبە. ئێستاش دەیان پارچە قورقۆشمی پێوەیە...
- ... ئاخ بەستێ... ئەگەر ئەمجارە دەستێکم دەگاتێ...
- ... پێشمەرگە بۆ کوردان مەحرەمن.

ریزێ گوللەی گڕدار بەسەرتا گیزەی کرد. دەنگەکانی تاراند. سەرماتە پتر دەست لە تفەنگەکەت توند دەکەی. رەنگە کەرامەت تاقە هاوتاو هەوێنی ئازادی بێ. کە مرۆڤ هەستی کرد کەرامەتی پێشێل دەبێ، لە هەموو ساتێ پتر قەدری ئازادی دەزانێ.

هەستایتە سەر پێ. ئازای گیانت تەزیوە. هەڵوەستەیەکت کرد. بە پرتاو خۆت گەیاندە پەنا بەردێکی دی. خۆت مت کرد. لاقت رۆچووە بەفرەکەیا. هەست بە هیچ ناکەیت. چاوت تیژ دەکەی، چاوت قورسە، دەڵێی خەوت دێ. زەینی بەردەمی خۆت دەدەی. ئەم سەربازە سەر سەختە بێزاری کردووم. دەڵێی بۆ مزگەوتی دەکا. تەمەشا چۆن ئەو رەشاشە بەکار دێنێ! کێ دەڵێ ئەویش تاقانەی دایك و باوکی نییە. کێ دەڵێ خوشکەکانی ئەویش چاو لە رێی گەڕانەوەی نین. لە پێناوی چیدا ئەمە دەکات؟! تۆ بڵێی رووگیری شەرم بووبێ و ترسی نابێتە لاوە!

زات دەخەیتە بەرخۆ. ئەزموونی ئەنگێوەیی خۆت کۆدەکەیتەوە. قۆناغی تفەنگەکەت لەشانت توند دەکەی. لەشت سڕ بووە، زمانت قورسە، قوڕگت وشکە. قامکت لەسەر پەلەپیتکە رادەگریت. پیاوبەو چیدی تەقە مەکە. ئەگەر تەقە نەکەی منیش تەقەت لێ ناکەم. ئەگینا ناچارم دەکەی...

دەستڕێژێکی دوورو درێژ مێشکی هەژاندیت.

- دایکە خەبەر و باس؟!
- نەعمان لە ژێر تەعزیبا مرد... ئەحمەد سەقەت بووە. بورهان ئیعدام کرا.

رق، لە هەموو شانەکانی لەشتەوە فوارەی کرد، لە پەنجەی سەر پەلەپیتکەی تفەنگەکەتدا کۆ بووەوە. پەنجەت پێدا هێنا. رەشاشەکە کپ بوو. خوا بتگرێ خەتای خۆت بوو، ئەگینا بە قەستی کوشت پێوەم نەدەنایت. باوەڕ بکە مەبەستم نەبوو... خوشکەکانت! چبکەم.. من.

مێشکت دەزرنگێتەوە. زەنگی کڵێساکەی گەڕەکی خۆتان بیر دەکەوێتەوە. خەمناك و لە هەمان کاتدا ئارام بەخش بوو، کاروانی خەمڵینی ئینسانی لات بەرجەستە دەکرد.

ئازای گیانت تەزیوە، تەنانەت خەیاڵیشت تەزیوە، ئەوەتا بەستێ بەو گەشییەی جاران نابینی.

تارماییەکی ترسناکە، درێژو باریك، ناو لەپت عارەقەی کردۆتەوە، تفەنگەکەت لە شانت چەسپیوە، لاقت لە نێو بەفرا سڕ بوون، زمانت گۆ ناکات، تینوتە.. دەتەوێ زمان بە لێوتا بێنی. ناتوانی. قامکەکانت رەق بوون. مام هۆمەرت بیر کەوتەوە کە چۆن پارەکە ئەم حەلانە بەدەم بەرگری کردنەوە لە گوندەکەیان، لە نێو بەفرا رەق بووەوە.

1986

داوەتی کۆچەرییان

ئێستا، ئـا ئێسـتا وام لـە تاقـە ژوورەکەمـدا، ژوورەکـەم دەڕوانێتـە سـەر کـۆڵانێکی تەنگەبـەر، ئـەملام کەلاوەیـەکی وێرانەیـە، ئـەولام مـاڵێکی زۆر کـپ و خـامۆش و بێـدەنگ، پێنـاچیّ ئـاوەدان بـیّ. ئاوەدانـە، ئاوەدان نییە، کەلاوەیە. وێرانەیە یا بەهەشتی ئاوەدانە، من هەقم چییە. ژوورەکـەم سـەرو زیـادە، بگـرە هەندیّ جار پێویستم بەویش نامێنیّ. بە کاوەخۆ بە ناو ناخی خـۆ دەکـەوم، ئیـدی دنیایەکـە نـە سـەری هەیەو نەبن. ئەوەتام لەوێندەر.

رابـردوو هـیچ، درۆیـەکی کـراوە، داهـاتوو هیچـتر، درۆیـەکی نـەکراوە. ئێسـتا،هەموو شـتێکەو ئـەوجاش ناکاتە هیچ. ئێستا مـن و ژوورەکـەم و نـاخم حەقیقەتـە هـەر موتەڵەقەکـەین. ئێمـە جیهـانین و جیهـان ئێمەیە، ئێمەش مـاکی هـەموو درۆیـەکی گـەورەو بچووکین. رابـردوو وەك باڵندەیـەکی کـوێری ترسـاوی پەلاماری پشیلەیەکی برسی، کوێرانە دیّ تەپ خۆی بە ئێستادا دەکێشیّ:

- هەر بەینی خۆمان بیّ، مێشکی تێکچووە.
- حەیف بۆ ئەو کوڕە باشە.
- کوڕە دەبا بڕوا، هەروا بە دەعیەو رۆح زلە، دەنا بڕۆ بیدوێنە، حەوت ئەوقاتانت بۆ دەبەزێنیّ.
- گوناحە!
- بیست و وچوار سەعاتەی خوا دەڵێی گەمییەکەی غەرق بووە..

- هەڤێتی لەم سەردەمە بێ ئامانەدا تەنیاو بێ کەس و غەریب و داماو...

کوڕە دەبا هەر بڵێن، گەردنیان ئازابێ... ئیدی ئەوە خەڵکە خەڵك، بێکارو فزوڵی، خۆ رەنگ نییە بە یەکێکەوە یا شتێکەوە بیگرن، تا وردو درشتی لە بنج و بناوان نەکەن، ئۆقرەیان نایە.. کەی ئەم عادەتە خراپانە تەرك دەکەن! دەمێ شێت بووە، تاوێ بە دەعیەو فیزە، جارێ گوناهەو جارێ گەمی غەرق بووە.. دەی سا بە چی غوربەتی خۆ کەوی بکەن!! کوڕە بە خوای غوربەت دەردێکی گەلێ گرانە، ئەمن گرێو دەکەم هەر کە غوربەت لەناخی مرۆڤدا چەکەرەی کرد، بنجی داکوتا، ئیدی مەحاڵە ئەو مرۆڤە بتوانێ بۆ ساتێ بێهورێ و بحەوێتەوە. نیگەرانی تێکەڵ بەخوێنی دەبێ، نە لە غەریبی هەڵدەکاو نە وڵاتێ بۆ خۆی پەسەند دەکا!!

بابە ئێوە بۆچی هێندە نەژنەون، بۆچ دەبێ قسە هەر قسەر ئەنگۆ بێ، چما بەخۆ نازانن جارانیش هەروا بووم! ئیدی ئەم قسە قۆڕانە چییە؟ شێت بووە، بە دەعیەیە، گوناهە، گەمی غەرق بووە!! جارانیش ناوە ناوە ئەم حاڵەم لێدەهات. لە خۆڕا پەستی و وەرەزی دایدەگرتم. لە هەموو شتێ بێزار دەبووم، حەزم دەکرد کونجێ بگرم و بە تەنێ لەگەڵ خۆدا بژیم، تەنیا بە گژی خودی خۆما بچم، خوا خوام بوو دەرەقەتی خودی خۆم بێم و بۆ چەند ساتێ بژیم! لەو دەمانەدا گەلێك کەمدوو دەبووم، زوو هەڵدەچووم، چ قودرەت بوو دۆستێ، ناسیاوێ یا یەکێك لەبن خزمان بمدوێنن!

- ها چییە، دیسان گەمییەکەت غەرق بووە!!

ئیدی وەکو فیشەکە شێتە بە ئاسمانێ را دەچووم: غەرق بووە نەبووە چاوم دەردەهات، چاوتان دەردەهات، ئاخر ئێوە هەقتان چییە، خێرتان نییە شەڕتان بە پای سەگ. بەخوا سەیرە! ئەو خەڵکە بۆ ئەوەندە حەز دەکەن سەر بکەنە سەر یەکتر، پەکوا! هەر کەسیان دەست نەکەوێ بە خۆیان رادەبوێرن، شا بە تاقەتی مرۆڤی ئەم سەردەمە، جاوەرە لەو دۆزەخەدا بژی... لە هەموو خۆشتر، لێکدا لێکدا ئاگری دۆزەخەکەی دەورت خۆش دەکەن و دەیانەوێ بەزمانی بەهەشت بیاندوێنی!! ئاخر ئەمە کەی بووەو کەنگێ دەبێ ! هەر ئەم داوا ناڕەوایە سەدان و سەدانی گومناو کرد، رەهەندەی دیاری غوربەتی کردن، دیقەتی پێ کردن، گەیاندنیە پای... تۆپاندنی!!

لەگەڵ ئێوەم نییە، نا، نا هەرگیز رێ بەخۆم نادەم کاری وا قۆڕ بکەم. تەنیا لەگەڵ خۆمەمەو بەس هەر خۆم وخۆم! شێت بووە!!... پێدەچێ بیانەوێ هاوخەمی و هاوسۆزی خۆیان بنوێنن! یان بەزەییان بوروژێ و سەدەقە سەری خۆو ماڵ و مناڵیان بیبەخشنەوە! یا بۆ تەنیایی خۆ بگرین و بیانەوێ ناخی غەریب و تەنیاییان تۆزێ کەوی بکەن! غوربەت خەڵکی لێکدی نزیك دەکاتەوە، دەنا ئەمانە قەت وا قسەیان دەکردە یەك... گوناهە!

ماڵتان ئاوا نەبێ، ناوەڵڵا قەت قەت ئاوا نەبێ. وەڵڵا بابە ئێوە گوناح نین!! سەلا لە ئەقڵتان، گوایە بەزەیی دەبەشنەوە! نازانن تیرەی بەشەر رەنگە لە زۆر شت نزیك ببنەوەو پەی پێ بەرن، ئەرز، ئاسمان، دوڕگە نادیارەکان، ئەستێرە دوورەکانو... زۆر شت کەشف بکەن و دابهێنن، چەکی کوشندە، چەکی بڕاندنەوەی تۆوی تیرەی بەشەر، بەڵام مەحاڵە پەی بە دنیای ئاڵۆزو جەنجاڵی ناخی مرۆڤ بەرن! بێهودەیە لاف و گەزافتان.... بڕۆن بڕۆن تا جاو هەرزانە خۆ بکوژن، ئا ئا بە دەستە جەمی خۆ بکوژن: تۆ بیهێنە بەرچاوت بزانە چەند دیمەنێکی شیرین و جوانە!

- ... تەنیاو بێکەس و غەریب و داماو....

دیسان سەڵا لە ئەقڵتان، نە بابە، ئێوەنا. حاشا، چۆن گوناهی وا دەکەم، هەر مەمۆ، مەمۆ، مەمۆ و بەس، هەر مەمۆ بێکەس و غەریبە، تەنیاو داماوە! کورە بە چل بار قورعان لەوەتەی مرۆڤ و تیرەی بەشەر پێی ناوەتە سەر ئەم زەوییە هەر بێکەس و تەنیا، غەریب و داماو بووەو هەرواش دەبێ. کە غوربەت لە ناخی هەر یەکێکدا سەری هەڵدا، ئیدی مەحاڵە بهێورێ و بحەوێتەوە. ئۆقرەی لێ هەڵدەگیرێ، دەبێ بە هاودەمی هەمیشەیی نیگەرانی! خەنی لە خۆتان گوایە ئێوە تەنیا نین! خەنی لە خۆتان، ئەرێ وەڵڵا خەنی لە خۆتان، دڵی خۆ خۆشکەن، چاو بگێڕین، بنۆڕن، دیقەت بدەن، چوار دەورتان خزم، دۆست، برادەرە.. دڵی خۆتان بە کۆمەڵێ فشە پێوەندی کۆمەڵایەتی خۆشکەن! یاغنیش خۆتان، ئەرێ وەڵڵا یاغنیش خۆتان، کۆمەڵێ بەرژەوەندی رووت، زۆر جار لە دەرێی دەسەلات و هەڵبژاردنی خۆت، بارێکی مەعنەوی یا مادیی بەسەر تیرەی مرۆڤا بسەپێنێ! ئەوجاش گەوج گەوج دڵی پێ خۆش بکەی، چییە؟ شوکر تەنیا نیم! هاتوو ئەو دایکە کلۆڵەی من تەنیا بوو ئیتر بەس نییە! لەم دنیایەدا تەنێ منی شك دەبرد، ئەو تا بەرەبەیان درومانی دەکرد، بەسەر دەرزی و تەقەڵاندا دەنووشتایەوە، هەر لەبەر خاتری من، تا هەست بە بێ بابی نەکەم لە هێلاش بەجێ نەمێنم، کەچی وەختێ مرد، بە تاقی تەنێ مرد، منی سپڵەو پێنەزان نەمتوانی لە بری ئەو بمرم! پارچەڵە بووم، ئەقڵم بە زۆر شتدا دەشکا.. جار جارەش دەترسام دایکم لە کیس بدەم. کە رقم لەو ژنانە بوو کە دەهاتنە کنی.. خۆم لێ دادەگرتن، گوێم هەڵدەخست تا بزانم چ دەڵێن، چ ئۆینێکیان لەبن سەردایە. تا دەڕۆیشتن دڵم لە مستما بوو!... رۆژێ لە مەکتەب چوومەوە، سەیرم کرد (فاتك) لەماڵمانە، زۆرم لەبەر گران بوو. لە خۆڕا رقم لەو ژنە بوو. ئێستاش شێوەو روخساریم لەبەر چاوە، ئافرەتێکی پاك و خاوێن، تەڕوبڕ، سینگ و مەمك قوت، سمت و کەفەڵ پان، باڵا بەرز، بەرمورێکی شینی مورو ورد لە گەردنە سپییەکەی چەسپ بووبوو، بە جارێ لێی بووبووە نەخش. بەڵام چ بکەم من رقم لێی بوو ... پێ دەچوو لە قسان بووبنەوەو چاوەڕێی وەڵام بێ و پەلەی رۆیشتنی بێ. لە پەنایەکەوە خۆم لێ داگرتن و گوێم هەڵخست:

- دەی چی دەڵێی ((زارێ)) بە خودای رێوی بە پیرتەوە هاتووە، پیاوی وا چاك هەر نابێتەوە.

دایکم وەك ئەوەی بیەوێ من لەو کەین و بەینە تێ نەگەم، و دڵم نەڕەنجێنێ، بە ئەسپایی لێوی لەبەر یەك هەڵێنان:

- بە خوای ((فاتك)) بەخۆیشت دەزانی پیاوی خۆم چ عەیبی نەبوو، بەڵانەکی چ دەڵێی لەگەڵ بەخت و ئیقباڵ! کە خوا نەیدا بە تۆپزی نابێ.
- ئیدی کەیفی خۆتە، هێشتا جوان و جاحێڵی، بەخۆیشت دەزانی ژنی جاحێڵ قسەی لێ دەوەشێتەوە.. دەترسم هەتیوە ورتکەو سورتکان.
- وەی حەدیان چییە! دوور لە رووت گویان خوارد، خۆ بە ورتکە نای بەر دەرکەی بابی وان نەژیاوم. مەگەر زارێ چاوشین نەبم، لە خوام دەوێ ناماقوڵییەك بکەن، شەرتبێ دەردێکیان دەدەمێ بە هەنگوینی بڵێن زاری مار.

- کچێ خوشکم لەقان لە بەختی خۆت مەدە، پیاو سترە بۆ ژن، کوڕەکەشت وەکو گوڵ بۆ بەخێو دەکاو ئەویش بۆ خۆی دەحەسێتەوە و بێ بابی پێوە دیار نابێ.

- لا، لا ((فاتك) بەخوای جەرگی خۆم ناکەم بە قوربانی لەزەتی پیاو، تۆ پیاو ناناسیت چەند سپڵەو پێ نەزانە، هەر کە کاری خۆی رایی کرد ئیدی.. ناوەڵڵا خوشکێ، جەرگی خۆ ناکەم بە قوربانی لەزەتی پیاو...

هەر گوێم لەو قسەیە بوو، ئۆخژنێکم لە دڵ و دەروون گەڕا.

★ ★

رۆژگار هاتوو رۆیی، من گەورە بووم. دامەزرام. دایکم بە هەورازی تەمەندا هەڵشکا.. بەڵام هەر چەند منی دەبینی دڵی کوڵێ بەزی دەگرت، لە کەیفان لە پێستی خۆی نەدەهێوری، وەك ئەوەی بڵێ: ئەوجا مردن هەقە، تەمەنیش ئەمانەتە لەلای ئینسان، درەنگ یا زوو دەبێ بیداتەوە. هونەر ئەوەیە تا لە دەستی بەشەرەکەدایە چۆنی بەکار دێنێ... شوکر (مەمۆ)م پێگەیاند. هەزار شوکر بەبەشت خوایە. ئیدی مردن هەقە!

- ... جەرگی خۆم ناکەم بە قوربانی لەزەتی پیاو.

ئێستاش کە ئەو قسەیەم بیر دەکەوێتەوە ئۆخژنم دەکەوێتە نێو دڵ و دەروون. دار تووەکی زەلام لە ناوەندی حەوشەکەمانا بوو. بوو بوو بە لانەو ئاشیانەی دەیان چۆلەکەو کوکوختیو... جریوەجریوی چۆلەکەو ناڵە ناڵی کوکوختی زۆریان وەڕەزو بێزار دەکردم. کە قینم لە ناڵە ناڵی کوکوختی بوو، ناڵەو زاری ژنانی کۆست کەوتووی وەبیرم دێنایەوە! رۆژێك لێبڕام درەختەکە ببڕمەوە و بەڕەگ و رەچەڵەکی چۆلەکەو کێشکەو کوکوختیدا بچمە خوارێ و تۆو بڕیان بکەم. بەیانیەکی هەینی، سپێدە زوو لە جریوە جریوی کێشکان و ناڵەناڵی کوکوختیان رابووم، هەڕەیەکی گەورەو تیژم هێنا، بەربوومە بڕینەوەی پیرە درەخت، چۆلەکە کەوتنە باڵەفڕەو جریوەجریو، وەك بڵێی بپاڕێنەوەو بڵێن: کورە مەمۆ بیکە بە خاتری جوانی خۆت، لانەو ئاشیانەمان لێ تێك مەدە: کورە مەردی چابە ئەمە کاری کردە نییە، تۆزێ بەزەییت بکەوێتە دڵ، کورە ئەوی لانەو ئاشیانە تێك بدا خێر لەخۆی نابینێ... کورە خەڵك ئاوارەکردن کارێکی گەلەك ئەستەمە. ئاوارەیی و غوربەت گەلێ سەخت و دژوارە، کورە دایکت لەماڵ بوایە لێت رازی نەدەبوو... بیکە بە خاتری دایکت، ئەو دایکەی جوانی خۆی کرد بەقوربانی تۆ، بۆ تۆ خۆی لە لەزەتی دنیا کرد. کورە ئەو لە ماڵبا نەیدەهێشت کاری وا بکەی..

... جەرگی خۆم ناکەم بە قوربانی لەزەتی پیاو...

خێر، بە گوێما نەچوو، نەچوو، دڵم نەرم نەبوو، درەختەکە زۆر زەلام بوو، باوەشی چ زەلامێکی پێرا نەدەگەییەوە، کەچی خۆی لەبەر پیرە هەڕە نەدەگرت. بە چەند پشوویەك ئەو درەختە زەلامەم لەلە کرد، هەر بەشی پاڵێکی پێوە مابوو، راوەستا بووم تەماشای درەختەکەم دەکرد، لە پڕ گەردەلوولێکی توند هەڵیکرد، پیرە دار بە سەرما رما، هەر هێندەم ئاگا لەخۆ بوو، ئازارێکی کوشندە لە مۆرەغەی پشتم هەستا.

★ ★

وەکـو مەسـتێکی مەسـت، سـەرم دەسـوڕا. پێڵوەکـانم قـورس بـوون و بـۆم هەڵنـەدەهاتن... لـە پشـت پێڵوەکانمەوە ئاسمانی شین و مەنگم دەدی، یەکپارچە ئەستێرە بـوو. لـە پـڕ ئەسـتێرەیەکی گـەش گـەش راخشی. کۆمەڵێك گڕی سپی واژی بە دواوە بوو، بە خێرایی بەرەو من دادەکشا.. زۆر ترسـام، هێـزم دایـە خۆ کە لاکەوم... بۆنی بەنج و سپرتۆو دەرمان کـەپوی زوراندمـەوە. شـوێنم نـەبوو نەچوزێتەوە. چـاوم هەڵهێنا، نیگام لە نیگای دایکم هەڵەنگوت، رەنگی بوو بوو بە جاوی سپی، چاوە شینەکانی بوو بـوون بـە کاسەی خوێن. کە جوان دیقەتیم دا، دەتگوت کۆڵێکی یەگجار قورسـی بـە کـۆڵ داوە، بـالا بەرزەکـەی دوو لۆ لە ژێریا کۆمابووەوە.

- ...تۆ پیاو ناناسی چەند سپڵەو پێنەزانن. دەستی بە هـەنگوینی لـەزار کـەی هەرکـە دەرت هێنـا دەیگەزێ...
- ...جەرگی خۆم ناکەم...
- ...ئەو تاقە چۆلەکەیەم هێلانە شێواو ناکەم..

دوو چاوی ماندوو هەموو سیمایان داگیر کردبوو، ترسـێکی شـاراوەو هیوایـەکی نادیـار بـە روویـەوە دیـار بوو. نامۆیی لە نیگای دەباری.. بە چاوانی لە خەم نیشتوو دایبێژتم، وەکو ئەوەی بڵێ: بێ بـەلابی رۆڵـە، چۆن هێلانە دەشێوێنرێ! ئاخر هێلانە شێواندن ئەستەمە، کاری هەموو کەسێك نییە، تۆ چۆن کـاری وا دەکەی!

گریان لە ئەوکم گیرا، فرمێسك لە چاوانم قەتیس مان... بە ئاستەم... لێوم لەبەر یەك هەڵێنان.

- دا...ی...کە...

لە پڕ دایکورکاند، بـە سـۆز و میهرێکـی خوایانـەوە دەسـتی لـەملم وەرینـا، کەوتـە هەڵمـژینی دەموچـاوم، دەتگوت بەتەما نییە جارێکی دی یەکدی بدینین و لەوەیە گۆڕ بۆ یەکجاری لێکمان جوودا بکاتەوە!...

★ ★

هێشتا بە تەواوی چاك نەبوبوومەوە. هێشتاش هەر خوێن دادەنیشتم. ئەگـەر چـاوی دایکـم لـێ دووربـا، گەلاو گەڵ دەرۆیشتم. کە نەگبەتی هات بە لێشاو دێ، زۆری نەبرد دایکم مرد، ئۆتۆمبێل لێیـدا، بۆخـۆی ئیسراحەتی کرد، نە شەو نوخونی، نە دەرزی و درومان، نە خۆپاراستن لە قسەو قسـەڵۆك، ئـەو رۆیـی و بەجێی هـەق شـاد بـوو، منـی وەڕز و بێـزار، بـێ تاقـەت و بـێ زەوەر، لـەخۆ نـەبان، نـەخۆش و دەغـەزار، نەمدەتوانی بە تەواوی بشخەوم. کە دەهاتمەوە ماڵی سـاردو سـڕ ترسـم لێ دەنیشـت، ژوورەکـەم لێ دەبـوو بە تاریکستانێك چاو چاوی نەدەدی. پاڵ دەکەوتم، چاوم دەنوقانـد بـێ فایـدە بـوو، دەمکـردەوە خـراپتر، هەڵدەستام دەچـوومە بـەر پەنجـەرە پەرپوتەکـەم، شـانم دا دەداو دەڕوانیـە دەرێ. ماڵـەکان لەبـەر چـاوم گیانیان دەکەوتە بـەرو دەکەوتنـە سـەما، سـەمایەکی بـێ نـەزم و شـێتانە، نـاوە نـاوەش لـە دوور تارمـایی مەستێك بە دیار دەکەوت کە بەدەم لەتردانەوە جادەیـەکی دەبـڕی و خـۆی بـە کۆلانێکـدا دەکـرد، لینگـی لێ بلاو دەکردەوەو خۆی خاڵی دەکردو بەدەم دەمرێژی جوێنەوە خۆی بکێش دەکرد..

نیگەرانی، وەك چۆن تاریکە شەو بەبێ خشپە دەڕژێتە ناو رۆژو هەموو سوچێکی داگیر دەکا، ئاوا دەڕژێتە ناخمەوەو دەگاتە سەر مۆخم، ئەدی مەعنای چی؟ دایك مردن گەمەیە! چی شوێنی پڕ دەکاتەوە! رەنگە هەر پڕ نەبێتەوە.

ئێستا، ئا ئێستا وام لە نێو ژووره پەرپوتەکەمدا، هەست دەکەم ژوورەکەم لە ترس و دڵەراوکێم ناپارێزێ، خۆ دەکەم بە ناخما، ئێستا لە ناخی ناخما وەکو شەوکوێرێکی بێ تاقەت لەپ دەکوتم، بۆ خۆم دەگەڕێم، ناخی چی! پڕە لە هەورازو نشێو، دێو ودرنج و وێرانە، کەلاوەکەی ئەملای ژوورەکەم لە چاو ناخما باخی رازاوەی ئێرەمە، ناخی چی! پڕە لە درندە و جەلاد و نێچیر، پڕە لە فریشتەی لغاو کراو، پڕە لە خوای زمان بڕاو.. پڕە لە کوێرە کۆلان و بنبەستی هەرگیز لە کرانەوە نەهاتوو..

رابردوو، وەکو باڵندەیەکی کوێری ترساوی پەلاماری پشیلەیەکی برسی، کوێرانە دێ و تەپ خۆی دەکێشێ بە ئێستادا:

تازە ئەو کیژە هاتبووە دایەرەکەمان، هەر لە هەوەڵ رۆژەوە مەیلم بەلایدا چوو، خۆیشم نازانم بۆ! دەتگوت موگناتیسێکی لە ناخدایەو بێوەی لە دەسەڵاتی مندا بێ بەرەو ئەوم دەکێشێ. دووریش نییە بێوەی پێ بحەسم عەوداڵی هاو سۆزێ بووبم!

هێشتا نەمدەناسی و بە تەواوی رووماں لەگەڵ یەکدیدا نەکرابووەوە. ئەگەر بڵێی جوان و رەزا سووکیش نەبوو، بەڵام ئارام و ئاغر دیار بوو. هەرچی سەرم دێناو دەبرد ئەم ئارامییە ریشەی لە ناو خەمێکی خامۆشدا داکوتابوو، لە دڵی خۆدا دەمگوت: رەنگە خۆی بە ناشیرین بزانێ و دژمنایەتیەکی کپی لەگەڵ خۆیدا بەرپا کردبێ، کێ هەیە جۆرە دژمنێك لە ناخی ناخیا نەبێ! دەنا ئەو تەمەنە هی ئەو ئارامیە نەبوو.. سەیرە جا با ناشیرینیش بێ! ئەم خۆ رەنجانە لە پای چی! چما ناتوانێ وەکو هەر کەسێکی دی خۆی بخەڵەتێنێ؟! ساتە راستگۆکان لە بار بەرێ، ناخی نەبانی خۆی کەوی بکا؟! ناتوانێ خۆی راهێنێ؟ خۆ هەموو شتێك هەر راهاتنە. تەنیا مەرگ نەبێ، ئەو غەداربابە نە لەگەڵیا رادێی و نە لەگەڵتا رادێ! سەیرە، ناتوانێ خۆی راهێنێ! خۆ ئەوە رەفتارێکی هەرە باوی ئینسانە، چما ئەم لە تیرەی بەشەر نییە!

کورتە باڵا، بارێك و بنێس، کە جار جار مەمکی بە ئاستەم لە درزی کراسەکەیەوە بە دیار دەکەوتن دەتگوت جوتێ هەرمێی باڕنی سیسەوە بوون. دەموچاوی تێك قوپاو، بێ رەنگ، ژاکاو، دەتگوت پەلکی درەختێکی نەخۆشەو لە هەرەتی بەهارا خەزان لێی داوەو تروسکەی ژیانی بەرەو کوژانەوە دەچێ، بەڵام ئوباڵ بەئەستۆم چاوی جوانن..

من خۆم دەناسی، دەمزانی چماڵێکم و چ دەردێکمە، بۆیە بە تەواوی خۆم لە ژنان دوور دەگرت.. کە بیرم لە ژنان دەکردەوە تەزوویەکی سامناکم بە قالبیدا دەهات.

وەستا سەعیدی گەچ فرۆشم لەبەرچاو بەرجەستە دەبوو، کابرایەك بوو پیر، دەموچاو چرچەڵە، شان و شەپیلك داکەوتوو، کورتە باڵا، لاواز، توکن، چڵکن، کە چاوە پرۆشکەکانی دەتروکاند لە شەمشەمەکوێرەیەکی شەکەت و بێ دەماخ دەچوون. رۆژێك لە دوورەوە دیتم، خۆی بەسەر گۆپاڵەکەیدا دابوو، و بەتۆپزی خۆی بکێش دەکرد و بۆ خۆی لەبن لێوانەوە دەیپرتاند... کە گەییمە ئاستی گوتم:

- ماندوو نەبی وەستا سەعید...

سەری هەڵبڕی و بە تۆپزی پشتی چەمیوی ڕاست کردەوە، دەستە لەرزۆکەکەی کرد بە سێبەر بۆ چاوەکانی. بەقوڕگی پڕ لەگریانەوە گوتی:

- ئەمە تۆی کوڕم! بیستت ڕۆڵە، تۆش بیستت مەمۆ.. بزانە بەم ئاخری پیرییە چیم بەسەر هات! چۆن بووم بە گەپجاری ئاشناو بێگانە.
- چی بووە وەستا سەعید خێرە!

بە لێوە لەرزێ و بە دەنگی بەرز وەکو ئەوەی بیەوێ بەزینی خۆی بە هەموو کەسێك ڕابگەیەنێ گوتی:

- کەزی شۆڕ! کەزی شۆڕیان ڕفاند.. ڕەدوو کەوت.. ئاخری دەستی خۆی وەشاند.

لە دڵی خۆدا بۆ قسەیەك دەگەڕام بیکەم، هەر چیم کردو کۆشا هیچم بۆ نەهات. مات و بێدەنگ لە بەردەمیا وەستام. سەراپای بەنیگا دابێژتم. هەناسەیەکی پڕ هەسرەتی هەڵکێشا، وەك ئەوەی بڵێ: بریا لە سونحی تۆدابام، جا با ئەوجا کەزی شۆڕ ڕەدوو کەوتبا، بزانە لە بنی عێزیشابا پەیدام نەدەکردەوە.. بەڵام هەیهات.. خۆزی لە دنیادا پیری نەبا.. پەککو لەو حەیاچوونە، پیاو ژنی بڕفێنرێ! بە خودای مردنی چاترە.

کەزی شۆڕ، کۆرپە کیژێکی کەڵەگەتی بە داروباری تەڕو بڕ بوو، چاوانی پرشنگدار، دەم و لێوی ئەستوور، ڕوومەتە خڕەکانی کە جار جار دەکەوتنە بەر سێبەری بسکە شۆڕەکەی دەتگوت سێوە لاسورەن و لە سێبەری گەڵای سەوزو پڕ بۆندا ماتەیان داوە، لەرەی مەمکە قوتەکانی مێیاتییەکی ڕەسەن و حەزو ورووژێنیان لێ هەڵدەقولا.... نازانم وەستا سەعید بە چ فێڵ و دەهۆیەك هێنابوویەوە ڕەداو خواستبووی!

منیش هەر چۆنێك بوایە دەبوو قسەیەك بدۆزمەوە و تۆزێ دڵی بدەمەوە، هەر هات بە زارماو گوتم:

- دە گوێی مەدەیێ وەستا سەعید، کەنگرو قوماش نابنە وێڵداش! کەی باری خوار گەییوەتە جێ؟!

دەمم سوتا ئەو قسەیەم کرد، کابرا دەهری بوو، چاوە پروشکەکانی کرانەوە.. دەستە لەرزۆکەکانی خستەسەر گۆچانەکەی و کەوتە لەرزین.. قەدەرێ بەو دەقەوە مایەوە، ئەوجا بە دەنگێکی نووساوی گازاندە ئامێزەوە گوتی:

- تۆش... تۆش کەرانباوگاوی باوەحیز تۆش...

بە دەم تۆش —تۆشەوە بێ دۆعا خوازی نشێو بۆوە.

★ ★

پیر نەبووم، نەخێر پیر نەبووم، سی و یەك ساڵ پیر نییە، بەڵام هەستم دەکرد لە ناوەوە دەتەپم، گەلێ لە وەستا سەعید بێ کەڵك ترم، کەچی بە دەستی خۆم نەبوو، مەیلم دەچووە سەر ئەو کچە تیوەو کەیفم پێ دەهات، نازانم چ سیحرێك بوو، تەنیایی بوو، بێ هاوسۆزی بوو! چی بوو؟ موگناتیسەکە بوو!...

چەن لێی نزیك دەبوومەوە پتر ترسم لێ دەنیشت، ژن لە بەرچاوم دەبوو بە ئەسپی تۆڕو تۆسن کلکی کلافە دەکرد، دەیدایە چوار ناڵە، گەردەلوولی لە دواوە هەڵدەستا، یاڵە بژەکەی بەدەم باوە دەکەوتە سەما، فیشکەی کەپوی سەعاتە ڕێیە دەڕۆیی. گەردنی زرافی هێندەی دی قوت دەگرت، ماسولکەکانی

لاتەڕاف و سەر سینگ و چوارپەلی باریکی، تورت و توند. یەك یەك دەمارەكانی بژمێرە.. رەش سوارێكی هەڵگرتووەو مەگەر هەر خوا بزانێ لە كوێ دەیدا بەزەوی داو هەپرون بە هەپرون دەبێ... كێ ئەو ئەسپە تۆڕو سەر شێتە كەوی دەكاتەوە!

لەگەڵ ئەو هەموو ترسەشدا هەر مەیلم دەچووە سەری، هەستم دەكرد لێوەی نزیكم، بە زمانێ دەدوێ نزیكە لە زمانی من. هەستم دەكرد لەگەڵ ئەودا زمانم دەپژێ، قسەكانم گومرگ ناكەم، وشەكانم تەراشكاری ناكەم، بیرەكانم رتوش ناكەم. كە لە كارەكانی دەبووەوە، ئەلبومە بچوكەكەی دەردێناو بەكاوەخۆ پەڕەكانی هەڵدەداوەو بە دیقەت تەماشای دەكرد، هەر چەند ئەم كارەی زۆر دەكرد، بەڵام هەموو جارێك هێند بە وردی سەرنجی دەدا دەتگوت یەكەم جارە دەیبینێ. لە چاوی دوور دەخستەوە، نزیكی دەخستەوە، وەكو بە چاوی كڕیار بڕوانێتە شتێك و بۆ بچووكترین خەوشی بگەڕێ.. جار جار دەیدایە بەر روناكی پەنجەرەكە.

رۆژێك چەشنی منداڵێكی لاسار پرم دایێ و لە دەستیم راڕفاند. تورە نەبوو! مەنگ و هێمن، كەم و زۆر خۆی شێلو نەكرد، بە پێچەوانەوە بزەیەكی گەش سەراپای دەموچاوی داگرت، لە تۆ وایە منداڵێكی ساوایە و بە دەم فریشتەوە پێدەكەنێ، بزە نەبوو، جۆرە سەمایەكی سیحراوی بوو! هەستم بە جۆرە پەشیمانییەكی بەلەزەت دەكرد، بەڵام پاش چی! فزوڵیەت زاڵ بوو بەسەرما. كەوتمە هەڵدانەوەی پەڕەكان، بریتی بوون لەكۆمەڵێ سكێچ، تابلۆو پۆرترێت،شتاقیان چوار چێوەی لەدەورا نەكێشرابوو! جۆرە راشكاویی و جورئەتێكی سەیرم تێدا بەدی كردن، زادەی هاندەرێكی راستگۆ بوون، خەت، رەنگ، سێبەرو روناكی لە ناوەوە تیشكیان دەهاویشت و ئوخژنێكی ئاڵۆزیان بەناخ دەبەخشی. تابلۆكان بێباكانە بینەریان دەدوان. دوور لە هەموو گومرگ و باجێكی كۆمەڵایەتی گوزارشتیان لەخۆدەكرد. هێماو رەمز لە ژیان گەشتر بەرجەستە دەبوون. ئەوەی لە هەموویان پتر رایگرتم و ئالكایە سەرنجمەوە تابلۆیەك بوو بە ناوی "بێهودەیی"، ئەسپێكی بێ سەر لە گەرمەی چوار ناڵەدا بوو. باوەڕ بكە گەر بە دیقەت گوێت هەڵخستبا فیشكە فیشكی هەناسەیت دەژنەوت، جوان زەینت بدایە، چەخماخەی سمە چكۆلەكانیت دەدی كە لە عاردی هەڵدەسا. چوار پەل باریك، سینگ پان، ماسولكەكانی لاتەڕاف سەرسینگ و بەر گەردنی زراڤی توندو تورت، لە غاردانێكا بوو ئەمما غاردان! لە تۆ وایە هەرگیز ماندوو نابێ و پەكی ناكەوێ، بەڵام مەخابن كە تۆزێ لێی رادەمای خێرا ئەوەت بە خەیاڵدا دەهات كە نازانێ بۆ غاردەدا. یا ترسێكی نادیار بەو جۆرە تاوی پێ دەدا!..

- .. ترسنۆك هەر لاقی لە بیرن.

كە منداڵ بووین و دەچووینە شەڕە گەڕەكان، سەر دەستەكانمان بۆوەی زاتمان وەبەر بنێن و لە شەڕ هەڵنەیەین وایان پێ دەگوتین.

★ ★

كە تابلۆكەم بینی موچوڕكێكم پێدا هات، ناخم هاتە لەرزین. دەتگوت بوومەلەرزەیەك لێی داوەو دوا قوژبنی ئاوەدانی دەتەپێنێ و نوغرۆی دەكا. بووم بە كەلاوەیەكی چۆڵ و هۆڵ، كپ و خامۆش، خامۆشییەكی ئەبەدی باڵی بەسەر ناخما كێشا. رقم لە بێ دەسەلاتی خۆم دەبووەوە، بووم بە

ئەسپەکەی "پەری" و بێهودە غارم دەدا. زۆری نەمابوو کۆنترۆڵی خۆم لە دەست بدەم. ئەلبومەکەم لێك ناو دامەوە دەستی. تۆزێ دامام، پاشان گوتم:

- باشە بۆ پێشانگایەك بۆ ئەم تابلۆیانە ناکەیەوە؟
- بڵێم چی! ئەم تابلۆیانە زۆر تایبەتین، هەر بۆ خۆمم دروست کردوون. حەز ناکەم کەس بکەم بە شەریکی ئەو ساتە تایبەتیانەم، ئەمە جگە لەوەی هەست دەکەم کۆمەڵێ ساتی وەستاون و چ بزاڤێکی پێ دەستەمۆ نەکراوە، چونکە ناخ گەلێك خێرایەو چەشنی جیوە وەستانی بۆ نییە، هونەر ساتە خێراو زندووەکان رام نەکا نەمری بەدەست ناهێنێ.
- جا چ قەیدیە، خۆ زۆربەی هونەرە رەسەنەکان لە شتە تایبەتیەکانەوە دەست پێ دەکەن.
- راستە، بەڵام نامەوێ چ کەسێك بکەم بە شەریکی ساتە تایبەتیەکانم، بە تایبەتی ئەم ساتانەی من کە وەستاون وەستاو..
- تێ ناگەم!
- مەبەستم ئەوەیە کە ناخ چەشنی جیوە وەستانی بۆ نییە.. تەنیا بەهرەمەندانی گەورە ئەو ساتە زیندوانە دەناسن و لێی نزیك دەبنەوە. هەستم دەکرد چین چین دەڕوخێم، هەرەس دێنم! کەوتوومەتە حاڵی مردن و خوا خوامە راهیبێك بێتە سەرم بەر لە مردن هەموو ئیعترافێکی بۆ بکەم و بە ئاسوودەیی سەر بنێمەوە. هەر خۆم بە خۆم دەڵێم: جا تۆ راهیبت بۆ چیە! ئیعتراف بۆ خۆت بکە.. گوایە راهیبی بەستەزمان چی لە تۆ تێ دەگا! خۆ چاکیش دەزانی لەوەتەی بەشەر هەیە نە لەیەك دی تێگەیشتوون و نە لە یەکتریش تێ دەگەن. ئیدی چیت لە راهیبی بەستەزمان گەرەکە! قابیلە لەخۆت زیاترت بناسێ! پسوولەی بە هەشتت دەداتێ! باری لەشت سووك دەکا! جەنازەکەی هابیلت لە کۆڵ دادەگرێ! ترحێو... دە بە راشکاوی بڵێ ژیانم بێهودەیە و هەوڵی هەمان غاردانی ئەسپەکەی ((پەری)یەو بەس.

هەستام، بێزارو بێ تاقەت، پەریم بەجێ هێشت. دەترسام. ئەم ئەسپە خاوەن تۆپیوە بوو بە نووسنەك و بە بەرۆکی هزرو بیرمەوەو نووسا.

-... ئەم ساتانەی من وەستاون، چ بزاڤێکی ناخی پێ دەستەخۆ نەکراوە.. ناخ عەینی جیوەیە..

لەبەر خۆوە دەمگوت: راست دەکەی پەری، کێ پەی بەم ناخە دۆزەخەی من دەبا، کێ ئەم دەردە لەبری من هەڵدەگرێ. دەمەوێ لەگەڵیا رابێم، کەچی بێ فایدەیە، دەستەمۆ نابێ و نابێ، بە خودای مردن لە هەموو شت چاترە. تۆ بڵێی ئەوساش هەر دەست بەردارت نەبن!.

- ... مێشکی تێك چووە.

پێ دەچوو ئەویش بیەوێ لێم نزیك بێتەوە، رەنگە واش نەبێ. جا با نزیکیش بێتەوە چی لەمن دەست دەکەوێ! چ قەیدیە خەونە و دەیبنێ، گوایە رێی خەون دیتنیشی لێدەگرێ! نە ء، با خەون بدینێ، خەونی دۆنکیشۆتانەو گەورەتریش، ترسم لە خەون دیتنەکەی نیە، تا حەز دەکا با خەون بدینێ، ترسی هەرە گەورەم لە بێدار بونەوەکەیەتی... خۆ هەر بێداریش دەبێتەوە، هەنگێنێ ریسەکەی من دەبێتەوە بە خوری... بێداری وایە...

- ... سەر بێ سەرێشە نابێ!

دایکم خوا عافوی کا لەگەڵ مردووی حازری و گوێدێرا، هەر کە گیرۆدەی ئاستەنگێك با وای دەگوت.
نازانم ئەو کچەتیوە خۆشی بەکوێما چووە! چی ئەو؟! یا مـن خۆشـیم بـە کـوێی ئـەودا چـووە! ئـەو رۆژە هەر کە هاتمە ماڵێ، چوومە بەر ئاوێنـە تـۆز گرتۆکـەو بـۆ یەکـەمجار بـە دیقـەت تەماشـای خـۆمم کـرد. دەتگوت تەماشای کەسێکی غـەریب دەکـەم: بـاڵا بـەرز، نـاو شـان پـان، لێـو ئەسـتوور، کـەمێك شـۆڕ، چـاو سەوزو نیگا غەریب، لەبەر خۆمەوە گوتم: غەریباو غەریب کـەوتووین. چ شـتێك لـە ئـارادا نیـە غـەیرەز غوربەت، غوربەت وا لێکمان نزیك دەکاتەوە. ئاخری خێر بێ، دەبـێ کۆتـایی بـەم بەزمـە بێـنم، کـەمێك سەبرم لێ بگرە، بەسە تاقەتم چوو، چیدی هەڵناکەم، هەرچی دەکەم رانایەم و نایەم، دەبێ کۆتـایی بـەم بەزمە بێنم.
ئێسـتا، ئـا ئێسـتا ژوورەکـەم فـت، خـۆمم و نـاخم، وام لـە نـاخی ناخمـا، سـەرگەردان و حەپەسـاو، سـام گرتوومی و وەکو شەوکوێرێکی بێ تاقەت لەپ دەکوتم، بۆ خۆم دەگـەڕێم. ژاوە ژاوێـك وەك چـۆن شـەوبا بە گڤ و هۆڕ خۆی بە نێو لق و پۆپی دەوەنەجاڕ و درەخـتی بنـاری چیایـەکی بـێ نـازدا دەکـاو فیزاحـی دووری ژنانی کۆست کەوتوو وەبـیر دێنێتـەوە، ئـاوا لـە دەرگـای بیسـتنم دەدا، مـەلول و دامـاو چـاوەڕوانە دەرگای لێ بکرێتەوەو ئەویش خۆی لەم دۆزەخەی ناخما بنێژێ. نا هـەقی نییـە، دۆزەخـەو هـاوار دەکـا: هل من مزید! هەموو شتێك لەم دۆزەخەدا بە گۆترەکارییە.
رابـردوو وەك باڵندەیـەکی کـوێری ترسـاوی پـەلاماری پشیلەیەکی برسـی، کوێرانـە دێ و تـەپ خـۆی بـە ئێستادا دەکێشێ:
رۆژێکی دییە. چوومە لای پەری، سەری قەرەباڵغ بوو، خەڵکی دەوریان دابوو، یـەك یـەك کارەکـانی رایـی کـردن و بـە رێـی کـردن.. سـەری هـەڵبڕی، خێـر هـاتنی کـردم... پـێ دەچـوو بیـەوێ سـەری قسـەیەك دامەزرێنێ. موراجعێك بە هانکە هانك وەژوور کەوت، کۆمەڵێ ئەوراقی پێ بوو:
- خوشکێ ئەمە لای تۆیە؟!
بزەیەکی سیحراوی سیمای داگرت، بزەیەك خەریك بوو ببێ بە قاقاو لە ژوورەکەدا دەنگ بداتەوە.
- بەڵێ، تەواو پاشان خۆمان جوابت لێ دەگێڕینەوە..
کوڕەکە بەخۆشحاڵییەوە رۆیی، هێشتا ماکی زەردەخەنەکە بە روویییەوە مابوو کە گوتی:
- دەزانـی بـۆ پێکـەنینم هـات. بـە وشـەی خوشـکێ. بیرمـە پـۆلی چـواری دانشـگا بـووم، بـە پێـنج شەممەو جومعە هاتبوومەوە، دەمەو عەسری جومعە ویستم بگەڕێمەوە، بابم تا گـەراج لەگـەڵم هات، وەختێ سـواری ئۆتۆمبێـل بـووم، بـابم لەگـەڵما سـەرکەوتە سـەرێ، یـەك جێگـا مـابوو، لـە تەنیشت کوڕێکەوە بوو.. بابم بە نەدڵییەوە گوتی:
- لەوێ دانیشە، ئەویش وەکو براتە!
پێکەنین گرتمی، پێم شەرم نەبا لە قاقای پێکەنینم دەدا. لە دڵی خۆدا گوتم: بـابم چـەند بەسـتەزمانە، پاشان وەك بڵێی ژیـوان بوومـەوە گـوتم، نـە ء، خـۆی هەڵدەخەڵـەتێنێ و وادەزانـێ بـەو قسـەیە شمشـێری عیفەتی لە نێوانمانا دانـا... تـۆ بڵێـی ئـەو حەقیقەتـە سـادەیە نـەزانێ کـە هـەموو مێینەیـەك نێربـازەو هـەموو نێرینەیـەك مـێ بـازە! یـا تـۆ بڵێـی ئـەو رەفتـارە ئاسـایی و سروشـتییە لـە داوێنپیسـی جیـا

نەكاتەوە!!... بە هەر حالّ ئەو شمشێری عیفەتی خۆی داناو بە دڵخۆشییەوە دابەزی، تـا ئوتۆمبیلەكـەش لە چاو ون بوو هەر سەیری دەكرد.

چەپكێك لە قژە خاوەكەی بەسەر هەنیەیدا بەر بووەوە، بە نازێكەوە لایدا. تۆزێ داما، پاشان گوتی:

- ئەرێ مەمۆ تۆ هیچت دەربارەی من نەبیستووە؟!

پێ دەچوو بیەوێ بێ پەردە و بە راشكاوی قسە بكـا، خـۆمم وەكـو راهیبێكـی رەشـپۆش هاتـە بەرچـاو و ئینسانێك لە حالّی مردنەو دەیەوێ هەموو ئیعترافێكم بۆ بكـا... زۆر لـە ئـیعتراف دەترسـم!! یـا دەیـەوێ ئاقلانه تێم بگەیەنێ ئەگەر شتێكت لە خەیاڵە ئەوا من ئەمەم و ئیدی خۆت سەرپشكی.

- نامەوێ كەس بكەم بە شەریكی ئەو ساتە تایبەتیانەم...

جا با ئەو قسەیەشی كردبێ چ قەیدییـە، خـۆ هـەر كەسـێ بگـری چـەندین كەسـی جیـاواز و ناتـەبای لـە ناخی خۆیدا حەشار داوە.. كە لە ئـیعتراف دەترسـم! رەنگـە هـەر لەبـەر ئـەوەش بـێ كـە هێنـدەم رق لـە راهیبانە. ئاخر بە چ هەقێك یا بە ناوی كێوە خۆ دەكەن بە شایەت بەسەر خەڵكەوە... وەكو یـەكێك لـە خەونێكی ناخۆش و بە سام راپەڕێ، لە پڕ گوتم:

- نەخێر..

پێ نەدەچوو باوەڕ بكا، بەڵام وا دیار بوو درۆ و راسـتی قسـەكەی مـنی بـەلاوە گـرینگ نـەبێ و سـوور بـێ لەسەر ئیعترافی خۆی... پێ دەچوو بیەوێ سنوورێ بۆ ئەو پێوەندییە ئاڵۆزەی نێوانمـان دابـنێ و یـەكلای بكاتەوەو پێم بڵێ: هی من بە یا هێمن بە... فەتح كردنـی ئـافرەت كـارێكی ئەسـتەمە، بـە هـەموو كـەس فەتح ناكرێ. یـا لەشـكرە ماندووەكـەت بكشـێنەوەو بـە حورمـەتی خۆتـەوە دانیشـە، یـا مەردانـە پـەلامار بدەو ئاڵای سەركەوتن هەڵكە، ئەم باری نە جەنگ و نە ئاشتییە بەلادا بخە...

نیگای بڕییە بەردەم خۆی، قامكە باریك و سپییەكانی بەبێ نەزمی دەدا بەسەر مێزەكـەدا، وەكـو یـەكێك خۆی بدوێنێ، بە كاوەخۆ لەسەری رۆیی:

- ... كە هەوەڵ جار تۆم بینی دڵم داخورپا، وامزانـی ئـەوی... هـەر دەڵێـی سـێوێكن و كـراون بـە دوو لەتەوە. ئەگەر ناوەكانتان جیا نەبوایە دەمگوت ئەوی.

نازانم ئەوی لە مندا یامنی لەودا دەبینی، ئەوی كرد بە مەراقم... گوتم: ئەو كێیە؟!

- كاكل... باش بوو شووم پێ نەكرد، دەنا وا نەبوایە دەبوو ئێستا چەشنی مریشكە كڕ، بـە درقـە درق رەوێڵەم وەدووی خۆم خستباو ئەم زبڵدان و ئەو زبڵدانم پێ كردبان.

- بۆ؟!

- مرد، دایكی كوشتی.

- دایكی؟!

ئـا، لێـرە نـەقڵ بـوو، ژنـی هێنـا، رۆژێ دەچـێتە سـەفەرێكی سـێ رۆژە... شـەوی دووەم درەنگـانێ دەگەڕێتەوە، دڵی نایەت دایكی خەبەر بكاتەوە، دەچێ لە پـاڵ ژنەكەیـدا دەنـوێ. شـەوێ دایكـی خەبـەری دەبێتەوە، بە چاوی خەواڵووەوە پڕ دەداتە خەنجەرو كوڕەكەی ئەنجن ئەنجن دەكا. پاشـان بـۆ خـۆی شـێت دەبێ و دەكەوێتە كوچەو كۆڵانـان. دەڵێـن لـەو رۆژەوە جلێكـی سـەراپا سـووری پۆشـیوە، لـە بـەیانێوە تـا

ئێوارێ لەبەر گەراجدا دەوەستێ و چاوەڕوانە کاکل بێتەوە.. دەڵێن کە شۆفێرێ لێی دەپرسێ: بۆ کوێ دەچێ؟ توڕە دەبێ و دەڵێ:

- بۆ هیچ کوێ، چاوەڕوانی کاکل-م، ئەدی نازانی ئەمڕۆ دێتەوە!

سەری هەڵبڕی، تەماشەیەکی کردم، وەك بیەوێ کاردانەوەی قسەکانی لە سیمامدا بخوێنێتەوە. بەبێ مەیلی و ساردییەکی دەستکردەوە گوتم:

- ئەدی بۆ شوت پێ نەکرد؟

- پەیوەندییەکی زۆر تۆخمان لە بەینا بوو، دەمزانی یەکدی هەڵدەخەڵەتێنین و... کەچی هەردووکمان رازی بووین. زۆر کەسیش بەم پەیوەندییەمانی دەزانی. ئیدی ئەمە بوو بە داستانی سەر زاران و ... هەوەڵجار، زۆر بێ پەردەو بە راشکاوی گوتی:

- پەری، حەز دەکەم میوانداریيەکت بکەم...

... زۆرم لەبەر گران بوو، تەزوویەکی ساردم پێدا هات، هەستم کرد غروور و گەورەییم پێشێل دەکا. هەرچیم کرد بە گژیا بچمەوە نەمتوانی. رەنگە نا هەقم نەبووبێ. لەوەیە هەر کیژێکی دی لە جێی من با، نەیتوانی با بە گژ ئەو هەموو قۆزییەدا بچێ.. کەوتمە خۆ دواندن: چی بووە، کابرا هیچ هەڵەیەکی نەکردووە، میوانداریم دەکا... پێم گوت: خەون دەبینی. گوتی: چ قەیدییە، رێگەی خەون دیتن دەگیرێ!.

ساڵێکی تەواومان پێکەوە گوزەراند. رۆژێك گوتم: بۆ ئەم پێوەندییە نەکەین بەڕاست؟! گوتی: هەردووکمان جارێ لە تۆغیانی تەمەنداین و باوەڕ ناکەم ئیلتزاماتی هاوسەریمان پێ رابگیرێ.

دەمویست پاشەکشێ بکەم، بەڵام هەرچیم کرد دەرەقەتی خۆم نەدەهاتم، ئیدی ئەو ئاقڵ بوو و منیش ....

پەنجە باریکەکانی لەسەر مێزەکەی بەردەمی کەوتبوونە سەما.. تەماشەیەکی کردم، پێ دەچوو هێشتا کۆمەڵێ رازی وەبیر بێ. گوتم:

- ئەدی ئێستا چ دەڵێی؟

- شوو سترە، دڵنیایی دەرونی و سەنگی کۆمەڵایەتی بە ژن دەبەخشێ.

- ئەدی ئەوسا بۆ وات نەدەگوت؟!

- نازانم... پێوندی نێوان کوڕو کچ عەینی ئەسپە، بەر لە سوار بوون شتێکە، کە سوار دەبی شتێکی دییە، کە دادەبەزی شتێکی سێیەمە.

لە دڵی خۆدا گوتم: ئەسپ، ئەسپ. ئەم کچەتیوە چۆن بە ئەسپەوە گرتوویەتی. تابلۆکانی، قسەکانی... مەمۆ فریای خۆت بکەوە، خێراکە...

سەرم خستە نێو هەردوو لەپم، گوشیم، بە راستی گوشیم، لە پڕ سەرم هەڵبڕی و گوتم:

- زۆرم قین لە ئەسپی دەستەمۆیە، بە منداڵیش هەر ئەسپی یەکەناسم خۆش دەویست.

هەستام بڕۆم، نیگایەکی پڕ لە گازاندەی کردم، وەك بیەوێ بڵێ: وام لێ رانەدەبینی، ئەدی پێشینان نەیان گوتووە: ماین ئەو ماینەیە لە ژێر خۆما نەلەنگێ!!

ئێستا، ئا ئێستا وام له ناخی ناخما، سەرگەردان و حەپەساو، سام گرتوومی، وەکو شەو کوێرێکی بێ تاقەت لەپ دەکوتم، بۆ خۆم دەگەڕێم!! لەم دۆزەخەدا هەموو شتێك بە گۆترەکارییە، تەنانەت ژیان، ژیان بە هەموو لایەنێکیەوە بە گۆترەیە، مەرگ بە گۆترەیە... ژیان!! ژیان ئاوێنەیەکی ئەفسوناوی چاو خەڵەتێنە، خۆ ئەم خەڵکەش بەچاو بیر دەکەونەوە. تف لە ئاوێنە، لە چاو، سەیرە! کە دیقەتیان دەدەی لێکدی دەچن! بە جووتە تیرەی بەشەریان بە فەتارەت داوە... ئاخ گۆترەکاری! گۆترەیە گۆترە، هەموو شت ئا لێرەدا، لەم شارە نەفرەت لێکراوەدا، لەم شارە سەخیفەدا، ئا لەم جانەوەرستانەدا لەم رۆژهەڵاتە دۆزەخەدا، لە منا، لە ناخی منا، هەر گۆترەیە. دەبی بە فریشتە، جەلاد، راوچی، نێچیر، چاك، خراپ، گومناو، بەدناو، نێودار، دەسەڵاتدار، بێ دەسەڵات، کونەپەپو، شۆڕە سواری چارەنووس ساز، دەم راست، دەم سپی، خوێڕی، بەڕەڵلا، بەهەشت، دۆزەخ، دەبی بە پێشمەرگە، بە جاش، بە جاشمەرگە... دەبی بە هەر هەموو ئەمانەو شتی تریش... ئەوجاش بە گۆترە!!.

ئێستا، ئا ئێستا وام لە ناخی ناخما، شەو تێکەڵی باران و باران تێکەڵی شەو بووە، تاریکی چەشنی خێوێکی رەش رەش بەرەو دوا کەڵێنی خۆم و ناخم دەخزێ.. دەترسم، دەترسم، بەسە لەوەی پتر هەڵناکەم. لەگەڵ خەمە گەورەکەمدا ناسازێم. ژیان ئەسپە، بەر لەوەی سواری بی یەکجار تەماح بزوێنە، کە سواری دەبی تا حەزکەی کوێرەوەری و مەشەقەت و ترسە. کە سوار بووی چ مجامەلەیەك نامێنێ، دابەزین نییە، گەڕانەوە نییە، ژیوان بوونەوە نییە، پیاوبەو خێرا خۆت بگەیەنە بەر دەرکەی مەرگ و با فریات بکەوێ.

ئێستا لە کتێبە شڕو تۆز گرتووەکانم نزیك دەبمەوە، دەست دەگەیەنمە پشتیان، دەمانچەکەم دەردێنم، دەڵێی زالوی رەشە، سواری دەکەم، لوولەکەی دەخەمە سەر لاجانگم، هاوار دەکەم: پەری من دەمێکە خەسیوم، باوەڕ بکە پەتکە رزیوێکم لەناو لنگدایەو هیچی دی، کلکێکی بێ خێرەو کەوتووەتە پێشەوە. خۆزگەم بەو مەرگەی کاکل، مەرگ بۆ من ئەوپەڕی بەختەوەرییە.

ئێستا من و ناخم و دەمانچەکەمین. تاریکی چەشنی دێوێکی رەش رەش بەرەو دوا کەڵێنی خۆم و ناخم دەخزێ . دەترسم، دەترسم، خۆزگەم بەو مەرگەی کاکل.

- ... دەبی بەهەر هەموو ئەمانەو شتی تریش.. ئەوجاش بە گۆترە.

دە تا زارت دەگرێ جرتێکی دوورو درێژی بۆ لێدە، ئەمما جرتـــــ، جرتێ لە هەموو شارا دەنگ بداتەوە، ئەوجا چ دەبێ با ببێ ئەم ژیانی گۆترەکارییە ئەسپە، ئەسپێکی سەرکێش، سەری خۆی هەڵگرتووەو رەش سوارێك بە گۆترە خۆی بەسەر پشتیەوە قەرساندووە، کوڕم دەوێ زار هەڵێنێ و بڵێ: بابە ئەوە سوار نییە نە، ئەوە قەل پیاوێکەو ئەسپ هەڵیگرتووە.

دە، دەی. دەستت بچێتە خۆ، با مەرگی تۆش سووکە گەرمییەك بەم بازاڕی گۆترەکارییە بدات.

ئێستا، هەر ئێستا خۆم و ناخم فت دەبین، دەمانچەکەش با ببێ بە دەسکە گوڵی ئێوە.

1989

کەحلان

هەموو دنیا بۆم بڵێ بەگوێم دا ناچێ و هەر بەڕاستی دەزانم. جا چ هەقم بەسەر ئێوەوەیە! نەخێر داستانێکی راستەقینەیە. داپیرەم لەبری جارێ چەند جارێکی بۆ گێڕاومەتەوە. داپیرەم درۆزن نەبوو چونکە ترسنۆك نەبوو، ئازاد بوو، تەنێ مرۆڤی نا ئازاد درۆزنن، دەنا کێ دیویەتی مرۆڤی ئازاد درۆیان بکا! زۆر چاکم لە بیرە، وا دەزانم ئێستایە: دوا گێڕانەوەی ئەو کاتە بوو کە من تەمەنم 16- 17 ساڵان بوو. شەوێکی تۆقی زستان بوو. لە دەرس و دەور تەواو بووم. چووم بۆ ژوورەکەی نەنکم، بەتەنیا دانیشتبوو، چاوی بڕیبووە سۆپاکەی بەردەمی و تەزبیحە سەدو یەك دەنکییەکەی لە نێو هەردوو قامکی شایەتمان و کەڵەیدا دەنك دەنك بە دیوی چەپدا ئاوا دەکرد. کە لێم پرسی:

- داپیرە ئەوە بۆ بە دیوی چەپداهەڵی دەسوڕێنی؟! دەیگوت:
- خێری زیاترە کوڕم.

جا نازانم، ئێستاش نازانم بۆ وای دەگوت! دەنکەکانی تەزبیحەکە بە شێوەیەکی یەکجار سەیر خۆی بە نیگام دەسپارد. وام دەهاتنە بەرچاو کە ریزە رێبوارێکن و ورد ورد بە هەورازێکدا هەڵدەگەڕان. یەکەمیان دەگەییە ملەی هەورازەکە، هەڵوەستەیەکی دەکرد، دەستی دەکرد بە چەتر بۆ چاوی، بە وردی زەینی بەردەم خۆی دەدا. ئەوجا دەکەوتە نەدیوی و لە چاو ون دەبوو. لەگەڵ ئاودیوبوونی ئەودا رێبوارێکی دی دەگەییە ملەکە. هەمان دیمەنی پێشوو لەبەر چاوم دووبارە دەبووەوە. لەگەڵ ئاوا بوونی هەر دەنکێکدا لێوی نەنکم بە ئاستەم دەبزووت. لە تۆ وایە دۆعای خێر بۆ رێبوارەکان دەکا! من دەمزانی نەنکم رێبواری زۆر خۆش دەویست، خۆی بە رێبواڕی لەم شارەدا گیرسابووەوە. پێ دەچوو. لە دڵی خۆدا خۆی بە رێبوارێکی رەوتەنی کاروانی ژیان بزانێ!

بێگەردی، پاکی و بێ ریایی هەموو دنیام لە سیمای نەنکم دا دەخوێندەوە. هەموو دنیاش بۆم بڵێ هەر وایە... ئێوە؟! کەیفی خۆتانە. من چ مەرامێکم بە ئێوە نییە. هەرچییەکیش دەربارەی نەنکم دەڵێن بەگوێمدا ناچێ و ناچێ. پیاو بن و گوێ مەگرن، ئەوە روحی نەنکمەو لە پێستی مندا دەدوێ. دە پیاوبن و گوێی لێ مەگرن. چی؟ دەتوانن؟! گرەوتان لەگەڵ دەکەم.. ها؟ لەسەر دەستێکم. نەخێر چ زیادە رۆییەکم نەکردوە، نەنکم ژانی مرۆڤی بە کۆڵیا دابو، کوچە بە کوچە گەڕەك بە گەڕەك، گوند بە گوند لەگەڵ خۆیدا دەیگێڕا، کەیفی خۆتانە، جا هەر پێبکەنن. چی؟ رقم هەڵمەسێنن، با نەڵێم ئەرێ وەڵڵا فەیلەسوف بوو و ئەولاتریش! چما فەلسەفە چییە؟ ئێستاش بیرمە کە شەوێك چۆنی ئامۆژگاری دەکردم. هەڵبەتە من ناتوانم دەقاو دەق ئەو زمانو وشانە بەکار بێنم کە ئەو پێی دەدوا، بیرم نەماون، قسەکانی ئەو بە زمانی خۆم دەگێڕمەوە: گیروگرفتی ئەو تیرەی بەشەرە ئەوە نییە کە ژیان ناناسن، بەڵکو ئەوەیە کە شتێك بە ژیان دەزانن فڕی بە مەملەکەتی ژیانەوە نییە.. ئەوەتا لەبری پابەند و دڵبەندی ژیان بن، بوون بە یەخسیر و بەندی ژیان. لەبری خۆ لە ژیان هەڵکێشن، و سڵی روحیان

دەربکەن و بار سووك و سەر سەلامەت بێنە دەرێ، تێیدا بۆگەن دەکەن، دەخنکێن! نای زانن نا. ژیان ئەوە نییە. نە، ژیان کردەیەکی ئینسانییە: کردەیەکە کە ئینسان بوونی ئینسان قوولّ دەکاتەوەو دەیچەسپێنێ. هەر کاکەو نیخەنیخ لە کۆلّی تەماع نەویوەو برِۆ... وا دەزانن مردن هەلّگیراوە. ئەو تەماعکارییە ئینسان لە ئینسانیەت دەخا..

جا توخوا ئەمە چتۆ قسەیەکە! گەر فەلسەفەش نەبێ چی وای لە قسەی فەیلەسوفان نەگەرِاوەتەوە!.

★ ★

کە وەژوور کەوتم، هەستم کرد سێبەری نارِەحەتی و نیگەرانی کەوتبووە سەر سیمای. ناوە ناوە دلّۆپە فرمێسك وەکو دانەی مرواری لە گۆشەی چاوە رەشەکانیەوە بەرەو خوارێ دەخزی. زۆر جار داپیرەم بەو حالّەوە دەبینی. ئافرەتێکی یەکجار هەست ناسك بوو. رەنگە زۆر کەم هەستی بە تەنیایی کردبێ، هەموو شتێ بەلای ئەوەوە روحی هەبوو.زمانی قسەکردنی هەبوو: دار، بەرد، گیاندار و بێ گیان... هەموو شتێکی دەکرد بە هاودەمی خۆی. نەمویست ئەو جیهانە تایبەتییەی لێ بشلّەقێنم. بە ئەسپایی لە ژوورەکە وەدەر کەوتم، بە تەنێ لە هۆلّەکە دانیشتم. بیرم لە نەنکم دەکردەوە، پیرەژنێکی سەیرە، بۆ هەندێ جار دەگری! بەزەیی بە خۆدا دێتەوە؟! باوەرِ ناکەم، باوەرِ ناکەم، لە ژیانی خۆی نارِازی نەبوو، بە خۆی دەیگووت: ژیان بە دەردەسەری و ناخۆشییەوە بەندە، دەنا تامی نامێنێ، ناخۆشی هەوێنی خۆشییە، جارێکیان لێم پرسی:

- نەنە گولّناز ئەگەر ئێستا ببیتەوە بە منداڵێکی حەوت سالّان، دەتەوێ چۆن بژی؟

گوتی:

- لە ژیانی خۆم ژیوان نیم... هەمان رێگە دەگرم کە ئێستا گەیاندومییە ئێرە.

هەستام چوومەوە بۆ ژوورەکەی نەنکم، بە ئانقەست لە دەرکەم دا. سەری هەلّبرِی، گوتم:

- نەنە گیان...

- باوکم... تۆ بلّێ...

دیسان چیت بیر کەوتۆتەوە؟!

هەناسەیەکی قولّی هەلّکێشاو گوتی: کەس هێندەی هەلّۆ قەدری ژیان نازانێ. دەزانی چ دەکا؟! تا هێزی بزووتن لە لەشیا بێ. بێ باکانە دەژی، لە سەختترین کێودا هێلانە بۆ خۆی دەکا، کە پیر بوو، زانی دەبێ بە بار بەسەر ژیانەوە، هەموو هێزی خۆی کۆ دەکاتەوە و هەلّدەفرِێ، هەر بەرز دەبێتەوەو بەرز دەبێتەوە تا دەبێ بە خالّێکی بچووك بچووك بە بەرۆکی ئاسمانەوە، تەکانێکی دی دەداو لە قووڵایی ئاسماندا ون دەبێ، ئەوجا بالّەکانی دادەداتەوەو بە گورِ بەرەو خوار دەبێتەوەو لە شوێنێکدا دەکەوێ و هەپرِون بە هەپرِون دەبێ. ئا ئەمەیە ژیانی راستەقینە. بەو چارەنووسەش قایلە، چونکە خۆی هەلّی دەبژێرێ. بەلّام مرۆڤ کەمتر وایە. ئێمە لە گوندێکی زۆر دووردا دەژیاین، گوندەکەمان لە نێوان سێ چیای قوچدا بوو. لوتکەی چیاکان بە ئاستەم سەریان بۆ لای یەکدی خوار کردبووەوە، پێ دەچوو پەیمانی برایەتی بە یەکدی بدەن. چۆن؟! ئەدی مەعنای چی! چیاش قسان دەکا، تەبیعەت و شتەکانی ناو تەبیعەتیش زمانی خۆیان هەیە، من خۆم زۆر جار قسەم لەگەلّ چیادا کردووە، ئەگەر بنیادەم خۆی پاك و شیری پاك بێ بە ئاسانی لێی تێ دەگا! گوندەکەمان زۆر خۆش بوو، کە لە دوورەوە سەیرت

کردبا له تۆ وایه قەڵایەکی مەحکەم و قایمە، خەڵکی ئەو گوندە هەموومان، گەورەو بچووک، ژن و پیاو هەموو کارمان دەکرد، هەموو شتێکمان هەر هاوبەش بوو. شین و شایی... قەدری ژیانمان دەزانی، وەکو ئێوە نەبووین. کە پیاو سەیرتان دەکا بەزەیی پێتاندا دێتەوە، دەڵێی خۆڵ و دۆتان بەسەرا کراوە، ئێمە وا نەبووین، بۆ ژیان دەمردین، دەنا قەت تەمەنی من لە سەدەیەك تێنەدەپەڕی. نەماندەهێشت وەختمان بە فیڕۆ بچێ: هەموو شتێکمان لە کاتی خۆیدا دەکرد. شین بە وەعدی خۆی،شایی بە وەعدەی خۆ.. کێ هەبوو دڵدارو دلبەر نەبێ! شایی و زەماوەند هەر هەپرسە! رمبازێی ئەسپ سواران، وای کە خرمە خرمی سمی ئەسپەکان خۆش بوو. هەر کە جریدبازی دەستی پێ دەکرد، کیژان لە سەربانان دەوەستان و دڵداری خۆیان بەسەر دەکردەوە. کوڕگەلیش هێندەی دی با دەچووە کەوڵیان و ئەسپەکانیان تاو دەدا.. حیلەی ئەسپی حدود، کۆڕژنی ئەسپی شێ، نێسکەی ئەسپی کەحلان، ژیانیان بە بەر تەبیعەت دا دەکرد. دەزگیرانی هەر کیژێك پێشکەوتبا، ئیدی ئەو کیژە لە خۆشیاندا لە پێستی خۆی نەدەهێوری و تا بەیانی خەو نەدەچووە چاوی. شاسواری کوڕی سەعید خان یەکێك بوو لە سوارە چاکەکان.. خان و مسکێن لە نێو ئێمە دا نەبوو، سەعید خان هەر ناوی وابوو... شاسوار دەزگیرانی مرواری کیژی فاتم بێوەژن بوو. بەڕاستی مرواریش لێهاتوو بوو. لە جەنگ و ئەسپ سواریدا هیچی لە پیاو کەمتر نەبوو.. ئیدی بەم جۆرە بە شادی دەژیاین.

ئێوارانێك بەڵا دوور، لەو دەمەدا کە خۆر لە زەردە بوو، پاش ئەوەی کوڕو کیژی گوند لە رمبازی بوونەوەو هاتنەوە ناو گوند، لە دوورەوە ئەسپ سوارێکی بەلە باریکەی شپ و شۆڕ پەیدا بوو. لە سەربانەکان وێستاین تا ئەسپ سوارەکە گەییە نێو گوند. سڵاوی لە حازری کرد:

عەلەیکە سلاو

گوتی:

- ئەرێ کێ دەم سپی ئەم گوندەیە؟

گوتمان:

- هەر کەسێ تۆ دەتەوێ.. هەموومان.

ئەوجا شاسوار، مۆڵەتی لێ وەرگرتین و چووە پێشێ و گوتی:

- فەرموو براله چیت گەرەکە؟
- کاغەزێکم بۆ هێناون، بەڵکو وەڵامەکەیم دەدەنەوەو دەگەڕێمەوە. رێگام دوورە. جەنابی پاشا چاوەڕوانم دەکا.

خەڵکی لای ئێمە گاڵتەیان بە پاشاو پاشایەتی دەهات. چما کەس لە ئینسان پاشاترە! چما هەر بنیادەمێك پاشای خۆی نییە؟!.

میوانەکەمان بۆ دیوەخانی گوند برد. هەموو لێی خڕبووینەوە، خزمەتێکی چاکمان کرد. ها؟ ئەدی چۆن، میوان هەمیشە جێی سەرچاوانە. ئەوجا شاسوار کاغەزەکەی بۆ خوێندینەوە ((بۆ دەم راست و دانیشتوانی گوندی ئارام.

ئەو ساڵ، سەری حەوت ساڵە باج و خەراجتان بۆ شانشینی بیابان نەناردووە. ئەمەش بەپێی یاسای شانشینی بیابان یاخی بوونە، دیارە هەموو یاخییەك دەبێ دەمکوت و تەمێ بکرێ، جا ئەگەر بە خۆشی

خۆتان باج و خەراجی ئەم حەوت ساڵە دەنێرن ئەوا باشەو ئەم جارە دەتان بەخشم، ئەگینا خاکتـان بـە توورەکە دەبێژم.

ئیمزا: پاشای شانشینی بیابان))

هەموو خەڵکی گوند لەویٚ بـووین، تـەگبیرو راوێـژمان کـرد، کـەس قاییـل نـەبوو بـاج و خـەراج، تـۆ بڵـیٚ کەرانە بە پاشای بیابان بدریٚ، بە تەگبیری هەموومان غاغەزێکمان بۆ پاشای بیابان نـاردەوە: ((جـەنابی پاشا... ئێمە بۆ ژیان و سەربەستی خوڵقاوین، تەبیعەتی هەڵۆمان هەیـە. کـەنگیٚ زانیمـان دەبـین بـە بـار بەسـەر ژیانـەوە، خۆمـان لـە بڵندییـەوە هەڵـدەدێرین. حـەز بـە دۆسـتایەتی هـەموو بنیـادەم دۆسـتێك دەکەین و بە گڕ هـەموو بنیـادەمێکی تـەماعکاردا دەچـین. چ مـەرامێکمان پێـت نییـەو لـە هەڕەشـەکانت ناترسـین. دڵنیابـە ئـەو کیسـانەی بـۆ بـاج و خـەراجی گونـدی ئێمـەت هەڵـدوورون هـەر بـە بـەتاڵی دەمێننەوە.

ئیمزا خەڵکی گوندی ئارام))

کابرای ئەسپ سوار کاغەزەکەی بردو رۆیی. ئێمەش تەدارەکمان بینی و خۆمان سازدا. لەولاشەوە پاشـای بیابان لەشکرێکی بیٚ رەزای خڕ کردەوە، لەگەڵ چاوچنۆك و تـەماعکارانی دیـدا دەسـتی تێکـەڵ کـرد بـە نیازی هێرش و پەلامار بۆ سەر ئێمە! ئەسپەکانمان لە تەویلە کردن... بۆ؟! ئاخر لە کاتی وادا پێویسـتە ئەسپ ببەسترێتەوە، ئالیکی چاکی بدرێتیٚ، کەمتر بهێنرێتە دەریٚ. لەبەرچی؟ تا پتر تاو بـداو سـەر بـەرز بکاتەوە، دەزانی کاتیٚ کە ئەسپ سەری بەرز بگریٚ، سـوارەکەی چـەند خۆشـحاڵ دەبـیٚ! گەشـکە دەکـا لـە ئازادی پتر چی دی بەخەیاڵ دا نایەت!

نەنکم هەناسەیەکی قوڵی هەڵکێشا، بێنێکی دایٚ و لەسەری رۆیی:

-... بەڵیٚ رۆڵە گیان، پاشـای بیابـان هێرشـی هێنـا، گوندەکـەمان لـە هـەموو لایەکـەوە گـەمارۆ درا، بـەڵام قـەلا هـەروا بـە ئاسـانی نایەتـە گـرتن، جـەنگ و کوشـتار حـەوت سـاڵان درێـژەی کێشا. بـەڵام داخـی بـە جـەرگم لـەو حـەوت سـاڵەدا گـەلیٚ شـۆڕە سـوارو کـوڕو کیـژی یـەکی یـەکیمان گلان و گیانیـان بەخشی. شاسواری کوڕی سەعید خان، گۆڕەکەی پڕ لە نوور بیٚ، هەر زوو گلاو هەڵنەستایەوە. لاڵ بم نـەی پـەرژا مرواری خانم بگوازێتەوە.

داپیرەم هەناسەیەکی دی هەڵکێشا. چەند دڵۆپە فرمێسکێکی سەرگەردان لە کانگای چاوەکانێوە کەوتنـە لەرزین. منیش لە پشت پەردەی بلوریی ئەم ئەشکە پڕ خەمەوە سوار چاکێکم دەبـینی کـە چـۆن لـە دوا هەناسەدا بەسەر مل و یـاڵی ئەسـپەکەیەوە دەکەوتـە خـواریٚ. نـەنکم لـە پـڕ دەسـتی لـە پـەنا گـوێی نـاو دەنگی لیٚ هەڵبڕی:

- ((ئەزیٚ ڕابم

بۆ هەسپی گەنج شاسواریٚ

بازانیٚ خۆ بشکێنم

بکەمە جووتە بزمارە

کە زێید خۆ ببڕم

بکەمە رەشمە و دەست هەڤسارە

هە کە چوو جەنگی دژمنان و داگیرکەری

دا لۆمە ژ دەستگیرێ نەکەن

نەبێژن

چوو سیارەکی کوردی بێ کاروبارە

نەمایێ.. نەمایێ.. نەمایێ

ئەز پشتی دەزگیری خۆ

نەمێنم لە دونیایێ))

نەنکم،بەو لاوکە کوڵی دڵی خۆی دامرکاندەوە. ئەوجا درێژەی بە حیکایەتەکەیدا:

- ... بەڵێ رۆڵە، کاتێ شاسوار لە ریزی پێشەوە هەڵی دەکوتایە سەر دژمن، مرواری ئەو لاوکەی پێدا هەڵدا، ئیدی بوو بە لاوکی سەر زاری هەموو خەڵکی گوند. راستە شکاین، بەڵام کۆڵمان نەدا! گەلێك کوڕو کیژ هەڵدێران. هەسپەکان بێ سوار مانەوە. کەوتنە زۆزان، چونکە چەندین ساڵ بوو بەوە راهاتبوون بکرێنە رەو... خۆ بە خۆ رەویان بەستبوو، دایانە کێوان. لاڵ بم بۆ ئەو ئەسپە جوان و بێ خاوەنانە. دەڵێن بە رۆژ سەگ راویان دەنان و بە شەو گورگ پەلاماریان دەدان... ئەسپی رەسەن تۆوی نابڕێتەوە، ئێستاش نەوەو نەتیرەوی ئەو ئەسپانە بە کێوەوە هەن... کوڕم (دانا) تۆ منداڵی، دوعای منداڵان گیرایە، دوعایان بۆ بکە، بەڵکو سوارێك پەیدا ببێ و ئەو هەسپانە بگرێتەوە. ئەگەر زوو بە زوو سوار فریایان بکەوێت لە گورگان دەخەلەسێن. ئەگەر لەبەر دڵی داپیرەم نەبا، لە قاقای پێکەنینم دەداو دەمگوت ئەمە کاری دوعا نییە نەنە گیان!.

نەنکم هەناسەیەکی هەڵکێشاو گوتی:

- دەزانی وەختێ ئەسپ کوڕژن دەکا، چ دەڵێ؟!

لە پڕ راچڵەکیم و گوتم:

- دەڵێ چی؟

بریا سەت بریا سوار چاکێکی مەردم لێ پەیدا دەبوو!

ئەدی چۆن! ئەسپیش هۆش و گۆشی هەیە، دەزانێ، لە من و تۆ چاکتر دەزانێ کە قەدری ئەسپ بە سوارەوەیە.

1984/11

سەر بهوردی ناوێك

ناویش سەیرە هەر لە دایك بوونەوە پێتەوە دەلکێ و لەگەڵتا دێ. ئەویش وەکو زۆر شتی دی بە خۆت هەڵی نابژێری. وەکو سێبەر بە دوتەوەیە و کەم ڕێ دەکەوێ ببێ بە بارێکی قورس. وەکو چۆن بیر لە سێبەری خۆ ناکەیەوە بەو جۆرەش بە دەگمەن هەڵدەکەوێ بیر لەناوی خۆ بکەیەوە، مەگەر گرفتێ یا سەریەشەیەکت بۆ بخولقێنێ!

تەمەنم 15ساڵ بوو، پۆلی سێی ناوەندی بووم، ڕۆژێ مامۆستای وەرزش لیستی ناوەکانی دەخوێندەوە.. ئەو ڕۆژە بۆ یەکەم جار بیرم لە ناوی خۆم کردەوە..

مامۆستای وەرزشم خۆش دەویست، هەستم دەکرد ئەویش منی خۆش دەویست، جارێك دوو گۆڵی پێ دەکردین، من ئەوەندە کەیفم بە وەرزش نەدەهات، خۆ ئەگەر خۆشەویستی مامۆستا نەبوایە، هەموو جارێ خۆم دەدزییەوە. تۆزێ ڕێوەڵەو کەم جورم بووم. لە گەرمەی یاریدا بووین، تۆپەکەم دایە بەر، نزیکی گۆڵی تیپی ڕەقیب بوومەوە. خۆم تەواو ئامادە کرد بۆ لێدانی تۆپەکەو گۆڵ کردن. مچە دێو، لەبەر زەلامی و کەتەیی پێمان دەگوت مچە دێو، خۆی گەیاندمێ، لاقی دایە بە لاقم، بە پشتا کەوتم، لەگەڵ کەوتندا نووکی پێم بەر تۆپەکە کەوت، تۆپ بەرز بووەوە، زیاتر گۆشاری مچە دێو بەرزی کردەوە، بە نزمیەوە بەسەر گۆڵەکەا ڕۆیی، بە مەزەندەی خۆم، ئێستاشی لەگەڵدا بێ، گۆڵ نەبوو، کەچی مامۆستا (لەتیف عەبدوڕەحمان) لە مچە توڕە بوو، گۆڵەکەی بە گۆڵ حسێب کرد، پرتەو بۆڵەی قوتابییەکان دادی نەدا. گۆڵەکەم کرا بە گۆڵی ڕاستی...

مامۆستا ناوی دەخوێندەوە:

- نەوزاد حسین
- بەڵێ.
- شێرزاد حەسەن
- بەڵێ
- مەهدی حەبیب

هەستامە سەر پێ، تەزویەکم پێدا هات. وەك بڵێی شتێك زمانی بەستم. بۆ یەکەم جار هەستم بە جۆرە نەبانییەك لە ناوەکەی خۆم کرد. دوو دڵ و سەراسیمە بە شپرزەییەوە گوتم:

- بەڵێ.

هەندێ لە قوتابییەکان پێکەنین. سووڕ هەڵگەڕام. لە فکران ڕاچووم: ڕەنگە گاڵتەیان بە ناوەکەم بێ، بە ناوێکی دێهاتییانەی بزانن، ڕەنگە واش نەبێ.

پاش بیرکردنەوەیەکی زۆر، بڕیارم دا هەر کە چوومەوە سەر گوروشتەی ئەم ناوەم لە دایکم بپرسم. دەمەو ئێوارە، خۆر تەواو لە ئاسۆ نزیك ببۆوە. گەییمە کۆڵانەکەی خۆمان، لە دوورەوە دایکم بینی کە لەبەر دەرگا دانیشتبوو، بەسەر تەقەڵ و درووماندا نوشتا بۆوە. کراسێکی بۆ جەمیلەی خوشکم دەدوری. جەمیلەی حەوت ساڵان لە تەنیشت دایکمەوە چەشنی جوجەڵەیەکی ئاسوودە، هەڵکوڕمابوو، چاوە گەشەکانی بڕیبووە دەست و تەقەڵی ئەو. سەری لەگەڵ هاتوچۆی دەرزی و داوەکەدا دێناو دەبرد. دەیویست لەوە دڵنیابێ کە کراسەکەی بۆ جەژنی نەورۆز تەواو دەبێ یان نا. لەم سەرهێنان و بردنەدا نیگای لە نیگا هەڵەنگوت. قریشەیەکی شادی کردو:

ئەریٚ وەڵڵا ئەوە کاکە مەهدییە.

وەکو جوجەڵە بە باڵە قژیٚ بەرەو پیرم هات. بە هانکە هانك خۆی گەیاندمیٚ و گوتی:

کاکە مەهدی، بابە چووە کەبابمان بۆ بکریٚ.

دەستیم گرت، لە دلی خۆمدا گوتم: تومەز دایکم بۆیە تا ئەم درەنگ وەختە لەبەر دەرگایە، خەمی شیو لێنانی نیە.

دایکم لە قریشکەی جەمیلە سەری هەڵبڕی، پرشنگی سۆزێکی یەکجار گەرمم لە چاوە کاڵەکانیدا بەدی کرد.

هەوەڵی مانگی سیٚ بوو، خەڵکی هێشتا لە ژوورەوە دەنوستن. ئێمە کرێچی بووین، دوو ژوورمان لە گەڕەکێکی میللیدا بەکریٚ گرتبوو. بابم هاتەوە بۆنی کەبابی گەرم ئاوی دەزایاندە دەم. چووینە ژوورەوە، سفرە راخرا، بە چوار قۆڵی دانیشتینە سەر پیرە سفرە. جەمیلە چاوی بڕیبوە لولە (کەبابەکان) و بە دەم چاوەڕوانییەوە خۆی رادەژاند. ئەگەر بابم تۆزێکی دی ماتەڵ بوایە، هەموو دەستورێکی پێشێل دەکردو وەکو کتکی نەوسن پڕی دەدایە کەبابێك و....

بە دەم نان خواردنەوە، ناوە ناوە دەمڕوانییە دایکم. دایکم سوسەی شتێکی کردبوو. زۆر جار کە پارەم پێویست بایە بە دایکم دەگوت و ئەویش بە بابمی دەگوت. نیگای دەیگوت: ئەوە بۆ نانەکەت ناخۆی رۆڵە، پیٚ دەچیٚ شتێکت پیٚ بیٚ... هەر خوا بکا دیسان پارە نەبیٚ. خۆ دوێنیٚ دینارێکم لەم داماوەی بابت بۆ وەرگرتی. بەستەزمانە رۆژ تا ئێواریٚ رەنج دەدا. وا پیر بوو و رۆژیٚ حەسانەوەی بەخۆوە نەدی. لە ماڵەوە بۆ عەمەلاتی، لە عەمەلاتییەوە بۆ ماڵەوە.

نان خورا، سفرە پێچرایەوە. چا هاتە بەرەوە. بەدەم چا خواردنەوە بیرم لەوە دەکردەوە: لێی بپرسم نەپرسم! ئاخۆ بابم چەند پێم پیٚ بکەنیٚ!

ڤیروسیام کردو پرسیم:

دایکە...

گیانی دایکە.

کیٚ ناوی ناوم؟!

نیگایەکی بابمی کردو سێبەری بزەیەکی ناسك کەوتە سەر لێوی و زوو ئاوا بوو. فرێکی لە چایەکەی بەردەمی دا. نیگایەکی دی بابمی کرد، وەك بڵێی ئیزنی لیٚ بخوازیٚ تا سەر گوزشتەی ئەم ناوەم بۆ بگێڕێتەوە. بابم سەرینە زلەکەی ئەولای خۆی راکێشا. وەکو ئەوەی ئەویش خۆی بۆ بیستنی چیرۆکی ناوەکەی من ئامادە بکا، شانی دادایەوە سەر سەرینەکە، تۆزیٚ لە فکران راچوو، گوتی:

- ئا، راست دەکا ئافرەت، بۆمانی بگێڕەوە... خۆزگەم بەو دەمە.

ئۆخژنێکم لە دلٚ و دەروون گەڕا، پتر خولیای ناوەکەمم کەوتە سەر. دایکم وەك بڵێی لە سێو دووی ئەوەدا بیٚ، چۆن و لە کوێوە دەست پیٚ بکا، بە سۆزێکی قووڵەوە گوتی:

- ناشیٚ ناوەکەت بەدلٚ نەبیٚ لە دەورت گەڕێم!

هەندیٚ دامام، گوتم:نا، هەر ویستم بزانم.

بە فریٚ چایەکەی هەڵدا، تاماوەکەی دەمی قووت داو دەستی پێکرد:

ئێی پیرە دنیا! گەر ماوی یادت بەخێرو گەر مردووی هەزار رەحمەت لە گۆڕت.

نیگایەکی بابمی کرد. وەك بڵێی بەخۆی بڵێ: ئەرێ بۆ تا ئێستا یادێکی ئەو پیاوەمان نەکردۆتەوە، ئەوجا گوتی:

- تۆ بڵێی مابێ پیاوەکە؟!

بابم هێدی هێدی تەزبیحە دەنگ گەورەکەی لە دەستیا دەگێڕا، لە بن لێوانەوە و بە دەنگێکی میهرەبانەوە گوتی:

- بڵێم چی ئافرەت! دوور نییە.

ئەوجا دایکم لەسەری رۆیی:

- ... ئەو ساڵە بوو کە شۆڕشەکەی مەلا مستەفای بارزانیانی تواندەوە... ئۆهـ رەببی سەبەبکاری بەکۆی زوخاڵ بێ... پیاوەکی گەورە بوو، حکومەت یەك ملیۆن دیناری تەرخان کردبوو بۆ هەر کەسێك کە بیکوژێ. ملیۆن گاڵتە نییە.!

ماڵمان لە دۆڵە رووت بوو، ئەوەندە جوان لە بیرمە وادەزانم دوێنێ بوو، ئاخر چۆن بیرم دەچێ، سەر لەبەری ژیانی کوردەواری گۆڕی. چی کوژرا،کوژرا.. چی رەهەندەی وڵاتان بوو، بوو. چی بە عەزرەتەوە سەری نایەوە، نایەوە. ئێمەش قیسمەت و نسیب لە شاری گێرساندنیەوە. هەندێکیش بە دزی بە چیاوە مانەوە!

دێهات وێران کران، ماڵان لە زیل بارکران، سەدان خێزان نەفی کران.

باران بوو، ساڵی وا تەڕو تووش هەر نەبۆتەوە. گوندەکەمان بەر تۆپ درا، تەیارە بە ئاسمانەوە فرکان فرکان هەر مەپرسە! بەڵام پیاو کە پێشمەرگەی لە پشت بێ، تف لە ئاسنیش دەکا... جا پێشمەرگەش کێ بێ؟ ئەو سەر پەلەی لەمەڕ خۆمان! پیاوێکی قۆز، باڵا بەرز، دایمە ردێن و سمێڵ هاتوو، تۆکمە و گورج و گۆڵ، قسە قووت و ورە بەرز، لە فیشەکدا زەردی دەکردەوە، هەموو پێشمەرگەیەك لە پەلەکەی ئەودا بەند نەدەبوو، گلەییان لێ دەکرد، لەبەر ئازایەتی و تەڕ دەستی و چاو نەترسی ئەو، کەس لە پەلەکەیدا دەرنەدەکەوت و ناوی دەرنەدەکرد. لاێ بم یاخوا، ئەگەر جارێ پێشمەرگە لە شەڕێکدا شکابان، بەوە دڵخۆشی خۆی و خەڵکەکەی دەدایەوە کە دەیگوت:

- گوێ مەدەنێ، هەموو شکانێ بەزین نیە، ئێمە تەبیعەتی شووشەمان هەیە، لە شکانا تیژ تر دەبین، با ئەمجارە بێتەوە...

بەرایی هێزی دەوڵەت، لە ئاسۆگەکانی خوار گوندەوە بەدیار کەوت. قەد بە قەدەر ئەو رۆژە نەترساوم. سکم بە قەد دەهۆڵی دەهۆڵکوتێك بەرز بۆتەوە. نزیکەی سەعاتێکە بە دەم ژانەوە دەتلێمەوە. پور مەنیجی مامان بە دەستمەوە داماوە، لەلایەکەوە ترسی شەڕو لەلایەکی دییەوە ترسی ئەوەی من بەسەر منداڵەوە بچم، شپرزەیان کردبوو، نەهەقی نەبوو، هەموو جارێ خۆی بەوەوە هەڵدەکێشا: لەوەتەی ئەم مەنیجەیە مامانە، نەی هێشتووە، هیچ ژنێ لە گوندەکەدا بەسەر مناڵەوە بچێ. تەنانەت سکی هەشت مانگانیشی زایاندووە!

خۆی بە نەنکی سەر لەبەری مناڵانی گوند دەزانی.. دایمە گیرفانێ شەکرۆکەو گوێزی سوێرکراوو مێوژە رەشەکەی پێ بوو. هەر منداڵێك گڕوی گرتبا، هەر کە ئەو گازی کردبا دەست بەجێ ژیر دەبووەوە. چ

قودرەت بوو دایکێك لەبەر چاوی ئەو لە منداڵی خۆی بدا.. زارە بێ ددانەکەی لێ دەکردەوە هەرچی شیاوو نەشیاو هەیە پێی دەگوت. هێندە پیر بوو ردێنی هاتبوو. جا کە لە ژنێك توڕەبایە تاڵە مووە سپییەکانی سەر چەناگەی دەلەرزی:

- عەمرت نەمێنێ ئاوەها! خوا بە قوربانی منت بکا، ئەگەر من نەدەبووم تۆ ئەو ژنە بووی منداڵ بگرییە باوەش!

دەستێکی بەسەر منداڵەکەدا دێنا، دەیبردە ژوورەکەی خۆی.. جاری وا دەبوو بە حەفتە ئەو منداڵەی نەدەدایەوە بە دایکەکەی، دەیگوت: ئێوە نازانن ئەو واڵیکراوی وا پێکراوە چۆنە.. با قەدری عافێت بزانێ.

چەندین تکاکار دەچونە تکا ئەوجا منداڵەکەی دەدایەوە. یاخوا خوا عافوت بکا پور مەنیج.. باوەڕ ناکەم مابێ....

خەریك بوو دیق بکەم، من عەوداڵی ناوەکەی خۆم بووم، ئەویش باسی پور مەنیجی بۆ دەکردم. بەڵام هێندە بە ئاوو تاو دەیگێڕایەوە، دڵم نەدەهات پێی ببڕم.

هەناسەیەکی قوڵی هەڵکێشاو لەسەری ڕۆیی:

- ... خەڵکی هەموو لە گوند دەرچوون.. بە هەر جۆرێ بوو قەناعەتم بە پور مەنیج کرد کە ئەویش وردە وردە بە کەڵکەکەی پشت گوندا هەڵگەڕێ و بڕوا... هەرچی دەکرد پێی ڕێی دانەدەگرت بەتەنیا بەجێم بێڵێ. ئەدی چۆن جارێکی دی خۆی هەڵکێشێ و بڵێ: من نەنکی هەموو گوندەکەم! ڕۆحیش شیرینە، ئینسان کە پیر بوو ترسنۆکیش دەبێ. چاوی تێبڕیم، خوڕ خوڕ فرمێسك بە چاوانیا هاتە خوارێ. لە پڕ پشتی لێکردم، دایکورکاند و وەکو جەنازە خۆی بکێش کرد...

لە تاو ژانی خۆم ئاگام لە گرمەی تۆپ و تەیارە نەمابوو... ناو بە ناو زەڵەو هەراو هەنگامەی خەڵکە کۆچ کردووەکەم بەر گوێ دەکەوت کە لە کەڵکەکە ئاودیو دەبوون. زۆر دەترسام، دەنگی تەقە تەواو کز بوو، پێ دەچوو پێشمەرگەش پاشەکشە بکەن. لە پڕ گوێم لە تەپەی پێ بوو، لە ناو قەدەوە پچڕام. نەخێر عەسکەر دەگەنە سەرم و چش لە مردنەکەم هەر حەیاشم دەچێ... بابیشت لە هەرێمێکی دی پێشمەرگە بوو.

* * *

دایکم بە دەم قسە کردنەوە سیمای دەگۆڕا. گرژ دەبوو خاو دەبووەوە، سور هەڵدەگەڕا، ڕەنگی دێناو دەبرد، دەتگوت ئێستا ژان گرتوویەتی و بەدەم ژانەوە ئەو بەسەرهاتە دەگێڕێتەوە... نیگایەکی پرسیار ئامێزی بابمی کردو گوتی:

- حەبیب چات بۆ تێکەمەوە؟

چایەکی لەبەردەم بابم داناو ئەوجا لە سەری ڕۆیی:

- ... چاوم ڕەشکەو پێشکەی دەکرد. تارماییەك بە هانکە هانك وەژوور کەوت. هەر لەپیلم نەوی و بەلایەکی شانیدا دام:مەترسە باجی غوربەت.

برۆ، برۆ... کابرای تاین لە ژێرما شەلاڵی ئارەقە بوو بوو، پارچە تۆپ چوار دەوری دەکێلاین، لە تەپ وتۆزو قوڕا ون دەبووین. هەزار قول وەللا بە فلسێ: خوایە چۆن خەجالەت بووم، چۆن ئەم پیاوەش بە منەوە گێرۆدە بوو! مەرگم بە ئاوات دەخواست. رۆح لە جێیەکی سەختەو دەرناچێت! گیزو هوڕی گوللە هەترەشی زەلامی دەبردو.. کاری راست بێ لە کەلکەکە ئاودیوی کردم. لەبەر زارکی کوێرە ئەشکەوتێك دابنام تا پشوویەك بدەین.. هەستی بە حالم کردبوو تۆزێ لێم دوور کەوتەوە، لە پەنا گا بەردێکدا دانیشت. پاش تۆزێك تۆ واقە واقت لێ هەستا، کابرا قەلەم برێکی لەبەرکی دەرهێنا. هات ناوکی برێت. چ پارچەیەکمان دەست نەکەوت. جامانە سوورەکەی خۆی لەسەر داماڵاند، قوماتی کردیت و کردیتی بە لوولەی تفەنگەکەیەوەو خستیتیە سەر شانی و بەڕێ کەوت، کە لە دوایەوە دەڕۆیشتم و تۆم لە جامانە سوورەکەدا دەبینی هەموو ئازارێکم بیر دەچووەوە. وەستا، بە شەرمێکەوە ئاوڕێکی پاشەوەی دایەوە:

- باجی غوربەت ئەرێ کوڕە یا کچ؟

سور هەڵگەڕام، بە شڵەژاوییەوە گوتم:

- کوڕە.

- ناوی دەنێی چی؟

ئەیەڕۆ کاك مەهدی توخوا ئەوە قسەیە، تۆ بڵێی ئەوەندە سپڵە بم ناوی نەنێم مەهدی... بزەیەکی گەش نیشتە سەر سیمای و هیچی نەگوت.

⋆ ⋆ ⋆

دایکم چاوێکی بە هەموواندا گێڕا، من دزە نیگایەکی بابم کرد، فرمێسك لە چاوەکانیا قەتیس مابوو، هەستم دەکرد گریان لە ئەوکی گیراوە، هەر زار هەڵێنێ لە هۆڕژنی گریانێ دەدا. لێکدا لێدا دەستی بە قژە خاوەکەی جەمیلەدا دێنا کە لە پەنایدا خەوی لێکەوتبوو. بەخۆیشم کە بیرم لە ناوەکەم دەکردەوە گەشکە دەیگرتم و.....

دە چیرۆکی زۆر کورت

"1"

پەیژە

تازە یەك دوو پلە سەرکەوتبووی، لەلایەکەوە سەرکەوتنەکە سامێکی قورسی هەبوو. لەلایەکی دییەوە سەگوەڕێك دەستی پێکرد ئەمما سەگوەڕ! هەترەشی زەلامی دەبرد، حەیر مابووی، بگەڕێیتەوەو یەك

دوو کوچك به دووڕدەو سەگەدا بدەی و لە حەپەی بخەی! کێ دەڵێ بەر دەوی دەکەوێ، بە چ مەعلوم هێندەی دی شێلگیر نابێ و کسۆکانی دیکەی بەدەنگەوە نایەن، ئەدی چ بکەی! لاقت دەلەرزێ، هێزی سەرکەوتنت نییە خۆ ناشکرێ هەر لێرەدا بوەستی! لە پڕ دەنگێك هاتە گوێت، خوایە ئەمە چ دەنگێکە! ئاشنایە زۆر ئاشنایە، خۆشییەك لە ناختدا بلاّچەی دا دەنگی باپیرەت بوو، هێندە بەمیهرەوە هاتە قسان سەراپات غەرقی گەشکە بوو.

- حەمە تاڵ! وەی لەمنت کەوێ ئەوە بۆ وا حەپەساوی کوڕم. بۆ واهی سەری دنیات لێهاتۆتەوە یەك. نەترسیت، ترس بیرکردنەوە لغاو دەکات. یانی ئێستا تۆ نازانی چ بکەی، خۆ من دڵم بە تۆ خۆش بوو... برۆ، مەترسە، سەرکەوە، هەر ئاوڕ مەدەوە.

ڕۆیشتی، تەواوێ سەرکەوتی. دەنگەکە گوتی: ها حەمە تاڵ ئێستا دەنگی سەگوەڕ دەبیستی؟! دەبا هێندە بوەڕێ تا قوڕگی دەدرێ.

"2"

بلیمەتکو ژی

نە ء. لە هیچت کەم نییە، لە خوێنەواری خوێنەوار، خۆ کارنامەکەت بە قەد بەرماڵێکە و زۆر کەس خۆزیت پێ دەخوازن... نە ء.. نازانی ئەو پۆلیسانە بۆ لەبەرت هەڵناسن، گەمژەن گەمژە، فایدەی نییە دەبێ پێیان بڵێی. نازانن چ بلیمەتێك لە ناختدا پەنهانە! چ فریاڕەسێك بە پیریانەوە هاتووە. نە ء، پەلە مەکە جارێ فلامەرزی سەرنووسەر بێنە ڕەدا، زۆجی بکە زۆج با گوتارێ دووانت بۆ بلاّوبکاتەوە، بزانە چ تەقینەوەیەك ڕوو دەدات! خۆ ئەگەر وێنەیەکی دوا مۆدێلی خۆتیشی لەگەڵ دا بلاّو بکەیتەوە ئەوا نورون عەلا نور...

ڕۆژنامەکەی بە دەستەوە گرت، یەکەمجارە ناوی خۆی بە چاپکراوی دەبینێ. نەخێر تەواو، تەقینەوەکە ڕوویدا.. ئیدی بوو بە مۆم و بۆ ڕووناککردنەوەی ڕێگەی خەڵکی دەسووتا!

پێی سەیرە، ئەم مەزنە پیاوە، بەم شەقامە قەرەباڵغەدا دەڕوات، بێ فێز، بێ هەوا، کەچی تاقە کەسێك نەك هەر دەستەو نەزەر بۆی ناوەستێ، کڕنۆشی بۆ نابات، بەڵکو هەر ئاوڕیشی لێ ناداتەوە.

*

تەحا لەم کۆمەڵە سپڵەیە، تەحا لەم خەڵکە بیلمەتکوژە! توخوا ئەمە کۆمەڵە یا گۆڕستانی بلیمەتانە! ئاخر چۆن بلیمەتی نامرێت!!.

"3"

ڕۆژنامەنووس

ئەم پەدەر سوختەیە، حزب ترۆی کردووەو بۆ ئێرەی نەفی کردووە. کەچی لە زماندرێژی خۆی ناکەوێ. لە تۆ وایە یەکەمین قارەمانە و غەدری لێکراوە. دوور نییە بۆ جاسووسییان ناردبێ و ئەم ترۆ کردنەشیان بۆ چاوبەستەکێ دابێتە پاڵی و ئێمەمانان زووتر چەواشە ببین و بەنابەڵەدی بکەوینە داوییەوە. دەنا ئەم و رۆژنامەوانی کوجا مەرحەبا!. دوو دێڕی بە دروستی پێ ناخرێتە سەر یەك. ئەوەتا ئەو وتارۆکانەی بڵاویان دەکاتەوە، خەڵکی بۆی دەنووسن.. بەڵام ئەلهەقی ئەوەندەی باشە نەدەیشارێتەوەو نەفشەشی پێوە دەکات. راوەستە بۆم، شەرت بێ دار بدەم بە روحت دا، نامەردی ناپیاو، بزانە هەر بە حیزبە حەیاتەکەی خۆت بە کوشتت نادەم! خۆ لەوەتەی ئەم مۆتەکەیە هاتووە، دەممان بۆگەنی کرد، ناوێرین زار هەڵێنین. گوایە حیزبییەو نوێنەری گەلە! مەرحەبا نوێنەری گەل!...
ئەدی بۆ جاسوس نەبێ، هەر کە پەیدا دەبێت قڕو قەپ دەکەین یان قسان دەگۆڕین.
راوەستە بۆم، بزانە چۆن داغت بکەم.
هەر ئەو رۆژە شڕە وتارێکی دزیاری جەنابیم گەییە دەست بۆم ژێرو ژوور کرد، هەموویم تێکەڵ و پێکەڵ کرد. لە لاپەڕە هەشتدا و لە شوێنێکی بەرچاویدا بڵاوم کردەوە. هەرچی خوێنەر هەیە کەوتنە گلەیی و تەوس و توانج، کەچی پاش حەفتەیەك لەسەرێ راگاز کرا، خۆشی خۆشی تەڵەکە گرتی و لە کۆڵمان بووەوە، لەو سەرەوە ڤیت پەیدا بووەوە.. لەبەر وتارەکە خەڵات کرابوو!...

"4"

(سانسۆر)

بەڕێوەبەری نووسین:

- هەڵۆ، رێبوار
- بەڵێ.
- ئەو بابەتەی ئامێرزا سانسۆر بکە، مەیەڵە دابەزێ، زۆر خەتەرە ها!
- زۆر خەتەرە؟! چۆن، ئەدی بۆ من نەمزانیوە؟
- من دەزانم.
- مەعلوم بڵاونەبێتەوە.
- ئەرێ، ئەرێ...
- جەنابی مودیر، بوو بە فۆلکلۆر
- تێناگەم!

- قوربان دوێنێ بڵاو بۆتەوە!

"5"

(ژن)

لەوساوە کە رۆیی، لە ماڵی مندا ئاگر نەکراوەتەوە. گەردو تۆز فەتحی هەموو ناو ماڵەکەی کردووە.. داگیری کردووە، کەچی تاقە گەردێك تا ئێستاش نەنیشتۆتە سەر دڵی من.

"6"

(کراسێك)

کراسێك بە تەنافەوە بە ئاوەچکەکانی هەڵواسرا بوو. ناو بە ناو بە دەم شنەیەکی رێبوارەوە دەلەرییەوە. سەعید و مەریوان لە دوور دانیشتبوون، مەریوان چاوی کز بوو، وایدەزانی کراسەکە ئافرەتی راستییە، و ئاماژە بۆ ئەو دەکات.

- تۆ تەماشا مامۆستا سەعید ئەو کچە چۆن ئیشارەتم بۆ دەکات.
- بەڵێ، بەڵێ.

⋆

لە مەجلیسێکدا:

- مامۆستا سەعید شایەتە کە چۆن چۆنی کیژێك خەریك بوو رەدووم بخات.

"7"

(قەڵەوی)

پیرۆت هەر کە دەیبینی پەزێکی زیاد لە پێویست قەڵەو بووە، زۆر لەوانی دی دیارترە، خێرا دەکەوتە خۆ، بیانوویەکی دەدۆزییەوە: (منداڵەکان برسین، دەمێکە گۆشتیان نەخواردووە، دەرو دراوسێش با پشکێکیان پێ ببڕێ) خێرا پەزەکەی سەر دەبڕی. دابەشی دەکرد: (بخۆن، ببێ بە غەزو بەزی ناو شانتان، نۆشی گیانتان بێ... ئێوە خواردنتان لەسەرە... ئێوە کاڵەکی خۆتان بخۆن، هەقتان بەسەر رنینەوەی بێستان نەبێ... هەر قەڵەو بوونێك بگری، رەگێکی دەچێتەوە سەر خیانەت!.

"8"

(خاك)

شەکەت و ماندوو، لە دەرگای سنورێکت دەدا هی تۆ نەبوو، چاوەڕێی تلیسانەوەی بەزەیی ئەو دیوو سنوور بوویت.

جووتێك سەرباز پاسەوانی سنوورەکەیان دەکرد. وەك بڵێی سیمات بخوێننەوە. قسەیەك لە تۆ قسەیەك لەوان. پرسیت:

- ئاخر ئێوە، لەمبەرو ئەوبەر لە پێناوی چدا ئەمە دەکەن، خوێنی ملیۆنان خەڵك بەم ئاگری شەڕەدا دەکەن... بۆ کێی دەکەن؟!

یەکێکیان دانەوییەوە، چنگێ خۆڵی هەڵگرت، بە شانازییەوە نیشانی دایت و سەراپای بوو بە نیگا. نیگاشی قوڵە قوڵ متمانەی لێهەڵدەقوڵا.

چنگی کردەوە، خۆڵەکە بە ڕەوانی و یەکگرتووی، چەشنی ئاوی زوڵاڵ و تامەزرۆشکێن دارژا:

- بۆ ئەمەی دەکەین!..

زۆر بە خۆتدا شکایتەوە. سەراپات بەرە بەرە لە گریانێکی بێدنگ دەنیشت. کڵپەیەك لە ناختدا لێکدا لێکدا هەڵدەبوو و دەکوژایەوە.

دەنگێك وەك بڵێی لە بنەبانی ئەشکەوتەوە بێت، دەیگوت و دەیگوتەوە:

- هەر کەسێك خاکی نەبێ، دەبێ گۆڕی خۆی بە کۆڵدا بدات و بە ئاوارەییدا بیگێڕێت.

"9"

(هونەرمەند)

بە پەلە خۆی گەیاندە دیار هونەرمەندەکە، لە گیانەڵادا بوو... هەرچی کردو کۆشا، زاری هەڵنەیەنا، لە تۆ وایە ئیدی بە تەواوی لە دنیا زویر بووەو لە دڵی خۆیدا شەرتی کردووە کە جارێکی دی زاری لە زاری ئەم دنیا دون و ئەڵچاخە نەگەڕێت.

تەواو نا ئومێد بوو، قەناعەتی وا بوو چی لێهەڵناکڕێنێت، بۆیە وازی لە پرسیارەکانی هێنا و ڕێکۆردەرەکەی کوژاندەوە... لەفکران ڕاچوو، نیگای ئاوارەی شوێنێکی نادیار کرد. ئەوجا لە پڕ ڕێکۆردەرەکەی کردەوە. دەمی وەپەنا گوێی ناو بە دەنگی بەرز پرسی:

- ئێستا حەزت لە چییە مامۆستا؟

وەك ئەوەی پەلەی بێ و فریای دوا گوتە بکەوێ، بێ ئەوەی گرێی بێنێتە بەر گوتی:

- حەز دەکەم ببمەوە بە منداڵێکی شڕۆڵەی چڵمن و هەر کە خۆم بە مەجلیسێکدا بکەم پێم بێژن: بڕۆ بڕۆ دەرەوە، هەیدیبە لێرە...

"10"

(پیشانگە)

حیکمـەت، زوو زوو سوپاسـنامەکەی لـە بـەرکی دەردێنـاو ورد ورد دەیخوێنـدەوە. لـە بـن لێوانـەوە دوا رستەی دەگوت و دەگوتەوە: "دەستو پەنجـە رەنگینـەکانت نـەرزن و نموونـەتات زۆر بێـت... لیژنـەی هەڵسەنگاندنی هونەری".

ساڵ وەرسوڕایەوە، پیشانگەکەی پار بە دەقی خۆیەوە، دووبـارە کرایـەوە. نـاوی ژێـر تابلۆکـان گـۆڕا بـوو. شوێنی دانانی تابلۆکان گۆڕا بوو... سەرۆکی لیژنە هەمان سەرۆکی پار بوو. بەسەر سامی و گەشکەوە لـە تابلۆکانی دەڕوانی!

مامۆستایەکی مێمڵ خۆی گەیاندێ... لە تەنیشتییەوە وەسـتا، لـەو قـووڵتر روانییـە یـەکێك لـە تابلۆکـان، دەمی لە پەنا گوێی ناو بە ئاسپایی گوتی:

- هەتیو هیوا، ئەمە هەر ئەوەی پار نییە؟
- نەبابە.
- بان گرەو دەکەم...

مامۆستا نوری، گوێی لێبوو. سەیرێکی ناوی ژێر تابلۆکەی کرد و گوتی:

- ئەمە ئەو قوتابییە خڕکەلانەکەی پۆلی پێنجەم نییە؟!
- با.
- ئادەی بانگی بکەن...

هات.

- فەرموو مامۆستا.
- راوەستە.

مامۆستا نوری، مامۆستای هونەری بانگ کرد، ئەوجا بە بەرچاوی هەمووانەوە روویکردە قوتابییەکە:

- ئاراس، تۆ ئەم تابلۆیەت کردووە؟
- نەخێر مامۆستا.
- ئەدی بۆ ناوی تۆی لێدراوە...

نیگایەکی مامۆستای هونەرو ئەوجا لیژنە هونەرییەکەی کرد و هیچی نەوت.

کەوەڕێ

زۆربەی رۆژانی هەینی، لێرەدا، لە نێو ئەم چیرۆکەدا پیاوێکی وردیلەی، نیگا سەرگەردانی، قژ بژی، غەریب و نامۆم بە دیار کەڵەکە بەردێکی بێ نازی کەم نموودەوە دەبینی. نیگا بە کێلی گۆڕە پۆشتەو خزمەتکراوەکانی گۆڕستانەکەی نێو ئەم چیرۆکەدا دەگێڕێ... رونـدك وەك بارانی بوهارێ لە چاوانی دەڕژێن. بەر لەوەی بگەنە بنجی ردێنە هاتووەکەی دەبن بە هەڵم و وەك تەم لە سەرو رووی دەنیشن... بە دەم پەڵمە گریانەوە، بە دەنگێکی گیراوەوە وەك خۆی بدوێنێ، زۆر بە مەلوولییەوە دەڵێ: مـن زۆرم هەوڵ دا، لەوەتەی هەم بە دەم نیگەرانییەوە دەژیم. دەپاڕێمەوە، دەلاڵێمەوە: هەر ئەم منداڵەی ناخم لە منداڵیەتی نەکەوێت، ئیدی چیم ناوێ. هەرکە ئەو گەورە ببێ، من دەمرم. لە مرۆڤی دەکەوم. هەر کە ئەو گەورە بوو ئیدی مـن خۆیاتی خۆم لەدەست دەدەم... لێوان لێوی تەنیایی دەبم. ئاوسی پیری دەبم. بوونم دەمرێت. جەستەم دەبێت بە گۆڕستانێکی پڕ ژاوە ژاوی کەڕو لاڵ. چ دەنگێك رای ناچڵەکێنێ. وای لەم غوربەتە تینوەی بیابانی بوونم. تەماشا تەماشا چۆن دەمی ناوەتە ناخی وشك کردووم! ئەقڵی پێدا ناشکێ کە چ شتێك تینوویەتی ناشکێنێ تەنێ گریان نەبێ. گریانم لێ چووەتە قاتی، ئەوجا تۆش چ نیت. بریا بەردێك بای لەو گۆڕەی، بەس نەبوو بە چاو دەمبینیت! ئاخر ئەگەر

تـۆ تۆبـای، مـن ئـەم حەماڵییـەم بۆچـی دەکـرد!... بەرگـەی ئـەم خـەم و گونـاح و خەتایانـە دەگـرم؟! هـەنگینێ هەرچـی هـەبوو و نـەبوو رێك دەئەسـتۆی تـۆم دەخسـت! ئیـدی بـۆ خـۆم بـار سـووك و سـەر سەلامەت بەناو دەکەوتم. بەڕەڵلا دەبووم... ئاخر تۆیەك نـە سـوکنایی بـە روحـم ببەخشیت نـە ئـارامی بـە دڵـی بـێ قـەرارم بـدەی نـە قـەرار بـە روحـی بـێ ئـارامم بـدەی، نـە بتـوانی ئـەو منداڵـە وەك خـۆی بیەڵییـەوەو نەیـەڵی گـەورە بـبێ و بـەس، ئـاخر ئـەوە بـۆ تـۆ چییە؟! گەلـەك گرانـە... دە داوەشـێیت. پێدەچێت گەورە بوون هاوتای مەرگ بێت، کوا مرۆڤ لە ناخا منداڵێکی بێگـەردی پـاك پـاك وەك چـۆڕی شیر هەڵگرێ و بە شنەو خنـەو گرژینـەوە بتژێنێتـەوە، ئـاوەدانی ئاوەدانـت بکاتـەوە، کـوا جـەنازەی پـیرە پیـاوێکی قـورس قـورس بـە شـانی خۆیـدا بـدات و تـا هەتایـە پێـوەی گـیرۆدە بـبێ!.. ئـاخر تـۆ لـە چ شوێنێکەوە دیار نیت... بابە دیار نیت بە سەر سەرو بەسـەر چـاوان هـەر دیـار مەبـە، دەبـا هەسـتت پـێ بکەم، خۆ هەر هەستت پێ ناکەم... دەیسا ئەگەر تۆ تۆ بای، وەك کەر بارم دەکردی، هـەم تـۆ کەرایـەتیی خۆت بەجێ دێناو پڕ بەدڵ شـانازیت بـە خۆتـەوە دەکـرد، هـەم منـیش سـەرو پـێم لـێ تێکنەدەچـوون و دەمزانی تەکلیفم چییە... لێ دیارە، دەبێ ئەم نەبونەی تۆش بلاوێـنم. دەبـێ بـۆ تـۆش بگـریم!... چـۆن ئەو منداڵە لە پڕ گەورە بوو!... پیر بوو، کتوپڕ مرد، ئاخر ئیدی بۆن بنەم بە هەناسەی کێوە؟!

تەحا لەم غوربەتە! دەڵێی ئادەمی ترۆکراوم و بەر غەزەب کـەوتووم و تـوڕ دراومەتـە دنیایـەکی نادیـاری لە غەریبی غەریبتر... خۆزگەم بە ئادەم، بەس نییە ملکەچ و گوێڕایـەڵ و رازی بـە قـەدەرو چارەنووسـی خـۆی.. ئامـادەو حـازر کـە بـاجی ئـەو ملکەچییەی خـۆی بـدات و هەرچـی شـت هەیـە بیـدات بـە کـۆڵی ئەودا... رەنج و مەشەقەتی ئەوەی وەبەرخۆ نـەنا کـە ماقوولێـەت بـەبوونی خـۆی ببەخشێت... هـەموو شتەکان ئەو دیاری کرد بوو، ئەم قەرەقۆز بوو. بە داوێکی نادیاری باریك باریك، بـەوەوە گـرێ درابـوو... لێ منی نەگبەت، لەم دنیا ناماقوولەدا، گەرەکمە ماقوولێەت بە خۆم ببەخشم، ئای نەیخۆی تاڵە.

★ ★

قـژی زەرد، کارەبـایی.. چـاوانی شـین شـین، تـەژی فێـل و دەهۆیـان. برۆکـانی بـژو بـڵاو. تـەوێڵی پـان. چەناگەی چوارگۆشە. گۆنای زەق و رەق. سەری درێژ کۆڵە... ئەمـە هەنـدێ رواڵـەتی سیمای هەباسـۆکی خاتێیە. ببـوورن، خـەڵکی ئێـرە... خـەڵکی نـا ئـەم چیرۆکە نـاتوانین نـاوی بابیتـان پـێ بڵێین.... ئێمـە نایزانین، رەنگە کەسی دیکەش نەیزانێ... کێ دڵێ خاتێ-ش دەیزانێ!... خۆ دەشێت لێی تێـك چـووبێ... خاتێ ئافرەتێکی زەری رەنگ نەبوو.

★ ★ ★

ناوەنـدی بچـووك، شـاری بچـووك، شـوێنی لـە بـارە بـۆ نەشـونمای گـەرای واتـەواتـە و قسـە و قسـەلۆکان. مێردەکەی چ نەبوو. گەلۆرە پیاوێکی وەك جوانـەگای خەسـیو وابـوو. تـەنێ داهۆڵێـك بـوو، خـاتێ خـۆی دابووە پـەنای. دەنـا رۆژێـك لـە رۆژان، بـۆ تاقـە جارێـك تینوویـەتی ناوگـەڵی نەشـکاند بـوو، بـەخۆی لـە کانیی ژنان گلەیی کردبوو.. کە ئـەو مـرد هەسـتت دەکـرد ئـەم تـەڕو تـازە بووەتـەوە. لێ لەبـەر لۆمـەی خـەڵکی... بـیری لـە بـارکردن کـردەوە.... لـە خـودی خـۆی هـەڵبێ، بـەڵام بێهـودە بـوو، نەیـدەتوانی لـە ژنایەتیی خۆی هەڵێ، مێیاتی خۆی بسڕێتەوە، دەیەوێ دوا چۆڕی مێیاتی خـۆی بنۆشـێت و قـەترەی لـێ بە فیڕۆ نەدات. ئەم پیاوی دەگۆڕی بەو پیاو. ئاخر هـەموو پیاوێـك مێیـاتی ئـافرەتی بـۆ کەشـف نـاکرێ،

پیاو ئەو پیاوەیە تا ئەوپەڕی مێیاتی، مێیاتی ئافرەت بێدار بکاتەوە!.... کۆتەڵی هەر پیاوێکی لە خەیاڵی خۆیدا دروست بکردایە، ئیدی لە بنی عێزیشدا بووایە پەیدای دەکرد و دەیکێشایە سەر مێیاتی خۆی. کەچی روحی مێی پاراو نەدەبوو و نەدەبوو. بەر بە تاوو داوێن تەڕێکی سەیر بوو. هەر ژنێك بە راست و بە درۆ باسی پێوەندییەکی خۆی بکردایە، خاتێ یەکسەر خۆی لێ دەبوو بەو ژنە و دەچووە پێستی ئەوەوە.

★ ★ ★ ★

هەباسی خاتێ، چاوان دەنووقێنێ... تارمایی ئەسپێك... ئەم ئەسپە زۆر جاران دێتە بەرچاوی. دێتە خەونی، زۆر جار لە حیلەی ئەو راپەڕیوە... بێ باك، بێ منەت، دێتە قسان... تۆ بڵێی بابی نەبێ و لە پێستی ئەم ئەسپەدا بێتە خەون و بەرچاوی و بیەوێ لەو نیگەرانییە بیخەلەسێنێ! چ دیار نییە، ئافرەت بە تەنێ هەڵناکات، دەبێ کەسێك هەبێت نازی مێیاتی هەڵگرێ، پەروەردەی بکات، بوونی بسەلمێنێ، دەنا دیق دەکات، هەر لە خۆوە پیر دەبێت، دەمرێت.. خۆ مرۆڤ هەر یەکجار دەژی و تەواو... دەبێ خۆی بژێنێتەوە خۆی... چ ئەسپێکی بە هەیبەتە! لە خودی تۆڵە دەچێت...

★ ★ ★

منداڵ بوو. تازە فامی دەکردەوە. بۆ یەکەم جار هاوڕێیەکی باسی سێکسی بۆ کرد... کە باسی جووتبوونی دایك و بابی خۆی دەکرد... ئەم لە ناخی ناخا، دەگۆڕا، هەستی بە جۆرە مێبوونێکی ئاڵۆزو نا مەفهووم دەکرد. سەری دادەخست، دەیڕوانییە عاردەکەی بەردەمی... وەك بەزیوێکی بێ دەسەڵات، بە مەلوولییەوە دەیوت: زۆرم پێ ناخۆشە... دەست دەست لە پیاوەتی دەکەوم، بەڵام ناوێرم هیچ بڵێم...

هەباسێ خاتێ، لێی دەبێ بە مەراق، کێ ئەمە لەگەڵ دایکی ئەودا دەکات!... خۆ بابی نەماوە. دایکی ئەم کاری وا دزێو ناکات! خۆی ناداتە بەر کەس. ناو بە ناو بە دەم ئەو بیرانەوە شەپۆلێکی نامەفهووم لە سیمایدا بەدیار دەکەوت.

گەورە بوو. خووی دایە مێبازی. هەرگیز نەدەچوو بەلای ئافرەتی ئاساییەوە، نەیدەوێرا... ئەسپەکە لە هزریدا پەیدا دەبووەوە: ئازایەتی و مردن داوە موویەکیان بەینە... لە هەموو کەسێك ناوەشێتەوە... یاخیبوون باجی خۆی هەیە، بە هەموو کەس نادرێ نا... کۆمەڵ چاپۆشی لە هەموو کەسێك دەکات تەینا یاخییان نەبێ... کۆمەڵ دەیەوێ هەموو شتێك وەك ئەو بێ....

دەرگای لەسەر پشتە بۆ ریابێژان و هەلپەرستان... خاتێ، وەك تاپۆیەکی شێواو: ئەی ئەسپە ئازایەکەم دەمت خۆش.. بە قوربانی ئەو زارەت بم کە دەڵێی هەنگوینی لێ دەبارێ... توخوا ئەو پیرە ژیانە کۆن نەبووە، زۆریش کۆن نەبووە؟! پیر بووە، دەبێ تازە بکرێتەوە... مرۆڤیش خوڵقاوی نێو ئەو ژیانەیە. دەبێ خۆم بژێنمەوە، دەنا دەمرم، دەمرم...

★ ★

دەمێ بوو لە بابی دەگەڕا... هەرگیز ئەم رازەی بۆ کەس نەدرکاند بوو!.... هەرچی دەکرد، سۆراخێکی دەست نەدەکەوت... تازە فامی کردبووەوە. دەنگی دایکێتی:

- تۆ یەك ساڵان بوویت کە بابت مرد.

- چۆن مرد؟!
- ....
- بۆ مرد؟!
- ....

ئەم پیاوە کێیە هاتوچۆیان دەکات!.... بپرسێت نەپرسێت! وەك تاپۆ و شەبەنگان دێت و دەڕوات. بێ خشپە دەخزێتە ژوورەوە. لە تاریکیی ژوورەکەدا دەوەستێت. ژوورەکە هێندەی دی تاریك دادێت... ژوورەکە بۆن دەگرێ. بۆنێکی سەیر دەگرێت. بۆنێك مرۆڤ حاویچ دەکات!... تاپۆکە بێ خشپەتر دەخزێتە نێو جێگەکەی دایکییەوە... هەناسە و هانکە هانك جاڕی نهێنییەکیان دەدا...

دەنگی دایکی:

- ئەمە ناسیاومانە. کۆنە برادەری بابتە، بەزەیی پێماندا دێتەوەو جار جارێ دێت بۆ لامان!...

★ ★ ★

هەباسۆکی خاتێ، هەر کە پیاوێکی لەماڵی خۆیاندا دەبینی، پتر لە دایکی نائومێد دەبوو. هەستی دەکرد، دایکی تەنێ مولکی ئەو نییە، خەڵکانێکی دیکەش شەریکین.. شەریکەکانی لەم بە دەسەڵاترن... هەرکە ئەم هەستەی سەری دەکرد، وەك بڵێی زامێکی قووڵ بکەوێتە ناخی.. لە دووڕیانێکدایە یەك لە یەکیان سەختترو دژوارترە. بە دووی بابیدا بگەڕێ و بیدۆزێتەوەو سوکناییەك بەناخی هاڕوژاوی ببەخشێت... یان ڕێگەیەك بدۆزێتەوەو تۆڵەی دایکی بکاتەوە. دەنگی دایکییەتی:

- ئافرەت بە تەنێ هەڵناکات... دەبێ کەسێك هەبێت مێیاتی بجەڕبێنێ، تینوویەتی بشکێنێ و بیژێنێتەوە.. دەنا هەر لە خۆوە پیر دەبێت و دەمرێت.

ئێستا خۆی لە مێبازی و داوێن پیسیدا غەرق کردووە، بەخەیاڵی خۆی هەم تۆڵە سەندنەوەی دایکیەتی و هەم دژایەتی کردنی پیاوە.

گوێی دەزرنگێتەوە:

- ئازایەتی و مردن داوە موویەکیان بەینە...

★ ★ ★

خەسین لە ناخی مرۆڤدایە، لەوێندەرەوە دەست پێدەکات... تاقە لەزەتی ژیان سەرکەوتنە... بەڵام کە دەیگەیتێ سیحرو جادووەکەی بەتاڵ دەبێتەوە. یان کۆن دەبێت و دەبێ تازەی بکەیتەوە!.... وازم لێ بێنن، هەقتان نەبێ بەسەرمەوە، بابم وێدەنەوە. نەیدەنەوەش، هەر دەیدۆزمەوە... ئەگەر خۆشم ون کردبێ هەر دەیدۆزمەوە.

★

هەنووکە، شەو لەبن پەڕەی دڵ و جەرگی ئەم خاکەوە هەڵدەقوڵێ. لە ژێر ئاسمانی غەریب و نامۆو سامناکدا، هەموو شتێك، هەر هەموو شتێك، مردوو و زیندوو لە سام و هەیبەتی خۆیدا لە ناخی غوربەتی خۆیدا غەرق دەکات... جا وەرە لێرەدا بۆ بابی خۆی بگەڕێ.... بابێك نە بزانی کەنگێ مردووە!... چۆن مردووە؟ بەڕاستی هەی بووە یان نەی بووە؟!

تۆ بڵێی بتوانێ بیدۆزێتەوە؟! گریمان هەندێ قوڵاغ و ئێسکو پروسکی دۆزییەوە، ئاخۆ دەتوانێ بیناسێتەوە؟! هەرگیز ناتوانێ بیناسێتەوە، مەگەر هەر خوا بزانێ ئاوێتەی چ گەردیلەیەکی ئەم خاکە بێ نازە بووە. کێ دەڵێ هەر ئەو گەردیلەیە بەگەڵ باهۆز و رەشەبا و گەردەلوولێکی دڵڕەق نەکەوتووەو کەس نازانێ لە کوێندەر گیرساوەتەوە... کەسی هەژار، پیاوی هەژار دەبێ چۆن بناسرێتەوە. هەژاری، مرۆڤ لە مرۆڤایەتی دەخات، دەیکوژێت، دەیمرێنێت. هەر بوونەوەرێکی مردووی نا زیندوو، تەنێ کار لە غەیری خۆی دەکات، تەنیا غەیری خۆی دەگۆڕێت، هەرگیز خۆی پێ ناگۆڕێت. ئاخ هەژاری! مرۆڤ لە مرۆڤایەتی دەخات. گومڕا و گومناوی دەکات. رابردووی دەسڕێتەوە. دەیخاتە خانەی ئەو کۆیلە گومناوانەوە کە ئەم دنیا سەخیفە بۆ غەیری خۆیان ئاوەدان دەکەنەوە. ماقوولییەتی پێ دەبەخشن!.

★ ★ ★

ئەوە چ بوو، من بۆ بام دەگەڕام، کەچی وا خەریکە خۆم گوم دەکەم.

...... ئەگەر خۆشم ون کردبێ، هەر دەیدۆزمەوە. ماڵی پیاوە قژ بژن و زەبەلاح وترسناکەکەی بینییەوە.. لە ماڵێکدا لە قاتی سەرەوە، تاقە ژوورێکی بەکرێ گرتووە.... زۆر بیری کردەوە شەوێکیان چنگێ نۆکی کاڵی لەگەڵ خۆیدا بردو رۆیی... پلیکانی قاڵدرمەکەی پڕ کردن لە دەنکە نۆك. کابرا لە سەرێڕا دێتە خوارێ. کەسێك روانینی بەڕێگەیەك یان شوێنێك ڕاهات، هەندێ شت نابینێ.

دەنکە نۆکان لە بنی پێیدا دەخزی، بە پشتدا دەکەوێ. پشتی سەری دەدا بە یەکێك لە پلیکانەکاندا و حەیاتی لەبەر دەبڕێ... هەباسۆك بەلەز دەگەڕێتەوە...

- دایکە، کابرای خزمت مرد!
- کابرای خزمم کامەیە؟!
- ئەو قژ بژنە زبەلاحەکەی کە دەتوت کۆنە برادەری بابمە.

★ ★ ★

هەباسۆك، هەرچی دەکات ناوێرێ بخەوێ. هەمان ئەو پیاوە بەسەر دایکییەوە دەبینێ... ئاخر دایکی دەمرێت و ئیدی ئەم نایبینێتەوە.. هەست دەکات دەست دەست لە ناخدا مێ دەبێ... حەزی دەکرد ئەو پیاوە خۆی بەسەر ئەمدا بدات نەك بەسەر دایکیدا، هەستی دەکرد ئەم بەبێ دایکی ناژی... دەنگی دایکییەتی:

- سووتام.. مردم، ئەو دنیام بە چاوی خۆم دی.

.... نەدەوێرا بخەوێ. روحی سەرگەردان و ناخی نیگەرانی ئێشکی دایکیان دەگرت.. خۆی بە هەموو شوێنێکی جەنجاڵدا دەکات، تا خۆی لە بیر بکات و ئەم نیگەرانی و سەرگەردانییەی لێ بڕەوێتەوە.خۆزیا دەخوازێ بابێك هەبوایەو دایکی بۆ بپاراستایە، ئەم ئەمەی بۆ ناکرێ....

- ئازایەتی و مردن داوە موویەکیان بەینە.

تەنێ ئەوەندەی لە دەست دێ، لە خەیاڵی خۆیدا، لە بری دایکی، خۆی وەژێر ئەو پیاوە قژ بژن و زەبەلاح و ترسناکە بنێ...

★

هەباسۆك، گەورە بوو. هەرچی دەكرد و دەكۆشا تارمایی دایكی لێ دوور نەدەكەوتەوە... دەیوست لێی ڕابكات. فایدەی نەبوو، كابرای قژبژن هەر خۆی نەبوو.... روحی مێی خاتێ دانەدەمركایەوە... بوو بە تێكۆشەرو گوایە شۆڕشگێڕ، ئیدی لەم ولاتەدا، لە ولاتی ئەم چیرۆكەدا، هەموو شتێك هەر بە گۆترەیە، دەبی بە فریشتە، جەلاد، راوچی، نێچیر، چاك، خراپ، گومناو، بەدناو، نێودار، دەسەلاتدار، بێ دەسەلات، شۆڕە سواری چارەنووسساز، خوێڕی، بەڕەللا، بەهەشت، دۆزەخ، دەبی بە پێشمەرگە، بە جاش، بە جاشمەرگە... دەبی بە مێ، بەنێر، بە حیز، بە مەرد... دەبی بە هەر شتێك و ئەوجاش بە گۆترە!!...

.... بوو بە تێكۆشەر و گوایە شۆڕشگێڕ.... زۆر توندو تیژو بە زەبرو زەنگ بوو. سڵی لە كوشتن و بڕین نەدكردەوە. تەنانەت هاوسەنگەرانی خۆشی لە نێو دەبرد... ئەقڵی نەیبڕی، نیگەرانییەكەی نەڕەواندەوە... خووی دایە ئاشقێنی. لێی نەدەزانی، دەیوست تۆڵەی دایكی بكاتەوە. زۆرترین ژمارەی ماشووقە لە تۆماری ژیانیدا تۆمار بكات. زۆر جار دەچووە پێستی دۆستەكانی دایكییەوە بێ فایدە بوو... خەسین لە ناخی مرۆڤدایە. لەوێندەرەوە دەست پێدەكات... ئەو زەلامەی كە چاو شۆڕی كردبوو، لەبەر چاوی ون نەدەبوو. نە پیاو كوژی، نە داوێن پیسی دادیان نەدەدا.

ئەو زەلامانەیان بیری نەدەبردەوە كە بە منداڵی سەر شۆڕیان كردبوو. بە بەرچاوییەوە هاتوچۆی دایكیان دەكرد... هەندێ جار بەو حەساوەی گوایە ئەم نەفامەو ئەقڵی پێدا ناشكێ، دیانبردە حەمامەكەوە...

پێی سەیر بوو!.... مرۆڤ كوشتن و ئاو خواردنەوەی لەلایەك بوو. كەچی بە دایكی نەدەوێرا... خۆی پڕ رق و كینە دەكرد، بڕیاری دەدا، كەچی كاتێ دەهاتە سەر ئەوەی بڕیارەكەی ئەنجام بدات..... دەماری پیاوەتی لەلا نەدەما. قەڵەمی دەست و پێیانی دەشكا!. لەسەر چ كارێك نەدەگیرسایەوە. هەموو كەسەكانی ناخی مردن تێكۆشەرەكە هەر زوو مرد... ئاشقەكە مرد. زەلكاوێك لە ناخییەوە پەلوپۆی دەهاویشت و بەرە بەرە غەرقی دەكرد.

- یاخی بوون باجی خۆی هەیە. بە هەموو كەسێك نادرێ نا. كۆمەڵ چاوپۆشی لە هەموو كەسێك دەكات تەنێ یاخییان نەبێ... یان دەبێ وەك ئەو بی یان جێت نابێتەوە و دەبێ لە دەرێی ئەو بی... دەرگای بۆ ریابێژو هەلپەرستان لەسەر گازی پشتە... خووی دایە شیعران... هەباسۆكی خاتێ. بوو بە كاكەباسی شاعیر. سەركەوتنی بە دەست هێنا. نێوبانگیان بۆ پەیدا كرد. چەپڵەیان بۆ لێدا. خەلاتیان كرد، تاقە لەزەتی ژیان سەركەوتنە لێ كە دەیگەیتێ، سیحرو ئەفسوونی بە تاڵ دەبێتەوە... بە تایبەتی ئەگەر رەگی لە رەسەنایەتیدا نەبێ... رابردوو لە ناخیدا مرد. نەما، سڕدرایەوە. كەس باسی نەدەكرد. لێ هەستكردن بەو رابردووە بەرۆكی بەر نەدەدا. جاری وابوو لە هەڕەتی كەیف و نەشئەی خۆیدا بوو، رابردوو بە پێچو پەناكانی هەست و نەستیدا دەهات، بە جۆرێ بەرجەستە دەبوو، پێی وابوو ئەگەر زوو فریای خۆی نەكەوێ، دێتە زمان و هەرچی هی ژێر بەڕەیە دەیخاتە سەر بەڕەو سووك و چرووكی دەكات، زەلكاوەكەی ناخی رۆژ بە رۆژ بەرینتر دەبوو... خەریك بوو هەموو بوونی بگرێتەوە. هەرگیز ناوی بابی نەدەهێنا... نەیدەتوانی لە هەستی حەرامزادە بوون دەرباز بێ. دڵخۆشیی

خۆی بەوە دەدایەوە کە ئەو چ خەتایەکی نییە. خۆ ئەو حەرامزادە بوونی بۆ خۆی هەڵنەبژاردووە.

ئەو دایکی خۆی بەگان نەداوە. کەواتە چ خەتایەکی نییە. هەر خۆی بە خۆی دەوت: هەی کەر پیاو ئاخر کێ هاتووە دادگاییت بکات و لێت بپرسێتەوە... قوڕمساغ، تۆش کەیفت بە خۆ هەڵخەڵەتاندن دێت... ئەدی چ لەو هەستە دەکەیت کە وەك نووسنەك بە بەرۆکتەوە نووساوەو لێت نابێتەوە و نابێتەوە. بەبێ ویستی خۆی بووە بەلایەکی ئەو هاکێشەیە و ئارامی لەبەر هەڵگرتووە.. جا وەك بابی نەدەناسی، نەیدەوێرا حاشا لە دایکایەتی دایکی بکات... ئەو هەزارڕیانی گومانە وای لێ کردبوو، بە هەر نرخێك بووە ناوێك بە دەست بێنێ.

کێ بابیەتی، ئەمە گرینگ نییە، دەستی نەدەچووە دایکی... کە دەهاتە سەر دایکی هەستی دەکرد دەست دەست مێ دەبێت.

جۆرە هاوسۆزییەکی مێیاتی لەگەڵدا پەیدا دەکات... دەستی نەدەچووە دایکی، "ئەگەر قەحپەش بووبێ، شەوو رۆژ خەریکی ناوگەڵ پەرستی بوو بێ" ئەم خەتابار نییە. خەڵکی دیکە خەتابار بوون. بۆچی ئەوان نەیان کوشتووە؟! کەواتە بێ تاوانە، بوختانی بۆ دەکەن.... کۆمەڵ، کۆمەڵبەدەری نەکردووە.

ئەم نیگەرانییە، زادەی ئەوە بوو کە ناوێك بۆ خۆی بە دەست بێنێ. هەباسۆك، هەباسۆکی خاتێ! وەك تیغ ناخی توێ توێ دەکرد...ئەتوارورەفتاری لە هی یەکێك دەچوو کە شتێك لە ناخیدا بێوبیەوێ بیکوژێ

★

هەر چییەکت لە دڵدایە بیڵێ، نەمردی بوویت بە کاکە باسی شاعیر.... مەترسە، شەرم مەکە، دڵی خۆت مەکە بەکانگەی کەرب و کینە... گوێی دەزرنگێتەوە:

- چەغە، خوێڕی. سەد هێندەی دی بوەڕی، بگەڤی، بحەپی، هەر هیچ نیت. خوێڕیت. خەسیویت.. ئەو رۆژە خەسیت کە بە ئافەرینی ئەوان لە خشتە چوویت. رەدووی ئافەرین کەوتیت.... دەنا قەت نەدەبوویت بەم سەگە... بیرتە! نا، نا تۆ هیچت بیرنایەت. ئەگەر بیرت بێ ئیدی ناتوانی بژیت! نهێنی بەردەوام بوونت، لەم بیر نەهاتندایە... بۆچی لە حەپە حەپ ناکەویت؟!

پاش ئەوەی هەموو مەستی مەست بوون، هەباسۆکی خاتێ لە سووچێکدا خۆی مەڵاس دابوو. دەتوت خۆی لە شتێك دەشارێتەوە. یەکێك هات، دەمی وەپەنا گوێی نا... بە چاپووکی هەستا،بە خۆو دەستەیەك کاغەزەوە هەستا. بەلارە لار خۆی گەیاندە سەر شانۆ، روو لە جەنابی... کڕنۆشێکی بۆ ئامادەبووان برد. ئەوجا وەك ئەسپێك سمکۆڵان بکات دەستی بەخوێندنەوەی شیعرێك کرد. بەڕاستی شیعرێکی چاك بوو، ئەگەر بتوانرایە گوێی لێ بگیردرێ؟!

دەنگی جەنابی... بە دەم تێترانی مەزەوە: ئەرێ ئەو سەگە لە کوێیە؟! بانگی بکەن، لەم سەگەی بەردەن...

بارەگاو دەربار ئەمەی قۆڕە... هەرچی سەگ و گەوادو قەحپە و هەلپەرست و شایەر هەن، بە ئاسانی دەیگەنێ... کەچی بەچراوە بۆ کەسێکی، بۆ کەرێکی بە هەڵوێست بگەڕێی. دەستت ناکەوێ... چۆنت دەست دەکەوێ.

★ ★ ★

ئەمەی دەیگێڕمەوە، دڵسۆزییە بۆ خودی خۆم، ئیسراحەتی پێدەکەم. دەنا ئەمە نە هەڵوێست فرۆشییەو نە ریسواکردنی کۆشك و دەربارانە.. ئیعترافکردنیش نییە. منەتیش نییە تا بە سەر کەسێکیدا بکەم. گوێم دەزرنگێتەوە!

- کوا ئەو سەگە لە کوێیە؟! بابێ تۆزێ بگەڤێ..

هەباسۆکی خاتێ، لە حەژمەتاندا بوو بە سەگ. دەنگی ئادەمی لەلا نەما... هەرچی دەکرد تەنێ حەپە حەپێکی بێ تامی لەزار دەهاتە دەرێ... هەردوو پاشووی دەبنە خۆی دەنا. دەستانی لێ رادەکێشا، سەر دەنێوان هەردووك دەستانی دەنا. سەر شۆڕو چاو حیز دەیرِوانییە.. مندالێ بوو، تووڵە سەگێکی دەنێو گۆلاوەکەی خوار ماڵی خۆیانەوە بینی، هەڵیگرتە بەردێك خێواندییە توولە سەگەکە، رێك بەر قەپۆزی کەوت، قورسکەیەکی غەریبی کرد. نقوم بوو. ئیدی نەهاتەوە سەر ئاوەکە. بازنە خوێنێك کەوتە سەر ئاوەکە. بازنە خوێنێك کەوتە سەر ئاوەکە و بە دەم وردە شەپۆلانەوەو هەر بە بازنەیی تا رەخی گۆلاوەکە هات. چ ئاسەوارێك لە سەگەوە نەماو ئەو نقوم بوونەی کە نقوم بوو قەت سەر نەکەوتەوە. ئەمیش تاهێز لەلاقیدا بوو پێی وەغارێوە ناو تا باوەشی دایکی نەوەستایەوە.

★ ★

هەنوکە شەو، لەناو جەرگ و دڵی ئەم خاکەوە هەڵدەقوڵێ. لە ژێر ئاسمانی غەریب و نامۆ و سامناکدا هەموو شتێك لە ناخی غوربەتی خۆیدا غەرق دەکات... جا وەرە لێرەدا بۆ بابی خۆی بگەڕێ...

گوێی دەزرنگێتەوە:

- .... هەبوو نەبوو. رۆژو عەیامی جارانێ، تاپۆیەك هەبوو، گوایە زۆر کەس دیتبوویان، بەڵام پێدەچێت تەنێ واهیمەو ترس چاوی خستبنە رێشکەوپێشکە... گوایە ئەم تاپۆیە لە نیوە شەوانی ئەنگوستە چاودا، خۆی بە ئاوەدانیدا دەکرد، لەبەر ماڵێکدا دەوێستا. گازی خاوەن ماڵی دەکرد، هەر کە سەری لە دەرگا دەردێنا. بە شل و شێواوی دیتبای، بە شمشێرێك ملی دەپەڕاندو ئەوجا وەك هەڵمێك بێت و گەرما قووتی بدات، ون دەبوو.. تا شەوێك دێتە بەر ماڵی حەسەن ناوێك.. حەسەن هەرکە گوێی لە نێوی خۆی دەبێت دڵی دادەخورپێ. لە دڵی خۆدا دەڵێ: ئەمە ئەو رۆژەیە کە لێی دەترسام. دەبا خۆم پەیت و تەیار بکەم...

چەك و تەدارەك لەخۆ دەدات. سواری ئەسپ دەبێت و لە دەروازەی حەوشەوە دەردەکەوێ. تاپۆکە، دەڵێ: هاتی حەسەن؟ دە دووم بکەوە...

حەسەن، وەك منداڵێکی بچووکی گوێڕایەڵی رموودەی دایکی دووی رەشسوارەکە دەکەوێت. بڕۆ بڕۆ.... دەگەنە بێشەو جەنگەڵێکی تووشی تووش. خۆی وەك ئەشکەوتێکی قووڵدا دەکات.. حەسەن وەك کەسێك سیحرو جادووی لێ کرابێ بە دووی دەکەوێت. تاپۆیەکە خۆی رووتو قووت دەکاتەوە. ژنێکی تەڕو تازە بەرجەستە دەبێت.

حەسـەن دەكێشـێتە سـەر خـۆی، نـە جـارو نـە دووان و نـە سـێیان... حەسـەن دەبوورێتـەوە. لـە هـۆش دەچێت. ڕەشسوارەكە، تاپۆكە بەر لەوەی حەسەن لە هۆش خۆی بچێت، پێی دەڵێ:

- ئێوە، مێردی منتان كوشتووە. ئەمە تۆڵەی مێیاتی خۆمەو لە ئێوەی دەكەمەوە..

لە قەیەكی پێدا دەكێشێت و بـەجێی دێڵێ... نایكوژێت، دەڵێن گوایـە لێـی دەگـرێ و سـكی پـڕ دەبێـت. دەیكات بەبابی منداڵی خۆی و نایكوژێت.

★ ★ ★

كە ئەوەندە هێدی و هێمن دەنوێنم، ئەمـە نـە لـە سـەلاریمەو نـە لـە پیـاوەتی و پیـاو چـاكی. نـاوێرم زار هەڵێنم لە حەپ حەپ زیاترم لـە زار نایەتـە دەرێ. ئیـدی لـەو ڕۆژەوە دۆڕام. هەرچـی دەكـەم نایەمـەوە مایە. زۆر كەس دڵم دەدەنەوە. گوناهم لێ سووك دەكەن. هەنجـەت و پاكانـە دەدۆزنـەوەو مـنی پـێ پـاك دەكەنـەوە، بـەڵام هـەر ئـەو سـاتەیە و بـەس. هـەر كـە دەنگـی ئـەوانم لـە گـوێ دەبـڕێ، ئیـدی هەسـتەكە بەرۆكم دەگرێ و وەك نووسنەك پێمەوە دەنووسێت و بە ئامان و زەمان لێم نابێتەوەو نابێتـەوە. ئیـدی هەستێكی سەیرە سەیر، بریا كراسێك بووایـە و دام بكەندایـە و تـوورم دابـاو ببڕایەتـەوە. خۆشـم نـازانم چۆن گەییمە ئەو ڕۆژو ڕۆژگارە! چ تەوقێكی نەفرەت بوو وا بـەمجۆرە لـە گـەردنم ئـاڵا... ئـێ خـۆ لـەوەش حیزەڵـەترم دەسـتم بچـێتە خـۆو خـۆم بكـوژم و لـەم جـەفاو زەلیلییـە ڕزگـار بـبم، ئـەوە لـە پیـاوان دەوەشێتەوە، كاری هەر ماكەرێك نییـە. هـەر ئـەم حیزەڵەییـە بـوو بەتـەوقی نـەفرەت و ڕۆژی بـەو ڕۆژە گەیاندم. حیزەڵەیی، سەرچاوەی هەموو داڕووخانێكە.. ئـەوەتام لەسـەر ترۆپكـی هەڵـدێرێكی هـەزار بـە هەزار كە دەستیان بە پشتدا دادام و بەرەو ئـەم ترۆپكـی هەڵـدێرەیان دێنـام، وامـدەزانی بەڕاسـتی بـەرەو بەرزی دەچم!.... ترحێو... كەچی لە لووتكەی هەڵدێرێكدا گـیرم خـواردووە. نـە دەتـوانم بچمە پـێش و نە دەشێم بەرەو پـاش بگەڕێمـەوە.. خەریكـە هەترەشـم دەچـێت. دەك زیـرە بكـەی خـوێڕی، پێدەچـێت بەرزی و داڕووخان تاڵە موویەكیان بەین بێ.

وا مەزەنـدە نەبـەن نێـوی ڕاسـتی خۆمتـان پـێ بڵـێم. ئـەوە لـە پیـاوان دەوەشـێتەوە، نـەك لـە منێكـی بوودەڵەی گەمژەی چاوچنۆكی شۆڕەتخوازی بـۆش و بـەتاڵ. بـە خـوای نـا، نـاوی خـۆم نـاڵێم. قـەت ئـەو غیرەت و زاتـەم نییـە. ئەمـە نێـوی مـن نییـە. دەمێكـە ئـەو خۆمـەم، لـە نـاخی خۆمـدا زینـدە بـە چـاڵ كـردووە، بـەڵام لـێم عەیانـە هـەر ڕۆژێ لـە ڕۆژان دەڕوێـت، وەك نـەمام دەڕوێـت و هـەقی بـەرو دوام لـێ دەكاتەوە. ئەم هەستە نەعلەتییەی هەنووكە بەرۆكی گرتووم، من هەر بـەو خۆمـەی دەزانم... تۆڵـەم لـێ دەستێنێ، ئەدی چۆن، خۆ شاری بێ حاكم نییـە. خوێڕیـاتیش هـەر سـەرێ دووانـە... بـەوە خـۆم تـەفرە دەدا كە ئەم ڕێگەیە، ڕێی دارستانی غارە! ... مەكە ئیـدی بـۆ خـۆم لـەو دارسـتانی غـارەدا دەحەوێمـەوە. كەچی ئەوەتا تووشم بوو بە تووشی ئەم هەڵدێرە هەزار بەهەزارە سامناكە هەترەشبەرەوە!...

هیـوا، سەرچـاوەی هـەموو نیگـەرانی و دڵەڕاوكێیەكـە! عـەینی شـوان هەڵخەڵەتێنـە، هەڵـدەفڕێ، بـە نزمییـەوە تۆزێـك دەڕوات و ئـەوجا لـە نزیكت دەنیشـێتەوە. تـەماحت وەبـەر دەنێتـەوە. پـڕی دەدەیـێ، هەڵدەفڕێتەوە، تۆزێ هێوەتر دەنیشتێتەوە!... ئێ مرۆڤیش شیری خاوی خـواردووە، عیـبرەت وەرنـاگرێ. دەسـت بـە گەمەكـە دەكاتـەوە. بـەمجۆرە لـە بازنەیـەكی بۆشـدا هـەر دەخولێیـەوەو دەخولێیـەوە، تـا بـە هیلاك دەچیت، بە سیاسەت دەچیت. دەیسا تـا هیـوا هـەبێ مـرۆڤ نـاهێورێ... بـڕوا بكـە هـەر كـەوتن و

داڕووخان و خەسین و لە پیاوەتی کەوتن و بەعاجباتی بوونێك بگری رەگێکی دەچێتەوە سەر هیوا... مرۆڤ تەنێ لە نائومێدی تەواودا دەهێورێ.

★ ★

چ هەستێکە!... هەرچی دەکەم و دەکۆشم ناتوانم ئەو هەستە دیاری بکەم... بیناسم. ئەوەندە دەزانم دەستێکی زۆر کوشندەیە. بارێکی زۆر قورسە. هەناسەی مرۆڤ سوار دەکات. بۆشاییەکی سامناك و کوشندە گەمارۆی دەروونی داوم، دەیەوێ فەتحی بکات. شتێکی ئالۆزو نادیار ئازارم دەدات. هەست دەکەم پێویستم بە پشت و پەنایەکە. پێویستم بە بابە، بە هەموو زوڵم و زۆرێکییەوە هەر خۆشە، ئیدی مومارەسەی باوکایەتییە. دەبێ لێی قبووڵ بکرێ. تا بێ بابی نەجەڕبێنی، قەدری باب نازانی.

گوێی دەزرنگێتەوە:

- ... ئەمە تۆڵەی مێیاتی خۆمەو لە ئێوەی دەکەمەوە. لەقەیەکی پێدا دەکێشێت و لەوێندەر بەجێی دێڵێ. نایکوژێت، دەڵێن گوایە لێی دەگرێ، سکی پڕ دەبێت... ئاخر مێینە لە یەکێکی گرت ئیدی دەستی ناچێتە خوێنی!....

★

.... رۆژانی هەینی، لێرەدا، لە نێوا ئەم چیرۆکەدا پیاوێکی وردیلەی نیگا سەرگەردانی، قژ بژی، غەریب و نامۆ بە دیار کەڵەکە بەردێکی بێ نازی کەم نموودەوە دەبینم، نیگا بە کێلی گۆڕە پۆشتەو بەدارو بارەکانی گۆڕستانەکەی نێو ئەم چیرۆکەدا دەگێڕێ... رووندك وەك بارانی بوهارێ لە چاوانی دەرژێن. بەر لەوەی بگەنە بنجی ردێنە هاتووەکەی دەبن بە هەڵم و وەك تەم لە سەرو رووی دەنیشن.

1999

که ویستم ببم به

کاروان هات، زۆر ڕێگای بڕی، لە شوێنێکی ئەم سەرزەمینەدا لایدا، زۆر هیوای لە ناخدا پەروەردە دەکرد. یەك یەك لە پەیژەی فڕۆکەکە دابەزین، ریزیان بەست، لە مێشکی هەر یەکێکیانا جۆرەها شتی سەیر سەمای دەکرد، بەدەم دابەزینەوە خۆت دەدواند: (هەمیشە سەرکەتن لە دابەزین خۆشترە)

ڕۆژی یەکەمتان هێشتا هەر مەستی خۆزگە دنیا نەدیوەکانتان بوون، کە فڕۆکەیەك دەنیشتەوە، دوای چەند چرکەیەك ڕەوە مرۆڤێکی هەڵدەڕشتە نێو فڕۆکەخانەکەوە، چاوانی گەش، خەندەی زیندووی سەر لێوان، هەنگاوی گورج و خۆ پەسند، جانتای پڕ لە دیاری و سەوقاتی، منداڵی سەلار، ئەدی توولە کسۆکان بۆ نالێی!... گەلێك شتی دیکەش، هێندەی دی تاسەی سەرکەوتنێکی دییان لەلای ئێوە دەمەزەرد دەکردەوە، تۆ لەم خەیاڵانەدا دەژیایت، ئافرەتە ئاوارەکەی تەنیشتت، دەستی نامۆیی بەسەر ڕوومەت و قژی کۆرپە ساواو بێنازەکەی باوەشیدا دێناو دەیوت:

- ئۆف خوایە گیان، کەی بێ ئێمەش سەر بکەینەوە؟!

قسەکەت لە زار قۆستەوە و لە دڵی خۆتدا دەتجووەوە: نە دادە گیان، وا مەڵێ: ((چونکە من، تۆ، ئەوانەی تەنیشتمان کە سەری خەممان لە بن باڵی شکاوی بێ ئومێدی ناوە، هەموو هەر نێچیرو قوربانیی سەرکەوتنین)).

پێدەچوو ئافرەتەکەی بەرامبەریشت، بەر پەڕەکانی دڵت بخوێنێتەوە کوتوپڕ هەستایە سەر پێ، پێڵاوەکانی لە پێنەکرد، نازانی بیری چوون یان پێیە خاوسە ناسکەکانی کیژۆڵە ئەوروپاییەکان هانیاندا. بە بەردەمتدا تێپەڕی. هەناسەیەکی هەڵکێشاو، چەند وشەیەکی بۆکوڕوزاوی دەرپەڕاند.

- نەفرەت لەو ڕۆژەی ئێمەی تیا لە دایك بووین، چ قەدەر و چارەنووسێکە.

قسەکەی خۆت بیر کەوتەوە... ڕاست دەکات، ئەی چۆن! نەتوت ئێمە نێچیری سەرکەوتنین، بەڵێ باب هێندە تامەزرۆی سەرکەوتنە، کەساتێکی بۆ هەڵدەکەوێ، بە پەلە سەردەکەوێ، بێ ئەوەی بیر لە تاوانی ئەنجام بکاتەوە. دەیسا لە بابەکان دەپاڕێمەوە.. کاکە بەس سەر بکەون، بەس تۆوی تاوان بنێژن. باخچەی ژیان بۆ نەوەی ئێوە نییە!.

هەستایە سەر پێ، کز کز خۆت دایە دەم هەنگاوی گۆجەوە، گەیشتییە ئاستی کیژە هیپییەکە. هەڵوەستەیەکت کرد، ئاوڕت دایەوە، لەو بەرەوە کۆمەڵێك کەرە ئاوارە! ببوورن مرۆڤی ئاوارە بەرانبەری ریزیان بەستبوو، لە پۆلە ڕەشۆڵەیەکی سەرما بردوو دەچوون کە بەسەر تەلێکی کارەباوە خۆیان هەڵخستبێ. نیگای نەوسنیان، تینوویێتی ناخیانی دەنواند، جگەرەیەکت دەرهێنا. لێیان چوویتە پێشەوە..

- کاك فەرەیدوون ئەو ئاگرەم بدەری.

ڕاپەڕی. ئاگرەکەی دایتێ. جگەرەکەت داگیرساند.

- سوپاس کاکە.

دیسانەوە ڕاپەڕی. عەبە، بە ڕوو گرژی لەو لاوە هاتوو پەستی خۆیدا بە کۆڵی یەکێك لە کورسییەکانداو لەوە دەچوو لە دڵی خۆیدا بڵێ: بە کەرامەتم، ژیان لەم کورسییە دەچێت. هەر کە بۆشاییەکی تێکەوت، ڕێبوارێکی دی لە ئامێز دەگرێ و خۆی پێ پڕ دەکاتەوە.

کە ڕوانیتە سیمای، جووڵەی پێڵوەکانی، لە پەپوولەیەکی تۆزاوی باڵشکاو دەچوو. لە پڕ هەڵیدایە:

- کاکە بۆ وا دانیشتوون، دەهەستن با تەگبیرێکی خۆمان بکەین. ئافرەتە هیپییەکە هەستا، نیگای نەوسنی ئەمانیش شوێنی کەوتن. لێی نەبوونەوە تا لە نێو ئاپۆرای خەڵکەکەدا ون بوو...

بە بێتاقەتییەوە هەستان. هاتنە سوچێکەوە، بەرانبەریان لە یەکدی گرت، سەرو جگەرەیان داگیرساند، تۆ خۆت لێیان تەریك گرت، گوێت لێ بوو:

- چێ بکەین؟
- با بچینە لای ئەو کیژە کارمەندە، با بزانین شتێکمان بۆ ناکات.

ڕۆیشتن. بە کۆمەڵ بەردەمیان گرت.

- بێ زەحمەت ئێمە چی بکەین؟
- ئێستا تەلەفۆن دەکەین، ڕۆژنامەنووستان بۆ گاز دەکەین.

هەندێکیان کشانەوە. یەك –دوویەکیان هەر بە دیارییەوە وەستان. تەلەفۆنەکەی هەڵگرت. چەند ژمارەیەکی لێدا.

- هەلوو... نووسینگەی ڕۆژنامەی " "ـە.... بێزەحمەت نوێنەرێکی خۆتان نانێرن بۆ فڕۆکەخانەی ؟ چەند مرۆڤێکی لێقەوماو لێرە گیریان خواردووە، بەڵکو قسانیان دەگەڵ دەکەن و کێشەکەیان دەخەنە بەرچاو... زۆر سوپاس.

تەلەفۆنەکەی داخستەوە. بزەیەکی ناسك بە ئاستەم کشتەکی لێوی کشاند. سەرێکی لەقاند.

- دانیشن، ئێستا دێن.

ئاهێکیان پێدا هاتەوە. لە سووچێکدا چوار مشقی دانیشتن. لەگەڵ یەکێکیاندا لە پەنایەکەوە دانیشتیت.

- تۆ بڕوانە، لەوە دەچێت ئەم دانیشتنە تایبەت بێ بە کوردەوە!
- ئەدی چۆن! خەڵکی بە شارستانییەت و شتی گەورە دەناسرێن و ئێمەش بە دانیشتنەکەماندا...
- ناسنامەی چاکە، ها!

فریانەکەوتیت وەڵامی بدەیتەوە. لە پڕ ڕۆژنامەنووسەکان، ئافرەتێك و پیاوێك بە خۆو کەرەستەی ڕۆژنامەوانییەوە گەیشتن، دەوریان درا. بە هەر حاڵێ بوو کەرەکانیان! هێدی کردەوە. گەرەلاوژەیەك بوو لەو گۆڕە، کەس بواری قسەی بە کەس نەدەدا. نیگای کیژە ڕۆژنامەوانەکە جارێ گلەیی و جارێ بەزەیی دەنواند.

- چیتان دەوێت؟
- تاقە بستێك خاك کە جێمان بکاتەوە.

- ئەدی بۆ... بۆ... خۆتان خاکتان نییە؟!

تەزوویەکی شەرمەزاریت بە لەشدا هات. هەرگیز رۆژێك لە رۆژان بەو قوولّییە، لە مانای وشەی خاك نەگەیی بوویت! پەلی هاورێکەت گرت و هاتنە ئەم لاوەو لەسەر کورسییەك دانیشتن. بە دوو قۆلّی کەوتنە قسان.

- کاکە راستدەکات. پرسیارەکەی بەجێیە.
- ... هەمانە، بەلاّم وەك ئەوەیە نەمان بێ.
- وا نییە، هەمانە لە گشت خاکێك شیرینترە! خاکێك خزمەتی نەکەیت، خزمەتت ناکات!.
- چۆن...؟
- ئەی ئەوەتا پشتمان تێکردووەو بە جێمان هێشتووە.
- کاکە گەورەکان وایان لێکردووین.
- نەخێر خۆمانین. هەموو شتێك هەر خۆمانین، ئەمانە هەمووی پاساوی هەلّوێستی لاوازی خۆمانە. پاکانەیەکی قۆڕە ئێمە خۆمان، خۆمان کردووە بە کەلوپەلێکی بێنرخی هەڕاجخانەکان.
- چۆن؟!
- ئەدی کاکە وایە. ئا ئەم پیاو و ئافرەتە رۆژنامەنووسە، ئێستا بازرگانی بە ئێمەوە دەکەن.
- بازرگانی چی؟
- بەشتێکی رووکەش خەمەکانمان دەخەنە تابووتی وشەوەو بە جیهانی سووکە خوێندنەوەیەکدا دەیگێڕن و تەواو
- ئێ باشە، بەلّکو خەلّکی بەزەییان پێماندا بێتەوە.
- بۆچی سوالّی بەزەیی بکەین؟ پێم نالّێی... دار کە لە خاکی خۆی تۆرا.. ژیانی دەسڕێتەوە.

ئا لەم قسانەدا بوون، برادەران بلاّوەیان لێکرد. تەماشات کرد رۆژنامەنووسەکان لە دەرگاکە ئاوا بوون.

- ها کەکە عەبە چی بوو؟
- کاکە سبەی بلاّوی دەکەنەوە. یەك ئینگلیزیم بۆی هۆنییەوە هەر مەپرسە.
- دەی باشە، با چاوی هیوا ببڕینە چاوەڕوانی سبەینێ.

★ ★ ★

بەیانییە، کات درەنگە، جا با درەنگیش بێت. خۆ ئێوە لە دەرەوەی سنووری کاتدا دەژین!! سەر پاکی کارمەندانی فرۆکەخانەکەو بگرە زۆربەی رێبوارەکانیش، ئەوانەی بە ئاسمانیشا دێن، دەتانناسن. بەلاّم کەس خەمی گەورەتان بۆ ناخوات. تابووتی وشەکان لاشەی ئەم مانشێتەی لە قوولاّیی چاوە ساردەکاندا دەنێژا: "چەند پێشکەوتنخوازێکی کوردستانی داوای پەناهەندەیی دەکەن..." تاتوانیت، لە ناخەوە جڕتێك بۆ خۆت لێدا. ئارامتان لێبڕا.

هێندەتان هاتووچۆ کرد، بێزار بوون. لێتان بێزار بوون. هەستت دەکرد قێزتان لێدەکرێتەوە. پێت خۆشبوو. چەند کەرەتێك کۆبوونەوە. بڕیارەکانتان یەکیان دەخواردەوە. دەخرانە تەنەکەی خۆلّەوە..

چاو، برسی شلکی ران و لەرەی مەمکی قوت و توندە. دەم، بۆگەنی زمان نەزانینە. سك برسی کەم پارەییە.

تابووتی وشەش سوالّی شیوەن و بەزەیی سەرنج دەکات، سەرنجێك، سەرنجێکی خەمبار، پلیتی "؟" نەفەر خواردنی بۆ پەیدا کردن. پۆلە ژەمبردەیەك خۆتان بە رێستورانی فرۆکەخانەکەدا کرد. پلیت قسە دەکات. کە گارسۆنەکە خوێندییەوە رووی گرژ کرد، دەمرێژێك قسەی بە نێوتاندا کرد. نانتان لەبەر چاو کەوت.

کەوتیتە کاوێژ کردنەوەی خەمەکانتان. ئافرەتێك لەو لاتەوە تەنیایی خۆی دەخوێندەوە. لە خۆتت پرسی: ئاخۆ بەم حالّەی ئێمە بزانیّ! هەستایت، زاتت وەبەر خۆدا. چویتە لایەوە. جەستەی رووتی نە داچلّەکی و نە هەستی پێکردیت! لێت پرسی:

- رۆژنامەی "؟" ئەورۆت خوێندەوە؟
- بەلّیّ.
- لاپەڕە سێت بینی؟
- ئەریّ. هەلّبەتە...
- سەرنجی راکێشایت؟
- نەخێر...

سەرت سوڕما. بە شەرمەوە پرسیت:

- چۆن؟
- ئەوانە درۆزنن، پێشکەوتووخوازی کوردستان نین، ئەگینا بۆ کوردستانیان بە جیّ هێشتووە؟! بۆ... بۆ... بۆ...؟!

نەتوێرا خۆتی پێبناسێنی. داوای بوردنت لێکردو ویستت بەجێی بهێلّی، رای گرتیت. دەستی راکێشاو وتی:

- ئەو دەریایە دەبینیت! ئەوە دەریای سپی ناوەڕاستە. رۆژی هەزاران ماسی و گیانەوەری. بچووك، دەبن بە خۆراکی شتە گەورەکان، بەلاّم ئەو خۆی لێلّ ناکات و هەر دەکشێت، مەسەلەی ئەوانەیش لە دەریای جەنجالّی مرۆڤایەتیدا لەوە پتر نییە.

لە ناخی ناخدا تەریق بوویتەوە. بە پەلە جێت هێشت. چوونە سەرەوە. سەروپێکی سوالّکەرانەتان دروست کرد. لە هەموو ئاشێکتان لێدەکرد، گشت شتەکانیش بە دەوری خۆتاندا هەنگلّە شەلێی بوو.

⋆ ⋆ ⋆

ئاخ شەممەو یەك شەممە! چۆن بوون بە مۆتەکەو نایەلّن گرێی کفنی مەرگم بکرێتەوە. تۆ ئەم بەو دەسپێریت و ئەو خۆی بەوی دیکە دەسپێریت.. دووبارە دەبنەوە. دەبارە، هەزار بارە، ملیۆن بارە دەبنەوە. دێن، دەڕۆن، هیچ هەوالّێکی خۆش، هیچ کاغەزێکی نویّ بە ئێمە ناگەیەنن. مەرج بیّ ئەمجارە، کە سوار بوومەوە، دوای نۆ مانگ و ... نۆ... نۆ... چاوەڕوانی، ئەگەر کوڕم بوو نێوی بنێم مژداوەر. وتت چی؟ سەر بکەویتەوە؟! ناماقولّیت کرد... هێشتا ماوتە!..

نا، نا... من هەڵە بووم، ئەگەر دۆستێکم کوڕی بوو ئەو نێوەی لێدەنێم.. قاقای پێکەنینێکی نیوە خنکاو، برادەرانی بێدەنگ کرد.

- مەحمو گیان مەڕۆ تێکەوتیت؟!

- بە هەر حاڵ با واز لەم مەسەلانە بێنین، مەسەلەی پێویست ترمان لەپیشە:

هەموو خامۆش بوون، تەنیا هاڕەی فرۆکە نەبێت. یەکێك هەڵدەستێت و یەکێکی دی دادەبەزێت. دەستەیەك رێبوار دەڕۆیشتن و دەستەیەکی دی دەهاتن. ژیانت بیرکەوتەوە، لە دڵی خۆتدا دەتوت: ژیانیش دوو ئاوەڕۆی هەیە، یەکێکیان دەڕژێتە ئۆقیانووسی بوونەوەو یەکێکی تریان لەبەری دەڕوات. ئەگەر وا نەبێ بۆگەن دەکات.

- دەزانن من چی دەڵێم؟

ئەبڵەقی چاوەکان، تاساوی سیماکان هاواریان دەکرد:

- خێراکە فەرمووو بیڵێ...

- سبەینێ تەلەفۆنێك لەگەڵ کۆمەڵەی خەمخۆرانی گیانداران دەکەین.

- بۆ؟!

- تا نوێنەرێکی خۆیان بۆ ئێرە بنێرن...

- ئێ ئەوە ناردیان...

- کە هاتن پێیان دەڵێین، ئێمە کۆمەڵە گیاندارێکی رۆژهەڵاتین و هاتووین بۆ دیدەنی هاوڕێکانی رۆژئاوامان و رێگەمان نادەن.

- دە ئەمە قسەی قۆڕە، کەی ئێمە گیاندارین؟!

لەولاوە بەختیار هەڵیدایە:

- ئەدی چین، کەی نرخی گیاندارمان هەیە.. سەیرە بێ خۆت لە گیاندار بە زیاتر بزانیت؟

تێکڕا پشتگیری قسەکەی بەختیاریان کردو وتیان:

- زۆر بە جێیە...

چوونە لای کیژە کارمەندەکە. بەزەییەکی پڕ میهری بە رووتاندا دا... تەلەفۆنەکەی هەڵگرت.

- هەلوو.... کۆمەڵەی خەمخۆرانی گیاندارانە؟ بە خوا بڵێم چی... گریان لە ئەوکی گیرا. نازانم، بە هەر حاڵ نوێنەرێکی خۆتان بۆ فرۆکەخانەی "؟" بنێرن. بۆ؟ فرۆکەخانە هەموو شتێکتان بۆ روون دەکاتەوە... زۆر سوپاس.

تاقە دڵۆپە فرمێسکێکی هەتیوو، ئیشارەتی دانیشتنی بۆکردن، تەلەفۆنەکەی داخستەوە. چاوی گەش و فرمێسکی درشت، لە دوو تویی لەپی ناسکدا بەند کران، نامۆیی بوو بە رێژنە بارانێکی بە گوڕو سەوزەگیای ناخی کوتاندنەوە.

- چاوەڕوان بکەن وا هاتن..

چاوی، چاوەڕوانی سپی نەبوو. برادەرانی نوێنەر هاتن. لە سەرەتاوەو لە پێشی پێشەوە، کەرێکی پۆشتەو پەرداخ، سەگێکی توکن و دەم و لمۆز بۆیە کراو هاتنە ژوورەوە. پۆلیس! ئەو پۆلیسەی کە چارەنووسی ئێمە لەسەر خەتەکانی قۆڵی سەمای دەکرد، فزەی نەکرد. دوو مرۆڤ، دوو کەر دۆستی

مـەزن. دەسـتیان بـە سـینگەوە گرتبـوو، بـێ فیـز و بـێ هـەوا بـە دووی گوێدرێـژو سـەگەکەدا هاتنـە ژوورەوە... چوونە لای کیژەکە.

- کوان ئەو گیاندارە لێقەوماوانە...

کیژەکە بە چاوانی تەژی ئەشکەوە، ئاماژەی بۆ لای ئێوە کـرد، هـاتن. ئـابیرت نـەبوو، کـە کـەرو سـەگەکە هاتنە ژوورەوە، وەك رێزلێنان هەموو رێبواران و دەزگای فڕۆکەخانەکە تێکڕا بڕیـاری کـار راگرتنیـان دا بۆ ماوەی چرکەیەك، هەواڵ درا تێکڕای دەزگاکانی دەوڵەت بۆ چرکەیەك لە کار وەستان.

- کوان؟

کیژەی کارمەند، لوێچێ ئەشکی هەڵڕشت. فرمێسك قەتارەی بەست.

- کوان؟

کیژە دەهری بوو. نەیـدەتوانی هەسـتی خـۆی بـە وشـە دەربـبڕێ. وەك سـووکە رێزێـك بـۆ ئێـوە، هـاواری کرد:

- بچنە لای ئەو مرۆڤانە، ئەوان دەزانن!

هاتن، پرسیار کرا.

- ئـەرێ چـەند گیانـدارێك لێـرە لێیـان قـەوماوە، پێیـان نـازانن، تێکڕا دەسـتتان بـە گریـان کـرد. فڕۆکەخانـە، بوو بە شیوەنخانە هەروا رۆندك بوو، بە پەلەو بێ پەساپۆرت لـە ئاسمـانی چـاوەوە دادەبەزین. دابەزین ئاساییە، سەرکەوتن قەدەغەیە. توولە سـەگە رسـتکراوەکانی خانمـان گشـت کۆبوونەوە. نوێنەری کۆمەڵی خەمخۆرانی گیانداران لێیان نزیك بوونەوە. کەوتنە پرسیار:

- چیتان دەوێ؟

- هیچ... وەزعمان زۆر چاکە.

- ئەدی بۆ تەلەفۆنتان بۆ کردووین؟

- ئێمە؟...

- بەڵێ...

- ئێمە نەبووین.

- دەسا ئێمە کاری پەلەمان هەیەو دەڕۆین.

- خواتان لەگەڵ..

هەستتان کرد، خەریکە ئەم هەلەتان لە کیس بچێت، کەس ئاگای لـە خـۆی نـەما. ویسـتت خـۆت بکـەیت بە بەردەباز. هەردوو دەستت خستە سەر زەوی. چوارپێیەکی تەواوت دروست کرد. سەرو کەللـەت تـەواو لە هی کەر دەچوو. دەستت بە زەڕین کرد.

- عاو... عاو... عاو... عا.

دەنگی کەر، یەکێکە لە دەنگە ناسـراوەکانی دنیـای کۆمـەڵی کوردەواری! چونکە خـوا غـەدری لێکـردووە. نەفرەتی لە دەنگی کردووەو هیچ هۆیـەکی نـەداوە، دەبێـت مـافی پێشێل کـراوی بسـەنرێتەوە. برادەرانـی نوێنەر لەبەر دەرگاوە گەڕانەوە.

تەماشا دەكەن. چاو دەگێڕن دیقەت دەدەن، هیچ كەرێك دیار نییە. چوونەوە لای كیژەی كارمەند. ئەو كیژەی بەلایەوە مەبەست نییە ببێت بە كەر.

- ئەوە ئەو كەرە لە كوێیە؟

فرمێسك ئیشارەت دەكات. بڕوا ڤاتییە. تاسە تینووی دیداری كەری بەندییە. پرسیار، وەڵام، دەبارە دەبوونەوە. ئەنجام هاتن بەلای ئێوەوە.

- دەڵێن چی؟
- عاو، عاو، عا، عا
- ئێمە لەم زمانی كەرایەتییە تێناگەین!

جارێكی دی:

- عاو، عاو، عا، عا، عاو.
- وی ئاڕ سۆری، دوو یو سپیك ئینگلیش؟
- عاو، عاو.. عا.. عا.ز
- وی ئاڕ سۆری توو.
- عا، عا، عاو، عاو
- ببوورن، ئەمە زمانی كەر نییە، زمانی گیاندارێكی دی نازانن؟
- حەوو، حەوو، حەو، حەو...
- ئەمە زمانی گیاندارە؟
- بەڵێ، بەڵێ...
- زمانی چییە؟
- هی سەگە.

تووڵە سەگێك لەوێندەر بوو. گازیان كرد.

- ئا وەرە سەگە گیان بزانە چی دەڵێن.
- حەپ، حەپ، حەپ.
- ببوورن، دەڵێ لێیان تێناگەم، ئەم زمانە هی سەگ نییە.رەنگە زمانی كەری ڕۆژهەڵاتی بێ.
- باشە، خۆ كۆمپیوتەرمان هەیە، هەر ئێستا دەیناسینەوە.

"عاو، عاو، عا، عا" خرایە گەرووی كۆمپیوتەرەوە... بەدەم چاوەڕوانی ئەنجامەوە پرسیان:

- بەڵگەنامەی كەرایەتیتان هەیە؟
- وەك...؟!
- كاغەزێك، ناسنامەیەك، شتێكی لەو بابەتە.

لەم كاتەدا، كۆمپیوتەر ئەنجامی بە دەستەوەدا.. یەكێك لە نوێنەران، تەماشای ئەنجامی كرد. سەری باداو وتی:

- كەرانی جیهان بە ئەندام وەرتان ناگرن... خۆ ئەگەر وەربگیرێن لە سەرانسەری جیهاندا ماندەگرن.

دوا پرسیاری پڕ له نا ئومێدیت کرد:

- ئەی تەگبیر؟!
- ئوو، ببوورن، کەرانی جیهان وەرتان ناگرن. بۆ چارەیەکی دیکە بگەڕێن.

1982

حەمە کەریم عارف

- کەرکووکییە و لە ساڵی 1951دا لەدایك بووە.
- لە ساڵی 1975 کۆلیژی ئەدەبیاتی بەغدای تەواو کردووە.
- یەکەم بەرهەمی شیعرێکە بەناوی (هەڵبەستێکی هەتیو کەوتوو) کە لە ژمارە (170) رۆژنامەی هاوکاری لە 1973/6/8 بلاوبووەتەوە.
- لە ساڵی 1975ەوە بە بەردەوامی نووسین و بەرهەمی ئەدەبی بلاو دەکاتەوە.
- سەرنووسەر یان بەڕێوەبەری نووسین یان سکرتێری نووسین یان ئەندامی دەستەی نووسەرانی ئەم گۆڤار و بلاوکراوانە بووە: گۆڤاری گزنگی نووسەرانی کەرکووك، نووسەری کوردستان، کەلتوور،نووسەری کورد، گولانی عەرەبی، ئالای ئازادی تا ژمارە 222، گۆڤاری نەوشەفەق.

★ جگـە لــە نــاوی خــۆی، بــە تایبــەتی لــە گۆڤــاری گزنگــی نووســەرانی کەرکووک،نووسەری کوردستان، کەلتوور، رۆژنامەی ئاڵای ئازادی تا ژ: 222 بـەناوی گۆڤەند، زنار، سیپان، پاکزاد، محەمەدی حاجی، سیروان عـەلی، دیـدار هەمەوەنـدی، هێژا، ح. ع ،هامون زێباری، با زەوان عەبدولکەریم بەرهەمی بڵاو کردووەتەوە.

★ جگـە لـە پـارتی دیمـوکراتی کوردسـتان و یـەکێتیی قوتابیـانی کوردسـتان ئیـدی ئەندامی هیچ حیزب و رێکخراوێکی سیاسی نـەبووە, لە ساڵی 1974 – 1975دا پێشـمەرگەی شۆڕشـی ئـەیلوول بـووە، لـە هەشـتاکاندا بـۆ مـاوەی نـۆ سـاڵ، بـێ وابەستەگی حیزبی پێشـمەرگە بـووە و وەکـو بەشـدارییەکی مەیـدانی و ویـژدانی لـە خەباتی رەوای نەتەوەی کوردا شانازی پێوە دەکات و منـەت بەسـەر کەسدا ناکات، چونکە باوەڕی وایە کە رۆڵەی میللەتی مەزڵوم مەحکومە بە پێشمەرگایەتی.

- لـە هەشــتاکانەوە تـا ئێسـتا راســتەوخۆ سەرپەرشـتی و سـەرۆکایەتی لقـی کەرکووکی یەکێتیی نووسەرانی کوردی کردووە.
- زۆر بەرهەم و کتێبی چاپ و بڵاو کردووەتەوە، لێ زۆربەی هـەرە زۆریـان، بـە تایبەتی ئەوانەی لە چیادا چاپ بوون بـە نوسخەی هێنـدە کـەم بڵاوبوونەتەوە،لـە نرخی نەبوو دان و هەر ئەوەندەیە کە لە فەوتان رزگار بوون. هەندێك لە وانە:

1- تیرۆژ، کۆ چیرۆك، چاپی یەکەم 1979
2- کۆچی سوور، رۆمان, چاپی یەکەم،1988،چاپی سێیەم 2007
3- بەیداخ، چیرۆك، چاپی یەکەم 1988
4- داوەتی کۆچەرییان، کۆ چیرۆك ،چاپی دووەم 2005
5- لە خۆ بێگانە بوون، کۆمەڵە چیرۆك،چاپی یەکەم (1999) دەزگای گوڵان
6- کوچ سرخ، کۆ چیرۆك، بە فارسی، وەرگێڕان چاپی یەکەم 1987 شاخ
7- نینا، رۆمان، سابت رەحمان، چاپی یەکەم،شاخ،1985 چاپی سێیەم 2005
8- نامۆ، رۆمان، ئەلبیر کـامۆ، چاپی یەکـەم، شـاخ1987چاپی چـوارەم 2009 وەشانخانەی سایە،سلێمانی
9- رێبەر، رۆمـان، مەهـدی حسـین، چـاپی یەکـەم (شـاخ) 1983، چـاپی دووەم، 2007
10-شکسـت، رۆمـان، ئەلکسـاندەر فەدایـەف، چـاپی شـاخ (راه کـارگر)، چـاپی دووەم، 2009 خانەی وەرگێڕان.
11- هاومالەکان، رۆمان، ئەحمەد مەحمود، چاپی دووەم 2000 دەزگای گوڵان
12 – بێناسنامەکان، رۆمان، عەزیز نەسین، چاپی سێیەم 2006
13- قوربانی، رۆمان، هیرب میدۆ، چاپی یەکەم 2004 دەزگای شەفەق
14- دوورە وڵات، رۆمان ع. ڤاسموف، چاپی یەکەم2000 دەزگای گوڵان

15- ئازادی یا مەرگ، رۆمان، کازانتزاکیس، چاپی یەکەم 2003 کتێبخانەی سۆران، چاپی دووەم: 2008

16- چیرۆکەکانی سەمەدی بیهرەنگی، چاپی دووەم، 2004 کتێبخانەی سۆران هەولێر

17- ئامانجی ئەدەبیات. م. گۆرکی، چاپی شاخ 1985

18- ئەو رۆژەی کە ونبووم (کۆمەڵە چیرۆکی بیانی) چاپی یەکەم،2006

19- جێ پێ (کۆمەڵە چیرۆکی فارسی) چاپی یەکەم 2006،نووسەرانی کەرکوک

20- زندە خەون، کۆمەڵە چیرۆك، چیخۆف،چ1،دەزگای موکریانی

21- چیرۆکستان ،کۆمەڵێك دەقورەخنەی جیهانی چ1 ،2005،نووسەرانی کەرکوك

22-دیدارو دەقو رەخنە،چ2005،1

23-دیداری چیرۆکڤانی، چ2005،1

24-ئەو بەرخەی کە بوو بە گورگ ،چ2008،1نووسەرانی کەرکوك

25- میوان، چیرۆك،ئەلبێر کامۆ

26- مەسەلەی کورد لە عێراقدا،عەزیز شەریف،چاپی دووەم 2005

27- مێژووی رەگ و رەچەڵەکی کورد، ئیحسان نوری پاشا،چ19981،1

28- کورد گەلی لە خشتەبراوی غەدر لێکراو، د. کوینتەر دیشنەر، چاپی سێیەم 2004

29- لە مەهابادی خوێناوییەوە بۆ کەنارێن ئاراس، نەجەف قولی پسییان، چاپی یەکەم 2006

30- کورد لە سەدەی نۆزدەوبیستەمدا،کریس کۆچرا،چاپی چوارەم 2007

31 –کورد لە ئینسکلۆپیدیای ئیسلامدا،چاپی یەکەم 1998

32- چینی کۆن، چ1(   )دەزگای موکریانی

33- دلێریی خۆراگرتن، ئەشرەفی دەهقانی

34- خەباتی چەکداری هەم تاکتیکە هەم ستراتیژ، مەسعودی ئەحمەد زادە

35- ڤنسنت ڤان گوگ، شانۆنامە، باول ئایز لەر

36- بە دوعا شاعیرەکان، شانۆنامە، جەلیل قەیسی (گزنگ ژ:12)

37- جولەکەکەی مالْتا، شانۆنامە،کریستۆفەر مالرۆ.

38- دادپەروەران، شانۆنامە، ئەلبیر کامۆ

39- بەد حاڵی بوون، شانۆنامە، ئەلبیر کامۆ.

40- چاو بە چاو، شانۆنامە، گەوهەر مراد (غوڵام حسەینی ساعیدی)

41- ریچاردی سێیەم، شانۆنامە، شەکسپیر.چاپی یەکەم 2009، بڵاوەخانەی سایە، سلێمانی

42- گەمەی پاشا و وەزیر، شانۆنامە، عەبدوڵڵائەلبوسێری..

43- مندالّە دارینە، چیرۆکی درێژ بۆ منداڵان.

44- فاشیزم چییە؟ کۆمەڵە چیرۆك بۆ منداڵان، یەلماز گونای

45- شوانە بچکۆلەکە، چیرۆکێکی درێژی چینی یە بۆ منداڵان

46- زارۆکستان (چوار شانۆنامە بۆ مناڵان)

47- چەند چیرۆکێك لە ئەفسانەی یونانی کۆنەوە (23ئەفسانە)

48- لە گەنجینەی حیکایەتی تورکمانییەوە. (ئەفسانەی ئەسپی ئاشق)چاپی یەکەم2008

49- ئەفسانەێن گریکی و رۆمانی، چاپی یەکەم (2004) کتێبخانەی سۆران، هەولێر

50- ئیلیادە، هۆمیرۆس، چ1،دەزگای سەردەم 2009

51- گۆڤەند و زنار (فەرهەنگی فارسی – کوردی) حەمە کەریم عارف، چ1(2006-2008)دەزگای موکریانی

52-چۆنیەتی فێربوونی زمانی فارسی، چ1، 2001

53- چرنیشفسکی، فەیلەسوف و زانای گەورەی میللەتی روس

54- چایکۆ فسکی، ژیان و بەرهەمی.

55- ئیدگار ئالین پۆ، ژیان و بەرهەمی.

56- جاك لەندەن، ژیان و بەرهەمی

57- گوگول، نووسەری ریالیست

58- یەڵماز گونای، ژیان و بەرهەمی

59- سادقی هیدایەت، ژیان و بەرهەمی

60- خافروغ لە شیعر دەدوێ، ژیان و بەرهەمی

61- راگەیاندن لە پەراوێزی دەسەڵاتدا (بە شەریکی) چاپی یەکەم (2001) دەزگای گوڵان

62-راگەیاندن لە نێوان حەقیقەت بێژی و عەوام خەڵەتێنی دا، حەمە کەریم عارف،چ(1)،2005

63- مێــژووی ئــەدەبیاتی جیهــان (لــە کۆنــەوە تــا ســەدەکانی نــاڤین).چــاپی یەکەم2008

64- مێـژووی ئـەدەبیاتی جیهـان (لـە سـەردەمی رینیسانسـەوە تـا ئێسـتا).چـاپی یەکەم2008

65- مێژووی ئەدەبیاتی جیهان (ئەدەبیاتی ئینگلیـزی زمـان- ئـەمریکاو ئینگلیسـتان لە سەرەتاوە تا ئێستا).چاپی یەکەم2008

66- ریالیزم‌ودژە ریالیزم لە ئەدەبیاتدا،سیروس پرهام،چ2004، 1،دەزگای سپیرێز

67- قوتابخانە ئەدەبییەکان،رەزا سەید حسەینی، چ2006، 1دەزگای موکریانی

68- مێژووی ئەدەبیاتی روسی، سەعیدی نەفیسی

69- لێکدانەوەیەك لەمەڕ نامۆ ، لویس ریی ،چ2، 2006

70- هونەروژیانی کۆمەڵایەتی، بلیخانۆف، چ1(2005)دەزگای موکریانی

71- گوزارشتی مۆسیقا،د. فواد زکریا، چ1،یانەی قەڵەم 2006

72- رێبازە هونەرییەکانی جیهان

73- پێکهاتەی بەدەنی و چارەنووسی ئافرەت،(چ1) 2006

74- دەربارەی شیعروشاعیری، حەمە کەریم عارف، چ2007، 1

75- دەربارەی رۆمان‌و چیرۆك، حەمەکەریم عارف،چ1، 2008

76- مــەرگی نووســەرو چــەند باســێکی دیکــەی ئــەدەبی-رۆشــنبیری،حەمەکەریم عارف،چ1، 2005نووسەرانی کەرکوك

77- ناودارانی ئەدەب، حەمە کەریم عارف، (چ1) دەزگای موکریانی،2009

78- پەیڤستانی من، حەمە کەریم عارف،چاپی یەکەم()

79- پەڵکە رەنگینە، حەمە کەریم عارف،چ1، 2004

80- خیانەتی حەڵاڵ، حەمە کەریم عارف

٭ لە راپەڕینـەوە تـا نەوو چـالاکانە بەشداری بزاڤـی ئـەدەبی و رۆشـنبیریی کـوردی دەکات وبەرهەمی هەمە جۆر (نووسین و ئامادە کردن و وەرگێڕان) بڵاودەکاتەوە..

٭ ئەو بەرهەمانە و زۆری دیکـەی ئامـادەن بـۆ چـاپ و چـاپکردنەوە و هـەر کـەس و گروپ و لایەن و دەزگایەك تەماحی بڵاو کردنەوەی هەبن, دەبـێ پـرس بـە نووسـەر بکات...